

**ORTAÖĞRETİM
SOSYAL BİLİMLER LİSESİ**

**DİKSİYON VE HİTABET
ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI**

12

YAZARLAR

Gülay SARI

Tuba SEZGİNER

Ümit ÖZDUMAN

Recep TOKGÖZ

Ayşegül KADIŞ

DEVLET KİTAPLARI

İKİNCİ BASKI

....., 2019

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

DİL UZMANI

Şefika ŞAHSÜVAROĞLU

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI

Seçil YILDIRIM PALABIYIK

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI

Banu ÖZDEMİR

REHBERLİK VE GELİŞİM UZMANI

Arzu KAYA

GÖRSEL TASARIM UZMANI

Fatih SAĞLAM

GRAFİK TASARIM UZMANI

Ayşen SÜRME

ISBN 978-975-11-4594-9

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

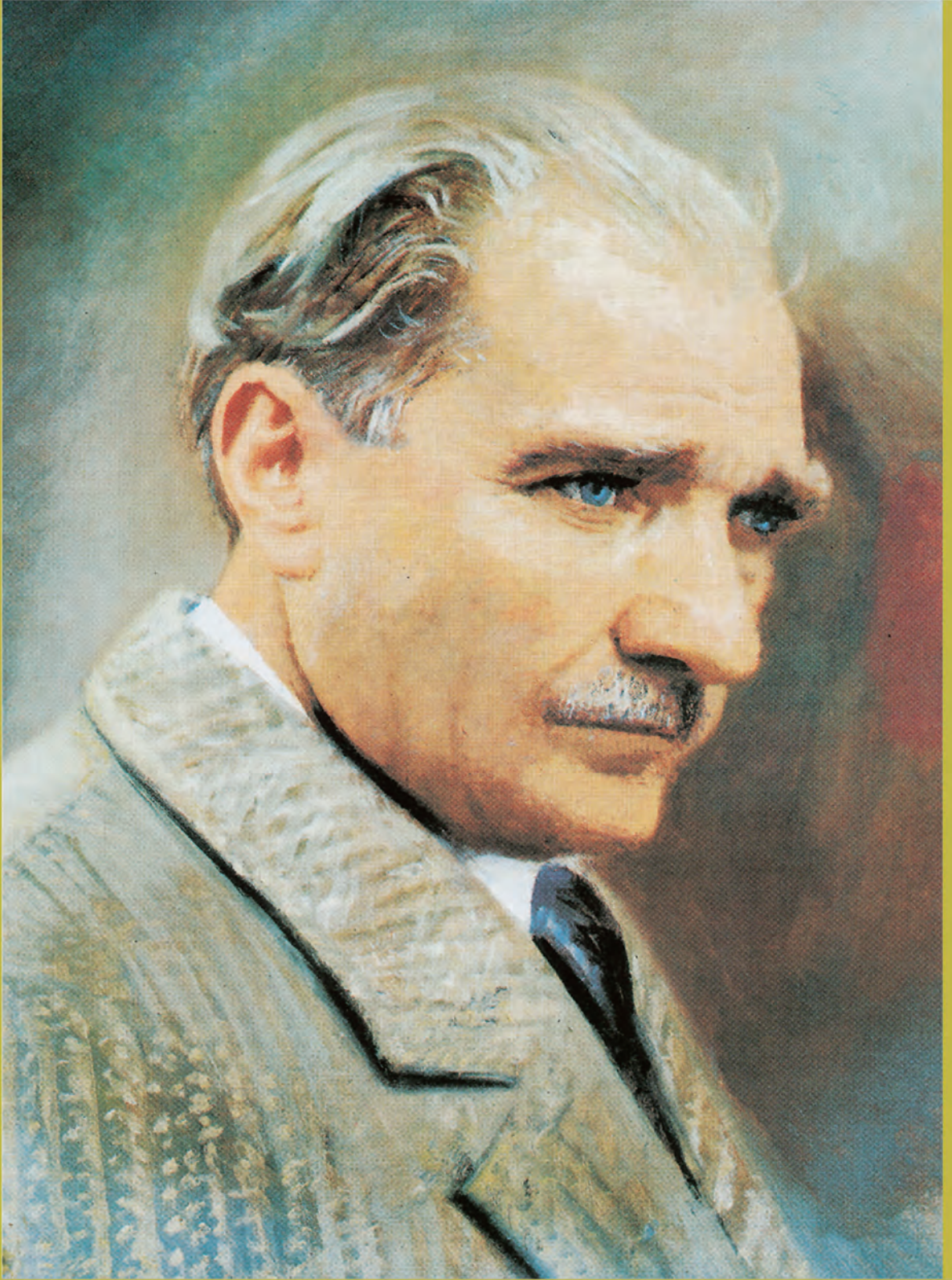
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

KİTABIN TANITIMI	8
------------------------	---

1. ÜNİTE

GÜZEL KONUŞMAYA HAZIRLIK9

1. GÜZEL KONUŞMANIN ÖNEMİ VE DİKSİYON	10
2. KONUŞMANIN UNSURLARI VE KONUŞMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	12
3. KONUŞMA DİLİ İLE YAZI DİLİ	14
4. TÜRKÇEYİ DOĞRU KULLANMAK	18
5. TÜRKÇEYİ TÜRKÇE KONUŞMAK	20
ÜNİTE, KONU, KAZANIM ÇİZELGESİ	22

2. ÜNİTE

NEFES VE SES EĞİTİMİ23

1. DOĞRU NEFES	24
2. KONUŞMADA NEFES ALMA	30
3. SESLE İLGİLİ ÖZELLİKLER	32
4. SES SAĞLIĞI VE SES ORGANLARININ EĞİTİMİ	36
5. SESİN ŞEKİLLENMESİ	38
ÜNİTE, KONU, KAZANIM ÇİZELGESİ	40

3. ÜNİTE

KONUŞMA TEKNİĞİ41

1. SÖYLEYİŞ, SES BİLİMİ VE TÜRKÇENİN SES ÖZELLİKLERİ	42
2. ÜNLÜ VE ÜNSÜZLERİ SINIFLANDIRMA	44
3. ÜNLÜ VE ÜNSÜZLERLE İLGİLİ KURALLAR	46
4. BOĞUMLAMA	48
5. ETKİN KONUŞMA	50
ÜNİTE, KONU, KAZANIM ÇİZELGESİ	52

4. ÜNİTE

İFADENİN KUVVETLENDİRİLMESİ53

1. TONLAMA VE VURGU	54
2. DURAKLAMA VE ULAMA	58
3. AKICI VE PÜRÜZSÜZ KONUŞMA	60
4. TÜRKÇENİN SÖYLENİŞ ÖZELLİKLERİNE UYMA	64
ÜNİTE, KONU, KAZANIM ÇİZELGESİ	66

5. ÜNİTE

HİTABETE GİRİŞ67

1. HİTABETİN ÖZELLİKLERİ	68
2. HİTABET ÇEŞİTLERİ	70
3. ETKİLİ İFADE BİÇİMLERİ	72
4. KONUŞMA KUSURLARI	74
5. HATİPLİK VE LİDERLİK	76
6. HİTABET SÜRECİ	78
ÜNİTE, KONU, KAZANIM ÇİZELGESİ	80

6. ÜNİTE

HİTABET81

1. HATİP-DİNLEYİCİ İLİŞKİSİ	82
2. HİTABET VE MEKÂN	84
3. BEDEN DİLİ	86
4. ATATÜRK'ÜN HATİPLİK ÖZELLİKLERİ	88
5. HİTABE HAZIRLAMA VE SUNMA	90
ÜNİTE, KONU, KAZANIM ÇİZELGESİ	92

ALİŞTİRMA TABLOLARI	93
CEVAP ANAHTARI	99
DEĞERLENDİRME FORMLARI	103
TERİMLER SÖZLÜĞÜ	108
SÖZLÜK	111
KAYNAKÇA	115

KİTABIN TANITIMI

Ünite numarasını gösterir.

Ünite adını gösterir.

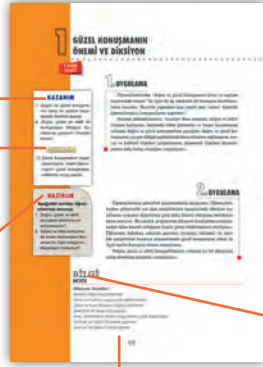
Konu başlıklarını gösterir.

Öğrenci uygulama sayfasını gösterir.

Konu ile ilgili kazanım ve açıklamaları gösterir.

Öğrencilerin ön bilgilerini yordamak ve işlenecek konu hakkında fikir edinmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan soruları gösterir.

Öğretmen sayfasını gösterir.

BİR SONRAKİ DERSE HAZIRLIK

Öğretmen ve öğrencilerin bir sonraki ders için yapacakları çalışmaları gösterir.

Konu ile ilgili bilgileri gösterir.

Diksiyon ve hitabet eğitimi ile insanlarla doğru iletişim kurabilen, duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde aktarabilen, sesini ve bedenini koordinasyon içinde kullanabilen ve hedeflerine ulaşmada bunu etkili bir yöntem olarak benimseyen bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir.

Diksiyon ve hitabet dersinin en önemli özelliği uygulamaya dayalı olmasıdır. Bu bağlamda kitap, öğrencilerin etkin olarak katılabilecekleri uygulamaların yer aldığı "Öğrenci Uygulama Sayfası" ile uygulamalara ilişkin yönergeleri ve açıklamaları içeren bir öğretmen sayfası olarak ve bu sayfalar karşılıklı gelecek biçimde tasarlanmıştır. Öğretmen, "Öğrenci Uygulama Sayfası"nı öğrencilere okul ve sınıf imkânlarına göre çoğaltma, yansıtma, etkileşimli tahta vb. ile ulaştırabilir.

Konuların işlenişinde eğitim ve öğretimin vazgeçilmez unsurları olan eğitim araç ve gereçlerinden yararlanılmalıdır. Projeksiyon, bilgisayar, televizyon, video, CD Rom, film, ses kaydı gibi araç ve gereçler ders işlenişinde etkili bir biçimde kullanılmalıdır.

Öğretmen, okulun bulunduğu çevre ve imkânları dikkate alarak kitaptaki uygulamaları aynen uygulayabilir ya da kendisi yeni uygulamalar geliştirebilir. Yeni uygulamalar geliştirilirken farklı öğrenme stil ve zekâ türlerine sahip öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak aktif öğrenmeye dayalı uygulamalar hazırlanmalıdır. Uygulamalar sadece ders saatleri ile sınırlı kalmamalı, öğrenilenlerin kalıcılığının sağlanması için alıştırımların okul dışında da yapılması konusunda öğrenciler güdülenmelidir.

Değerlendirme, öğrenmenin ayrılmaz bir parçasıdır. Diksiyon ve hitabet dersinde öğrencilerin insanlarla doğru iletişim kurabilme; düşüncelerini, sesini, bedenini koordinasyon içinde kullanabilme; Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerileri değerlendirilecektir. Öğretmen sadece öğrenme ürününü değil öğrenme sürecini de değerlendirmelidir. Değerlendirmede geleneksel yöntemlerle alternatif değerlendirme yöntemleri birlikte kullanılmalıdır. Bu değerlendirme yöntemleri ve araçları; gözlem, görüşmeler, öz değerlendirme ölçekleri vb.dir. Ölçme ve değerlendirme sürecinde kullanılmak amacıyla geliştirilen gerek öğretim programında gerekse kitabın sonunda yer alan örnek formlar yeri geldikçe uygulanmalıdır. Formlar aynen kullanılabileceği gibi öğretmen tarafından yeni formlar da geliştirilebilir. Değerlendirme sonuçlarına göre eksiklikler tamamlanmalı, yanlışlar düzeltilmeli, doğru davranışlar ise pekiştirilmelidir. Değerlendirme yapılırken bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır.

1. ÜNİTE

GÜZEL KONUŞMAYA HAZIRLIK

1. GÜZEL KONUŞMANIN ÖNEMİ VE DİKSİYON
2. KONUŞMANIN UNSURLARI VE KONUŞMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR
3. KONUŞMA DİLİ İLE YAZI DİLİ
4. TÜRKÇEYİ DOĞRU KULLANMAK
5. TÜRKÇEYİ TÜRKÇE KONUŞMAK

1

GÜZEL KONUŞMANIN ÖNEMİ VE DİKSİYON

1 DERS SAATI

KAZANIM

1. Doğru ve güzel konuşmanın birey ve toplum hayatındaki önemini kavrar.
6. Doğru, güzel ve etkili bir konuşmada diksiyon kurallarına uymanın önemini kavrar.

AÇIKLAMA

[!] Güzel konuşmanın insan davranışına, insan davranışının güzel konuşmaya etkilerine vurgu yapılır (1. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. Doğru, güzel ve etkili konuşma denilince ne anlıyorsunuz?
2. Güzel ve etkili konuşma ile insan davranışları arasında nasıl bir ilişki olduğunu düşünüyorsunuz?

1. UYGULAMA

Öğrencilerinizden “doğru ve güzel konuşmanın birey ve toplum hayatındaki önemi” ile ilgili iki üç dakikalık bir konuşma hazırlamalarını isteyiniz. Hazırlık yapmaları için yeterli süre veriniz. Gönüllü öğrencilerinize konuşmalarını yaptırınız.

Sözünü dinletebilmenin, insanları ikna etmenin, doğru ve etkili iletişim kurmanın, toplumda itibar görmenin ve başarı kazanmanın yolunun doğru ve güzel konuşmaktan geçtiğini; doğru ve güzel konuşmanın yaygın olduğu toplumlarda barış ortamını sağlamanın, sosyal ve kültürel ilişkileri geliştirmenin, ekonomik ilişkileri düzenlemenin daha kolay olacağını vurgulayınız.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinize görselleri incelemelerini söyleyiniz. Öğrencilerinizden görsellerde yer alan mesleklerden hangilerinde diksiyon kurallarına uymanın diğerlerine göre daha önemli olduğunu belirlemelerini isteyiniz. Bu meslek gruplarında diksiyon kurallarına uymanın neden daha önemli olduğuna ilişkin görüş bildirmelerini söyleyiniz. Öğretmen, hukukçu, sekreter, gazeteci, siyasetçi, reklamcı vb. meslek sahiplerinin başarıya ulaşmalarında güzel konuşmanın etkisi ile ilgili sınıfta konuşma ortamı oluşturunuz.

Doğru, güzel ve etkili konuşabilmenin yolunun iyi bir diksiyona sahip olmaktan geçtiğini vurgulayınız.

BİLGİ NOTU

Diksiyon Kuralları

Sesleri doğru boğumlamak

Hece ve kelime vurgusuna dikkat etmek

Uzun ve kısa heceleri doğru söylemek

İşitilebilir bir sesle konuşmak

Sesi, kelimelerin anlam değerlerine göre kullanmak

Yerinde ve doğru tonlama yapmak

Jest ve mimiklere dikkat etmek

2. UYGULAMA

Görsel 1.1

Görsel 1.2

Görsel 1.3

Görsel 1.4

Görsel 1.5

Görsel 1.6

Görsel 1.7

Görsel 1.8

2

KONUŞMANIN UNSURLARI VE KONUŞMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

2 DERS SAATI

Konuşma unsurlarının düşünce (zihinsel uygulama), dil, ses ve görsel davranış (beden dili) olduğunu belirtiniz.

1. UYGULAMA

Gönüllü öğrencilerden oyunu canlandırmalarını isteyiniz. Hazırlık yapımları için beş dakika süre veriniz. Diğer öğrencilerden yapılan canlandırmayı düşünce, dil, ses ve görsel davranış bakımından değerlendirmelerini isteyiniz.

Etkili bir konuşmada düşüncenin, dilin, sesin ve görsel davranışın birlikte kullanılması gerektiğini vurgulayınız.

KAZANIM

2. Konuşmanın unsurlarını belirtir.
3. Konuşmada dikkat edilecek hususları açıklar.

AÇIKLAMA

[!] Konuşma eyleminin dört ögesi; görsel (bedensel) davranış, ses, dil, düşünce üzerinde durulur (2. kazanım).

[!] Konuşmayı bozan unsurlar üzerinde de durulur (3. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. Düşünce, dil, ses ve görsel davranışın konuşmaya etkileri nelerdir?
2. Konuşurken nelere dikkat edersiniz?

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanımıyla ilgili iki üç dakikalık bir konuşma hazırlamalarını isteyiniz. Hazırlık yapımları için yeterli süre veriniz. Öğrencilerinize konuşmalarını yaparken konuşmada dikkat edilecek hususları göz önünde bulundurmalarını söyleyiniz. Gönüllü öğrencilerinize konuşmalarını yaptırınız. Diğer öğrencilerinize konuşmaları dinlemelerini ve konuşmalar sırasında yapılan yanlışlıkları not etmelerini söyleyiniz. Öğrencilerinizin tespit ettikleri yanlışlıklar hakkında konuşmalarını sağlayınız.

Yerel ağızla konuşmanın, ses tonunu ayarlayamamanın, kelimeleri doğru telaffuz edememenin, konuşmayı gereksiz yere uzatmanın, beden dilini iyi kullanamamanın, heyecanı yenememenin, kelimeleri tekrarlamanın, gereksiz sesler (eee, ııı, aaa...) çıkarmanın, yapmacık davranışlarda bulunmanın, argo ve kaba sözler kullanmanın konuşmayı bozduğunu vurgulayınız.

BİLGİ NOTU

Konuşmada Dikkat Edilecek Hususlar

- Canlı, inandırıcı ve etkili olmak
- Vurgu, tonlama ve telaffuza dikkat etmek
- Sesini ve üslubunu amaca, dinleyene ve ortama göre belirlemek
- Belirlenen süreye bağlı kalmak

1. UYGULAMA

TÖRE

BİR EVİN İÇ AVLUSU

(Nene sedirde oturmaktadır. Bastonu ile yere vurur, merakla bekler, Küçük Gelin gelir.)

- K. GELİN : Buyur Nene!
NENE : Gün ışıdı, değil mi?
K. GELİN : Işıdı ya.
NENE : Zühre kakmadı mı daha?
K. GELİN : Uyandı da kalkmıyor.
NENE : Hasta mıdır?
K. GELİN : Yoo. “Ölürüm de aşağı inmem!” diyor.
NENE : Deli bu çocuk.
K. GELİN : Akşam ağzına bir şey koymadıydı. Şimdi de “Ölürüm, yemem!” diyor.
NENE : Delinin önde gideni bu.
K. GELİN : Bütün gece ağladı.
NENE : (Derin bir acıyla) Deme!
K. GELİN : Ağlamasın olur mu Nene? Zühre bilmez mi, bu sevginin yolu açık değildir.
NENE : Değil midir?
K. GELİN : Değildir Nene.

Turgut ÖZAKMAN

3

KONUŞMA DİLİ İLE YAZI DİLİ

1 DERS
SAATİ

KAZANIM

5. Konuşma dili ile yazı dili arasındaki farkları ayırt eder.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. Konuşmada yaygın olarak yapılan hatalar nelerdir?
2. Konuşma dili ile yazı dili arasında ne gibi farklılıklar vardır?

1. UYGULAMA

Öğrencilerinize, yazımları verilen kelime ve kelime gruplarının İstanbul ağızına göre söylenişlerini defterlerine yazmalarını söyleyiniz. Kelime ve kelime gruplarının söylenişlerini yazarken uzun okunması gereken ünlüleri, yanına iki nokta (:); ince okunması gereken kalın ünlüleri, üzerine düzeltme işareti (^) koyarak göstermelerini ve yazımıyla aynı olan söylenişleri, “yazımıyla aynı” ifadesi ile belirtmelerini söyleyiniz. Daha sonra kelime ve kelime gruplarının İstanbul ağızına göre sesletimini siz yapınız ve söylenişlerin yazımını ilgili boşluklara yazınız. Öğrencilerinizden cevaplarını kontrol etmelerini isteyiniz.

Yazı dilindeki “abece”nin, bütün sesleri göstermeye yetmediğini ve bu nedenle bütün dillerde olduğu gibi Türkçede de yazı dili ile konuşma dili ayrımı olduğunu belirtiniz.

Kelimelerin söylenişlerinin, Türk Dil Kurumunun “Türkçe Sözlük”ünde kelimelerin yanlarında parantez içinde verildiğini belirtiniz.

ör.: galiba (ga:liba:)

↑ yazım ↑ söyleniş

2. UYGULAMA

Öğrencilerinize yöresel ağızla söylenişlere örnekler vermelerini söyleyiniz. Verilen örnekler üzerinden yöresel ağızla konuşmayı, dil birliği açısından değerlendirmelerini isteyiniz.

Yöresel ağızla konuşmanın konuşma kusuru sayıldığını vurgulayınız.

Öğrencilerinizden konuşma dilindeki farklılıkları ortadan kaldıran, yazımı ve söylenişini Türk Dil Kurumu tarafından belirlenmiş standart Türkçeyle konuşmalarını isteyiniz.

Dil birliğinin, lehçe ve ağız farklarını gidererek aynı dili kullanan toplumlar arasında ortak bir yazı dilinde ve alfabede birleşmek olduğunu belirtiniz.

1. UYGULAMA

YAZIM	SÖYLENİŞ	YAZIM	SÖYLENİŞ
<i>acil</i>	<i>a:cil</i>	<i>katil</i>	
<i>aferin</i>		<i>katil zanlısı</i>	
<i>akraba</i>		<i>kimyasal</i>	
<i>alaka</i>		<i>lamba</i>	
<i>badem</i>		<i>laf</i>	<i>lâf</i>
<i>değil</i>		<i>laik</i>	
<i>eşkiya</i>		<i>lunapark</i>	
<i>fantezi</i>	<i>yazımıyla aynı</i>	<i>macera</i>	
<i>floş</i>		<i>mütevazı</i>	
<i>Hakkari</i>		<i>resmigeçit</i>	
<i>hane</i>		<i>sabit</i>	
<i>hibe</i>		<i>SSK</i>	
<i>hükûmet</i>		<i>tarih</i>	
<i>imalat</i>		<i>TV</i>	
<i>ikamet</i>		<i>yarın</i>	

3. UYGULAMA

Öğrencilerinizden metni okumalarını ve yazılışı ile söylenişi farklı olan kelimeleri belirlemelerini isteyiniz. Öğrencilerinizin, tespit ettikleri kelimeleri arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlayınız.

BİLGİ NOTU

- “Ğ” ünsüzü konuşmada söylenmez; genellikle kendinden önce ve sonra gelen harfi bir harf kadar uzatır (yağmur-yaamur, yağ-yaa), “e”den önce ve sonra geldiğinde ise “y”ye dönüşür (teğmen-teymen, ciğer-ciyer) ya da düşerek kendinden önceki ve sonraki harfleri ulama yapılarak sesletir (öğünmek-öünmek).
- “A, e” ünlüleri ile biten fiillere ünlüyle başlayan ek geldiğinde konuşmada “a, e” ünlülerinde yaygın bir daralma eğilimi görülür (gitmeyelim-gitmiyelim).
- Gelecek zaman eki “-acak”, konuşma dilinde “c”den önceki ünlüyü daraltır (olacak-olucak).
- Kaynaştırma ünsüzü “y” ile gelecek zaman eki “-acak” birlikte kullanıldığında konuşmada “y”den önceki ünlü daralır ve “y” ile “c” arasındaki ünlü düşer (gelmeyecek-gelmiyecek).
- Sonunda “p, ç, t, k” sert ünsüzleri bulunan kelimelerden sonra “etmek, eylemek, olmak” yardımcı eylemleri geldiğinde hem yazıda hem konuşmada sert ünsüzler yumuşar ve ulama yapılarak sesletilir (hamt olsun-hamdolsun).
- Konuşmada bazı kelimelerde ses düşmesi görülür (burada-burda).
- Ünsüzle biten bir kelimenin yanına ünlüyle başlayan bir kelime geldiğinde (ulama yapıldığında anlam farklılığı olmuyorsa) birinci kelimenin sonundaki ünsüz ile ikinci kelimenin başındaki ünlü konuşmada birleştirilerek sesletilir (çay içmek-çayıçmek).

Görsel 1.9

3. UYGULAMA

KONUŞAN İNSAN

21. yüzyılın eşiğinde, insanı bu yeni yüzyıla taşıyacak ve o yüzyılda mutluluğunu sağlayacak değerler bilgi ve iletişimdir. Yine hepimizin bildiği gibi bu iletişimin sağlanabilmesi için dünyamız büyük bir iletişim ağıyla sarmalanmış durumda. Bu ağ giderek büyüyecek, yoğunlaşacak. Bu yoğun iletişim yollarıyla bilgilerin gelip gitmesi sonucu insan, tarihinin hiçbir döneminde görmediği bir bilgi zenginliğine sahip olacak.

Ancak, iletişim araçları ne kadar gelişmiş ve yaygınlaştırılmış, bilgi akımı ne derece yoğun olursa olsun, bu bilgi ve iletişimin özünde “konuşan insan” vardır. Karar verme, inandırma, etkileme, duygulandırma ve bunlara benzer pek çok konuda insanla insan karşı karşıyadır. ...

Bilgimiz, birikimimiz, becerimiz, yeteneklerimiz ne kadar zengin olursa olsun, eğer bu donanımımızı doğru ve güzel bir konuşmayla seslendirip karşımızdaki kişi ya da topluluklara aktaramıyorsak ne yazık ki sahip olduğumuz bu zenginliklerden yeteri kadar yararlanamıyoruz demektir. Dili doğru bir biçimde kullanıp onu güzel, etkileyici bir konuşmayla aktarmak bir kimlik göstergesidir.

İnsan olmanın en önemli ayrıcalığı, düşünme yeteneğine sahip olmak ve bu düşünceleri yazı ve konuşma yoluyla, kişi, kişiler ya da büyük kitlelere ulaştırabilmektir. Yazı ve konuşmanın sınırları da dille çevrelenmiştir. Bu sınırların içinde bütün bir dünya ve yaşam yatmaktadır. Yaşamın her alanında dil, insanoğlunun ayrılmaz bir parçasıdır. Dilin gelişmesiyle uygarlık gelişmiş, uygarlığın gelişmesiyle de dil zenginleşmiştir.

Bakın, ünlü Çin düşünürü Konfüçyus binlerce yıl önce nasıl tanımlamış dili: Çinli filozofa sorarlar: “Bir ülkeyi yönetmeye çağrılıydınız, yapacağınız ilk iş ne olurdu?” Düşünür şöyle yanıtlar: “Hiç kuşkusuz dili gözden geçirmekle işe başladım. Dil kusurlu olursa sözcükler düşünceleri iyi anlatamaz. Düşünceler iyi anlatılmazsa yapılması gereken şeyler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa töre ve kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa adalet yanlış yola sapar. Adalet yoldan çıkarsa şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. İşte bunun içindir ki hiçbir şey dil kadar önemli değildir.” ...

Can GÜRZAP

4

TÜRKÇEYİ DOĞRU KULLANMAK

1 DERS
SAATİ

KAZANIM

4. Türkçede yaygın olarak yapılan hataları fark ederek konuşmalarında doğrusunu kullanır.
7. Konuşmalardaki anlatım bozukluklarını belirler ve düzeltir.

AÇIKLAMA

[!] Yanlış kullanılan yardımcı eylemler, -mezlik, -mazlık, olumsuzluk eki, -giller, karıştırılan kelimeler, bağlaçların yanlış kullanımı; eş anlamlı, eş sesli kelimeler, telaffuzdan; yazı ve söyleniş farklılığından; yabancı dillerin yapısı ve sesletiminden kaynaklanan hatalar üzerinde durulur. Özenti nedeniyle ortaya çıkan hatalara da vurgu yapılır (4. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. Türkçede yaygın olarak yapılan hatalara örnekler veriniz.
2. Anlatım bozukluğu ifadesinden ne anlıyorsunuz?

1. UYGULAMA

Öğrencilerinizden görsellerdeki dil yanlışlıklarını tespit etmelerini isteyiniz. Öğrencilerinizin bu yanlışlıkların neden yapıldığına ilişkin görüşlerini arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlayınız.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden cümlelerdeki anlatım bozukluklarını tespit etmelerini ve tespitlerini arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyiniz. Daha sonra, konuşmalarında yaptıkları anlatım bozukluklarına örnek cümleler yazmalarını söyleyiniz. Öğrencilerinizin yazdıkları cümleler hakkında konuşmalarını sağlayınız.

Türkçede yaygın olarak yapılan hataların genellikle dil bilincinden yoksun olmaktan; dil kurallarını iyi bilmemekten; yabancı film ve dizilerin, Türkçeyi iyi bilmeyen kişilerin filmdeki ağız hareketlerine göre çeviri yapmalarından ve bunların da özellikle radyo, televizyon ve reklamlar aracılığı ile yaşamın her alanına girmesinden kaynaklandığını vurgulayınız.

3. UYGULAMA

Öğrencilerinizden “eğitimin önemi” ve “hayvan sevgisi” konularından birini seçerek konu ile ilgili üç dört dakikalık bir konuşma hazırlamalarını isteyiniz. Öğrencilerinize hazırlık yapmaları için beş dakika süre veriniz. Gönüllü birkaç öğrencinize konuşmalarını yaptırınız. Diğer öğrencilerinizden ise yapılan konuşmalardaki yanlışlıkları tespit ederek not etmelerini ve tespitlerini arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyiniz.

1. UYGULAMA

Görsel 1.10

Görsel 1.11

Görsel 1.12

Görsel 1.13

2. UYGULAMA

Artık gelse dâhi beni bulamaz.

İş başvurusu için dört resim istediler.

Dayım, çok mütevazî bir insandır.

Yetenekli bir çocuk ama bir o kadar da akıllı.

Yine hasta olmuşsun.

Sağlığın ve sıhhatin iyi mi?

Beni görmemezlikten geliyorsun.

Bugün ful doluyum.

Tezdegiller bize geliyormuş.

Adam manyak para kazanıyor ya!

5

TÜRKÇEYİ TÜRKÇE KONUŞMAK

1 DERS
SAATI

KAZANIM

8. Türkçenin doğru ve güzel kullanılmasına yönelik önerilerde bulunur.
9. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanır.
10. Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanımına duyarlı olur.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. Günlük hayatta sıklıkla kullandığınız yabancı dillerden alınmış kelimeler nelerdir? Bu kelimelerin yerine hangi kelimeler kullanılabilir?
2. Türkçenin doğru ve güzel kullanılması için neler yapılabilir?

1. UYGULAMA

Öğrencilerinize “Görselde anlatılmak istenen nedir?” sorusunu yöneltiniz ve aldığımız cevaplar doğrultusunda sınıfta konuşma ortamı oluşturunuz. Öğrencilerinizden görseldeki gibi bir durumla karşılaşmanın nedenleri hakkında görüş bildirmelerini ve bu tutumun önüne geçmek için neler yapılabileceğine ilişkin önerilerde bulunmalarını isteyiniz.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinize dilimize yabancı dillerden geçmiş bazı kelimelerin yer aldığı tabloyu incelemelerini söyleyiniz. Öğrencilerinizden bu kelimelerin dilimizdeki karşılıklarını söylemelerini isteyiniz. Anlamını bilmedikleri kelimelerin Türkçe karşılıklarını siz söyleyiniz ve tabloya yazınız. Öğrencilerinize “Konuşmalarınızda yabancı kökenli kelimeleri mi yoksa bunların Türkçe karşılıklarını mı kullanıyorsunuz?” sorusunu yönelterek Türkçenin doğru ve etkili kullanımı ile ilgili farkındalık oluşturmak için konuşma ortamı yaratınız. Öğrencilerinizden konuşmalarında kullandıkları yabancı kelimelere örnekler vermelerini isteyiniz.

Öğrencilerinize yabancı kelimelerin Türkçe karşılıklarını öğrenmek için Türk Dil Kurumunun “Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu”nu kullanmalarını öneriniz.

3. UYGULAMA

Öğrencilerinize milleti millet yapan unsurların en önemlilerinden birinin de dil birliği olduğunu söyleyiniz. Öğrencilerinizden dilin bir millet için önemi ile ilgili iki üç dakikalık bir konuşma hazırlamalarını isteyiniz. Öğrencilerinize hazırlık yapmaları için yeterli süre veriniz. Gönüllü öğrencilerinize konuşmalarını yaptırınız.

Tarih, duygu, ülkü, gelenek ve göreneklerin geçmişten günümüze, günümüzden geleceğe dil aracılığı ile aktarıldığını vurgulayınız.

Zümre arkadaşlarınızla iş birliği yaparak “dilde bozulma” konulu kompozisyon, afiş (ası), slogan yarışması düzenleyebilirsiniz.

1. UYGULAMA

Görsel 1.14

2. UYGULAMA

YABANCI KELİME	TÜRKÇESİ	YABANCI KELİME	TÜRKÇESİ
absürt	komplo
alfabe	kriter
ambulans	mesaj
anekdot	modern
dekont	natürel
eksper	orijinal
elit	promosyon
gala	rezervasyon
İnternet	travma
jenerasyon	şov
kaos	vizyon

ÜNİTE, KONU, KAZANIM ÇİZELGESİ

1. ÜNİTE: GÜZEL KONUŞMAYA HAZIRLIK	
KONU	KAZANIM
1. Güzel Konuşmanın Önemi ve Diksiyon	1. Doğru ve güzel konuşmanın birey ve toplum hayatındaki önemini kavrar. 6. Doğru, güzel ve etkili bir konuşmada diksiyon kurallarına uymanın önemini kavrar.
2. Konuşmanın Unsurları ve Konuşmada Dikkat Edilecek Hususlar	2. Konuşmanın unsurlarını belirtir. 3. Konuşmada dikkat edilecek hususları açıklar.
3. Konuşma Dili ile Yazı Dili	4. Türkçede yaygın olarak yapılan hataları fark ederek konuşmalarında doğrusunu kullanır. 5. Konuşma dili ve yazı dili arasındaki farkları ayırt eder.
4. Türkçeyi Doğru Kullanmak	4. Türkçede yaygın olarak yapılan hataları fark ederek konuşmalarında doğrusunu kullanır. 7. Konuşmalardaki anlatım bozukluklarını belirler ve düzeltir.
5. Türkçeyi Türkçe Konuşmak	8. Türkçenin doğru ve güzel kullanılmasına yönelik önerilerde bulunur. 9. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanır. 10. Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanımına duyarlı olur.

2. ÜNİTE

NEFES VE SES EĞİTİMİ

1. DOĞRU NEFES
2. KONUŞMADA NEFES ALMA
3. SESLE İLGİLİ ÖZELLİKLER
4. SES SAĞLIĞI VE SES ORGANLARININ EĞİTİMİ
5. SESİN ŞEKİLLENMESİ

1

DOĞRU NEFES

2 DERS
SAATİ

KAZANIM

1. Doğru nefes almanın insan sağlığı üzerindeki etkilerini fark ederek doğru nefes almaya özen gösterir.
2. Doğru nefes almanın önemini açıklayarak nefesle beyin ve vücut fonksiyonlarının ilişkisini kurar.
3. Doğru nefes alma tekniklerini uygular.

AÇIKLAMA

- [!] Bu bölümdeki alıştırmalar ve etkinlikler varsa büyük bir salonda veya açık havada yapılır.
- [!] Doğru nefes almada boyun ve sırt kaslarını çalıştırmanın önemi vurgulanır ve gerekli alıştırmalar yapılır. Yanlış ve yetersiz nefes almanın nedenleri üzerinde durulur (1. kazanım).
- [!] Öğrencilere en doğru nefes alma tekniği olan bebeklerin nefes alma tekniği öğretilir. Bu teknikte öğrenci sırt üstü yatmalı, derin ve yavaş nefes almalıdır. Öğrencilerden bu egzersizleri her gün yatmadan önce on dakika yapması istenir (1. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. Doğru nefes almak denince ne anlıyorsunuz?
2. Doğru nefes almak neden önemlidir?
3. Doğru nefes alma teknikleri hakkında neler düşünüyorsunuz?

1. UYGULAMA

- a) Gönüllü öğrencilerinizden birkaçının, tahta önündeki boş alana gelmesini isteyiniz. Diğer öğrencilerinize tahtaya çıkan arkadaşlarının omuz, göğüs ve karın bölgelerine dikkat etmeleri gerektiğini belirtiniz. Tahtadaki öğrencilerinize derin bir nefes almalarını söyleyiniz. Gözlemleyen öğrencilerinize nefes esnasında vücuttaki hareketlenmenin omuz, göğüs ya da karın bölgelerinden hangisinde gerçekleştiğini sorunuz. Hareketlenme omuzlarda veya göğüste gerçekleşmişse bunun göğüs nefesi olarak adlandırıldığını belirtiniz. Göğüs nefesinin, yanlış ve yetersiz nefes almaya yol açtığını söyleyerek bunun nedenleri hakkında öğrencilerinizden görüşlerini paylaşmalarını isteyiniz.
- b) Öğrencilerinize doğru nefes almak için boyun ve sırt kaslarını çalıştırmamanın önemli olduğunu belirtiniz. Egzersizden önce dik oturmaları ve burunlarından derin nefes almaları gerektiğini vurgulayınız. Öğrencilerinizden görselde yer alan hareketleri yönergelere uyarak yapmalarını isteyiniz. Öğrencilerinize **“Görsellerdeki hareketleri uygulayarak nefes aldığımızda bir farklılık hissettiniz mi?”** sorusunu sorarak öğrencilerinizin görüşlerini paylaşmalarını sağlayınız. Öğrencilerinize göğüs nefesinde ciğerlerin tam kapasiteyle kullanılmadığını; göğüs, sırt ve boyun kaslarının gerildiğini; diyaframla nefes alındığında ise ciğerlerin solunum hacminin arttığını ve diyafram nefesi almanın karbondioksitin vücuttan atılmasını kolaylaştırdığını vurgulayınız.

1. UYGULAMA

Görsel 2.1

Burnunuzdan derin nefes alınız. Nefesi dörde kadar sayarak içinizde tutunuz. Sonra yavaş yavaş ağızınızdan veriniz.

Görsel 2.2

Burnunuzdan derin nefes alınız. Her iki dirseği göğüs hizanıza getirerek arkaya doğru geriniz. Beş saniye gergin tuttuktan sonra nefes verirken sırtınızı da gevşetiniz.

Görsel 2.3

Burnunuzdan derin nefes alınız. Nefes alırken omuzlarınızı yukarı doğru çekiniz. Omuzlarınızı beş saniye gergin tuttuktan sonra nefes verirken gevşeyiniz.

Görsel 2.4

Alnınıza elinizi dayayınız ve başınızı arkaya doğru itmeye çalışınız. Boyun kaslarınızı gererek elinizin başınızı itmesine izin vermeyiniz. Beş saniye gergin tuttuktan sonra aynı hareketi sağ ve sol şakakta da uygulayınız.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinize bebeklerin nasıl nefes aldıklarına dikkat edip etmediklerini sorarak gözlemlerini paylaşmalarını sağlayınız.

Bebeklerin nefes alırken diyafram kaslarını kullandıkları için solukları kesilmeden ve yorulmadan güçlü bir sesle uzun süre ağlayabildiklerini vurgulayınız. Yaş ilerledikçe günlük alışkanlıklardan dolayı nefes alma şeklinin değiştiğini, göğüs nefesi almaya başladığını belirtiniz.

Öğrencilerinize öğrenci uygulama sayfasındaki hareketleri yatmadan önce en az on dakika tekrarlamalarını söyleyiniz. Öğrenci uygulama sayfasını çoğaltıp öğrencilerinize dağıtabilirsiniz.

3. UYGULAMA

Öğrencilerinize nefes almakta zorlandıklarında neden açık havaya çıkmaları gerektiğini sorunuz. Öğrencilerinizin vücuda alınan oksijenin artmasının vücut ve beyin üzerindeki etkileri hakkında görüşlerini paylaşmalarını sağlayınız.

Öğrencilerinize doğru nefes ile kan yoluyla taşınan oksijen miktarının arttığını, bağırsıklık sistemimizin güçlendiğini hatırlatarak doğru nefes alma tekniklerini uyguladıkları zaman sinir sistemi harekete geçtiği için başlangıçta başlarının dönebileceğini belirtiniz. Öğrencilerinizin, baş dönmesinin sebepleri üzerinde konuşmalarını sağlayınız.

Göğüs nefesinde ciğerlerin 1/3 oranında bir kapasite ile kullanıldığını; diyafram nefesinde ise boyun, sırt, bel ve karın kasları da çalıştığı için oksijen alımının %50 oranında artırıldığını belirtiniz. Yeterli oksijen alınmazsa zihinsel bulanıklık, negatif düşünce, depresyon ve ardından işitme kaybı ve görme bozukluklarının başladığını vurgulayınız.

2. UYGULAMA

Sırtüstü yatarak dizlerinizin altına bir yastık koyunuz. Bir elinizi göğüs kafesinize, diğer elinizi de diyafram bölgenize yerleştiriniz.

Görsel 2.5

Göğüs kafesinizde bulunan tüm havayı boşaltınız.

Görsel 2.6

Burundan derin bir nefes alınız. Bu nefes esnasında diyaframınızın şişmesine dikkat ediniz.

Görsel 2.7

Nefesinizi, birkaç saniye tuttuktan sonra ağızınızdan veriniz.

Görsel 2.8

4. UYGULAMA

Öğrencilerinize doğru nefes almak için dik yürümenin ve oturma-
nın önemli olduğunu, özel durumlar dışında nefesin burundan diyaframa alınması gerektiğini, egzersizler düzenli olarak tekrarlandığında ciğerlerin genişlediğini ve oksijen hacminin arttığını hatırlatınız.

a) Öğrencilerinizden görsellerden yararlanarak yönergeleri uygulamalarını isteyiniz.

Egzersizler esnasında nefesi diyaframda tutma ve nefesi ekonomik kullanma için al-tut-bırak şeklinde adlandırılacak birim süreler belirleyiniz. Örneğin nefes alma için bir birim, nefesi tutma için dört, nefesi verme için iki birim uygulayınız. Birim süresini, öğrencileri çok zorlamayacak biçimde artırabilirsiniz. Bu uygulama esnasında nefes vermenin, nefes alma süresinin iki katı olacak şekilde planlanması gerekir (Örneğin beş birim nefes alma, on birim nefes verme...).

Öğrencilerinizden doğru nefes alabilmeleri için bu çalışmalarını evde de tekrarlamalarını isteyiniz.

Sınıfınızda bir boy aynası bulundurarak öğrencilerin egzersizleri yaparken kendilerini seyretmelerini sağlayabilirsiniz.

b) Öğrencilerinizden seçmek istedikleri mesleğin özellikleri ile ilgili kısa bir konuşma yapmalarını isteyiniz. Konuşmaları esnasında doğru nefes alma tekniklerini kullanmaları gerektiğini vurgulayınız.

4 UYGULAMA

Ellerinizi belinizde iken içinizden dörde kadar sayarak burnunuzdan derin bir nefes alınız.

Görsel 2.9

Soluğunuzu içinizde tutabildiğiniz kadar tutup sonra içinizden sekize kadar sayarak aldığınız nefesi ağızınızdan veriniz.

Görsel 2.10

Burnunuzdan derin bir nefes alınız, “a” sesini yavaş yavaş, nefesiniz bitene kadar kesintisiz çıkararak veriniz.

Görsel 2.11

Burnunuzdan derin nefes alınız. Nefesinizi, kesik kesik “heh...heh...heh...” biçiminde veriniz.

Görsel 2.12

2

KONUŞMADA NEFES ALMA

1 DERS
SAATİ

KAZANIM

4. Söz söylemenin doğallığı içinde uygun yerlerde nefes alır.

AÇIKLAMA

[!] Öğrencilere bütün nefes kaslarını kullanarak doğru nefes almaları gösterilir. Doğru nefes alma teknikleri, yatarak ve ayakta derin nefes alma, nefesi diyaframda tutma, nefesi ekonomik kullanma egzersizleri öğrencilere gösterilir. Bu çalışmalar yapılırken sınıfta bir boy aynası bulundurulmalı, öğrencilerin egzersiz yaparken vücutlarını izlemeleri sağlanmalıdır (4. kazanım).

[!] Uygun duruş, oturuş, yürüyüş, koşma ve konuşurken doğru nefes alma davranışları uygun ortamlarda uygulanmalıdır (4. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrencilerinize sorunuz.

Konuşurken doğru yerlerde nefes almaya özen gösteriyor musunuz? Neden?

UYGULAMA

- Öğrencilerinize sesli okuma yaparken ya da konuşurken nefeslerinin yetmediği durumlarla karşılaşp karşılaşmadıklarını sorunuz. Bu duruma neyin sebep olabileceğini belirtmelerini isteyiniz.
- Gönüllü öğrencilerinizden noktalama işareti kullanılmayan bu metni, uygun yerlerde nefes alarak okumalarını isteyiniz. Doğru yerlerde nefes almanın okumalarında nasıl bir farklılık oluşturduğunu sorarak öğrencilerinizin görüşlerini paylaşmalarını sağlayınız. Öğrencilerinize doğru yerlerde nefes almanın kusursuz diksiyon için çok önemli olduğunu, konuşurken nefes vermenin ritmik bir düzeni olması gerektiğini belirtiniz.
- Gönüllü öğrencilerinizden yaşadıkları bir olayı anlatmalarını isteyiniz. Dinleyen öğrencilerinizden arkadaşlarının uygun yerlerde nefes alıp almadıklarını tespit etmelerini isteyiniz. Tespitlerini arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlayınız.

BİLGİ NOTU

Diksiyonda Nefes Çeşitleri

Denetimli Nefes: Konuşmacının ifadesine göre bilinçli ve doğru olarak aldığı yavaş, uzun, geniş ve yeterli nefestir. Hem ağız hem de burundan alınabilir. Genellikle cümle başlarında kullanılır.

Kaçamak Nefes: Cümle içinde konuşmacının gerektiğinde aldığı çabuk ve kısa nefestir. Özellikle uzun cümlelerde kullanılır.

BİR SONRAKİ DERSE HAZIRLIK

Öğrencilerinizden kısa bir şiiri ya da bir şiirden aldıkları bir bölümü okuyarak seslerini kaydetmelerini ve bu ses kayıtlarını sınıfa getirmelerini isteyiniz.

UYGULAMA**ANADOLU NOTLARI**

Şehir uzaktan bir dik dağın eteğinde uçsuz bucaksız bir bahçe gibi görünüyor dam tepeleri ağaçlar arasında güçlkle seçiliyordu iki haftadan beri komşu vilayetleri kasıp kavuran dayanılmaz sıcaklar burada sokak ortalarına kadar yürümüş otları yol kenarındaki sıra sıra yıkık duvarları kaplayan yeşilliği daha kurutamamıştı araba ile istasyondan şehre giderken ötede beride çalılar görüyordum şu çarpık çurpuk dikenli çalılar altındaki eski arabanın gürültüsü olmasa bu yeşilliğin altında bu yıkık duvarların içinde taşkın bir suyun çağlıtlarını işiteceğim sanıyordum hayatta tek lüksüm iyi ve temiz sudur

...

Reşat Nuri GÜNTEKİN

Hasan SAĞLAM
Görsel 2.13

3

SESLE İLGİLİ ÖZELLİKLER

2 DERS
SAATI

KAZANIM

5. Kendi ses rengini ve ses aralığını tanır.
6. İşitilebilir bir sesle konuşur.

AÇIKLAMA

[!] İşitilebilir bir sesle konuşmanın bağırarak anlamına gelmediği vurgulanır. Sesin işitilebilir olması amacıyla alıştırmalar yapılır. Bu alıştırmalar; bir nefeste söylenen kelime sayısını artırmak, cümleciklerde duraklamak, nefes verirken konuşmak, normal olarak yaptığımız nefes alıp vermeyi bilinçli yapmak, aynı tonda (aaaa) seslenerek nefes vermek, tek nefeste yirmi metre ileriye sesi duyuracak şekilde ses fırlatma, cümleleri tek nefeste söyleme ya da okumadır (6. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. İnsanların seslerinin birbirinden farklı olmasının nedeni ne olabilir?
2. İşitilebilir bir ses tonuyla konuşmak niçin önemlidir?

1. UYGULAMA

Bir önceki dersin sonunda öğrencilerinizden hazırlamalarını istediğiniz ses kayıtlarını, sesin kime ait olduğunu söylemeden dinletiniz. “Yumuşak, güçlü, kararlı, duygulu, etkileyici vb.” sıfatları kullanarak dinledikleri sesi nitelemelerini isteyiniz. Nitelemelerden sonra öğrencilerinizden bu sesin kime ait olabileceği konusunda tahminde bulunmalarını isteyiniz.

Sesin tiz ve pes sınırlar içindeki boyutuna **ses rengi** dendiğini ve ses renginden dolayı her insanın farklı bir sese sahip olduğunu vurgulayınız. Çocuklukta ses tellerinin gelişimi henüz tamamlanmadığı için kişinin kendine özgü ses renginin yetişkinlikte oturduğunu ve sahip olduğu ses renginin kişinin ayırt edilmesini sağlayabileceğini söyleyiniz. Kişinin sahip olduğu ses renginin onun konuşmalarını da etkilediğini ve ele alınan konuya göre ses rengini şekillendirmenin konuşmayı daha etkileyici kıldığını belirtiniz.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden kendi ses aralıklarını belirleyebilmeleri için diyafram nefesi alıp “a” sesini, inebilecekleri en kalın tondan başlayarak çıkabilecekleri en tiz sese kadar sürekli ya da kesintili olarak sesletmelerini isteyiniz. Egzersizden sonra öğrencilerinizden kendi ses aralıkları ile ilgili tespitlerini paylaşmalarını isteyiniz.

Öğrencilerinize her insanın doğuştan belirli bir ses aralığına (frekansına) sahip olduğunu, bunun müzikte oktav olarak adlandırıldığını ve sesin genişleme kapasitesiyle ilgili olduğunu belirtiniz.

3. UYGULAMA

Öğrencilerinizden görsellerdeki kişilerin çıkarmış olabilecekleri sesleri sadece “a” sesini kullanarak çıkarmalarını isteyiniz. Gerekirse daha iyi seslendirebilmek için seslerini dalgalandırmaları gerektiğini belirtiniz. Bu egzersizin ses aralığını genişletmek amacıyla yapıldığını vurgulayınız.

3. UYGULAMA

Görsel 2.14

Görsel 2.15

4. UYGULAMA

Öğrencilerinize tiyatro oyuncularının bağırmeden sesini en arkadaki seyircilere duyurabildiğini, buna “ses fırlatma” adı verildiğini belirtiniz.

Öğrenci uygulama sayfasındaki egzersizlerin ses fırlatmayı geliştirmek amacıyla yapıldığını vurgulayınız. Öğrencilerinize egzersizler esnasında diyafram hareketlerini kontrol edebilmek amacıyla ellerini bellerine koymalarını hatırlatınız. Öğrencilerinizden uygulamadaki heceleri;

- Gırtlaklarını zorlamadan ve bağırmeden en yüksek sesle okumalarını,
- “P” sesini patlatarak yani bir anda ve sert bir şekilde çıkartarak okumalarını,
- Önce normal sesle sonra da gülmeye geçecek biçimde okumalarını isteyiniz.

5. UYGULAMA

Öğrencilerinizden cümleleri önce tek nefeste sonra sesi yukarı ya da aşağı fırlatarak, bağırmeden okumalarını isteyiniz. Bu egzersiz esnasında mümkünse ses kaydı yaparak öğrencilerinizin kendilerini dinlemelerini sağlayınız. Öğrencilerinize işitilebilir bir sesle konuşmanın bağırarak olmadığını vurgulayınız.

6. UYGULAMA

Öğrencilerinizden bir ellerini dudaklarına ve burunlarına dokunacak şekilde kullanarak “m” sesini kesintisiz olarak çıkarmalarını isteyiniz. Egzersiz sonrasında aşağıdaki soruları öğrencilerinize yöneltiliniz. Öğrencilerinizden soruları “Evet.” ya da “Hayır.” biçiminde cevaplamalarını ve cevaplarını not etmelerini isteyiniz.

- Elinizde titreşimi hissettiniz mi?
- Burnunuzda karıncalanma hissettiniz mi?
- Nefesiniz yeterli geldi mi?
- Gırtlığınız yoruldu mu?

Öğrencileriniz 1, 2 ve 3. sorulara “Evet.”, 4. soruya “Hayır.” cevabını vermişlerse öğrencilerinize bu durumun işitilebilir bir sesle konuşmakta zorlanmayacaklarının bir göstergesi olduğunu belirtiniz.

BİR SONRAKİ DERSE HAZIRLIK

Öğrencilerinizden kendi sesletim özelliklerinin farkına varmaları için diksiyon eğitimi almış, ünlü bir kişinin kısa bir ses kaydını getirmelerini isteyiniz. Kayıttaki konuşmanın bir kısmını kendileri için not etmelerini ve aynı metni okudukları bir ses kaydı oluşturmalarını isteyiniz.

4. UYGULAMA

■ Bi! Be! Ba! Bo! Bu! Bö! Bü! Bı!
Ci! Ce! Ca! Co! Cu! Cö! Cü! Cı!
Mmmim! Mmmem! Mmmam! Mmmom! Mmmum!
Mmmöm! Mmmüm! Mmmım!
Nnnin! Nnnen! Nnnan! Nnnon! Nnnun! Nnnön!
Nnnün! Nnnın!

■ Pi! Pe! Pa! Po! Pu! Pö! Pü! Pı!

■ Hah! Hih! Hoh! Huh!
Heh! Hih! Höh! Hüh!
Ahah! Ihih! Ohoh! Uhuh!
Eheh! İhıh! Öhöh! Ühüh!
Hahah! Hııh! Hohoh! Huhuh!
Heheh! Hıhıh! Höhöh! Hühüh!
Kah! Kih! Koh! Kuh!
Keh! Kih! Köh! Küh!
Kahkah! Kıkıkıh! Kohkoh! Kuhkuh!
Kehkeh! Kıkıkih! Köhköh! Kühküh!

5. UYGULAMA

- Peki, buna ne demeli bayım?
- Ah, ne kadar kötü bir gün değil mi?
- Sana kimsenin bilmediği bir şey söyleyeceğim.
- Her yolu denememe rağmen yine de onu ikna edemedim.

4

SES SAĞLIĞI VE SES ORGANLARININ EĞİTİMİ

1 DERS
SAATİ

KAZANIM

7. Ses sağlığını korumak için gerekli kuralları uygular.
8. Ses organlarının sesleri doğru çıkarabilecek şekilde eğitilmesinin önemini kavrar.

AÇIKLAMA

[1] Ses kısıklığının ve bozulmanın ortaya çıktığı durumlar üzerinde de durulur (7. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. Ses sağlığını bozan nedenlerle ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.
2. Ses sağlığını korumak için ne gibi önlemler alınabilir?

1. UYGULAMA

Öğrenci uygulama sayfasındaki metni gönüllü öğrencilerden birinin okumasını sağlayınız. Ahmet'in sesinin kısılmasına ve konuşmasını yapamamasına nelerin sebep olduğunu sorunuz.

İyi bir diksiyon için ses sağlığına dikkat edilmesi gerektiğini belirtiniz. Bunun için bağırmandan doğal ses tonuyla konuşmanın, nefesi kontrollü kullanmanın, bol sıvı almanın, bulunulan mekânın nemli olmasının, aşırı sıcak ya da soğuk yiyecek ve içeceklerden uzak durulmasının, topluluk karşısında konuşmadan önce sesi ısıtmanın ses kısıklığını ve diğer ses rahatsızlıklarını önlediğini vurgulayınız.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden bir önceki dersin sonunda istediğiniz konuşması ve diksiyonu herkes tarafından takdir edilen bir kişinin ses kaydını arkadaşlarına dinletmelerini isteyiniz. Gönüllü öğrencilerinizden aynı metni okudukları ses kaydını dinletmelerini isteyiniz. İki ses kaydı arasındaki farklılıkları öğrencilerinizin sorgulamasını sağlayınız. Dinlettikleri iki ses kaydı arasındaki diksiyon ve telaffuz farklarının neden kaynaklanabileceğine ilişkin görüş bildirmelerini isteyiniz. Öğrencinin kaydında doğru sesletemediği sesler varsa bunun konuşma organlarının tembelliğinden kaynaklanan bir durum olabileceğini belirtiniz. Ses kaydını dinleten öğrencinizden sesleri doğru sesletip sesletmediği konusunda öz değerlendirme yapmasını isteyiniz. Öğrencilerinizden ses organlarının eğitilmesinin iyi bir diksiyon için önemi hakkındaki görüşlerini paylaşmalarını isteyiniz.

Öğrencilerinize sesi şekillendiren ana unsurun konuşma organları olduğunu söyleyerek doğru ve güzel konuşmanın alt yapısını ses organlarının eğitiminin oluşturduğunu vurgulayınız. Bu sebeple doğru ve güzel konuşmak için konuşma organlarını geliştirici egzersizler yapmanın önemli olduğunu belirtiniz.

1. UYGULAMA

MEZUNİYET KONUŞMASI

Ahmet, liseden mezun olmak üzereydi ve okulunun en gözde öğrencilerinden biriydi. Okul müdürü, okul birincisi olduğu için yapılacak mezuniyet töreninde ondan bir konuşma hazırlamasını istemişti. Ahmet, öğretmenlerinden ve arkadaşlarından fikirler aldı; her öneriyi dikkatle uyguladı. Konuşma metnini hazırladı. Artık mezuniyet töreni için hazır olduğuna inanıyordu ve rahattı. Bu sebeple mezuniyet töreninden bir gün önce, arkadaşlarıyla sözleşerek rakip okulun futbol takımıyla bir futbol maçı yapmak istedi.

Maç, hızlı bir şekilde başladı. Ahmet, sahanın her yerine koşuyor, kendisine verilen pasları gole çevirmek için elinden geleni yapıyordu. Bu zorlu mücadelede belki de en çok koşan ve yorulan o oldu. Hâliyle en çok terleyen de...

Maç çok çekişmeli gidiyordu. Tek sorun, toprak sahada oldukları için bol bol toz yutuyorlardı. Bu sebeple oyun durduğu an tüm oyuncular, sahanın kenarına koşuyor ve buz gibi sularla boğazlarını temizlemeye çalışıyorlardı.

Maçın son dakikalarında durum berabereyken Ahmet, gol atınca bir anda herkes sevinçten çılgına döndü. Ahmet ve arkadaşları, çılgınlar gibi bağırıyor ve okul marşlarını olabilecek en yüksek sesle söylüyorlardı. Hakemin maçı bitiriş düdüğü de onların sevinç çığlıkları arasında duyulmadı bile.

Mezuniyet töreninden bir gün önce kendisinin attığı golle takımının galip gelmesini sağlamak, Ahmet'i daha da rahatlatmıştı ve Ahmet kendine artık daha fazla güven duyuyordu. Ancak sabah olduğunda haftalarca hazırlandığı konuşmasını törende yapamadı. Çünkü Ahmet'in boğazı ağrıyor ve sesi hiç çıkmıyordu.

KOMİSYON

5

SESİN ŞEKİLLENMESİ

1 DERS
SAATI

KAZANIM

9. Doğru ve etkili konuşma için seslerin çıkış yerlerini belirler ve sesleri doğru çıkarır.
10. Doğru nefes almayı ve sesini doğru çıkarmayı alışkanlık haline getirir.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrencilerinize sorunuz.

Doğru nefes almayı ve sesi doğru çıkarmayı alışkanlık hâline getirmek için neler yapılabilir?

1. UYGULAMA

Öğrencilerinize kelimeleri oluşturan seslerin atlanmadan ve değiştirilmeden doğru, güzel ve iyi anlaşılacak şekilde konuşma organları olan dil, dudak, damak, çene, gırtlak aracılığıyla şekillenirken söylenmesine **boğumlanma** dendiğini vurgulayınız. Bir sesin tam olarak nerede ve nasıl oluştuğunu bilmenin kelimelerin daha anlaşılır ve doğru çıkmasını sağladığını belirterek sesleri doğru çıkarabilmeleri için konuşma organlarının tembelliğini giderecek egzersizler yapmaları ve seslerin nerede ve nasıl oluştuğunu bilmeleri gerektiğini söyleyiniz.

Yönergeleri uygulamalarını isteyiniz. Egzersizlerin gerçekleştirilmesinden sonra öğrencilerinizden sesin nerede oluştuğu ve nasıl şekillendiği ile ilgili bilgilerini paylaşmalarını isteyiniz.

Uygulamaları artırmak amacıyla özellikle ünsüz harflerde ve hecelerde çeşitlilik sağlayabilirsiniz. Örneğin “ba, be, bı, bi, bo, bö” hecelerinden sonra “bab, beb, bıb, bib, bob, böb” şeklinde uygulamaların sayısı artırılabilir. Yine hece sonuna diğer ünlülerin getirilmesiyle ses çalışmaları (bac, baç, bad... gibi) geliştirilebilir. Bu uygulamayı, ders vaktinin elverdiği ölçüde tüm ünsüz harfler için geliştirerek kullanabilirsiniz. Öğrencilerinize bu çalışmaların her gün evde en az on kez tekrarlanması gerektiğini belirtiniz. Bu tür uygulama ve alıştırmaların sürekli tekrarlandığında alışkanlık hâline geleceğini söyleyiniz.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden tekerlemeleri okumalarını isteyiniz. Okuma esnasında konuşma organlarını abartılı kullanmaları gerektiğini belirtiniz.

1. UYGULAMA

- Diyafram nefesi alınız. “A” sesini, nefesinizin yettiği kadar uzatarak çıkarınız.
- Diyafram nefesi alınız. “E” sesini nefesinizin yettiği kadar uzatarak çıkarınız.
- Sırasıyla tüm ünlü harfleri nefesinizin yettiği kadar uzatarak çıkarınız.
- Ünsüz harfleri yanına ünlüleri getirerek söyleyiniz (ba, be, bı.../ ca, ce, cı...).
- Öğretmeninizin önerileri doğrultusunda bu egzersizi geliştirebilirsiniz.
- “M” sesini mırıldanınız, mırıldanmayı kesmeden “m”den “n”ye, tekrar “n”den “m”ye geçiniz. Daha sonra “m”den “n”ye, “n”den “i”ye, “i”den “a”ya geçiniz.
- “F” sesini kızarak, ateşe üfler gibi, ağlayarak, gülererek, yalvararak çıkarmaya çalışınız.
- “Dra, dre, dri, dri, dro, drö, dru, drü” seslerini tek nefeste ve her seferinde daha da hızlanarak okumaya çalışınız.

2. UYGULAMA

- Çatalca’da topal çoban çatal yapıp çatal satar. Nesi için Çatalca’da topal çoban çatal yapıp çatal satar? Kârı için Çatalca’da topal çoban çatal yapıp çatal satar.
- Baldıran dalları ballandırmalı mı, ballandırmamalı mı? Sonra o bala dala baldıran dalları dallandırmalı mı? Ballı dalla dallandırmalı mı?
- Bir tarlaya kemeken ekmişler. İki kürkü yırtık kel kör kirpi dadanmış. Biri erkek kürkü yırtık kel kör kirpi, öteki dişi kürkü yırtık kel kör kirpi. Kürkü yırtık erkek kel kör kirpinin yırtık kürkünü, kürkü yırtık dişi kel kör kirpinin yırtık kürküne, kürkü yırtık dişi kel kör kirpinin yırtık kürkünü, kürkü yırtık erkek kel kör kirpinin kürküne eklemişler.
- Issız Sivrihisar’ın sarsıntısız şosesi üstünde zırıltısız, sızıltısız bir yaz köşesi seçip sazsız, cazsız, susuz ve işsiz bir yaz sürmek isteyişimizin sırrını sezmişinize serzenişsizce sustum.

ÜNİTE, KONU, KAZANIM ÇİZELGESİ

2. ÜNİTE: NEFES VE SES EĞİTİMİ	
KONU	KAZANIM
1. Doğru Nefes	1. Doğru nefes almanın insan sağlığı üzerindeki etkilerini fark ederek doğru nefes almaya özen gösterir. 2. Doğru nefes almanın önemini açıklayarak nefesle beyin ve vücut fonksiyonlarının ilişkisini kurar. 3. Doğru nefes alma tekniklerini uygular.
2. Konuşmada Nefes Alma	4. Söz söylemenin doğallığı içinde uygun yerlerde nefes alır.
3. Sesle İlgili Özellikler	5. Kendi ses rengini ve ses aralığını tanır. 6. İşitilebilir bir sesle konuşur.
4. Ses Sağlığı ve Ses Organlarının Eğitimi	7. Ses sağlığını korumak için gerekli kuralları uygular. 8. Ses organlarının sesleri doğru çıkarabilecek şekilde eğitilmesinin önemini kavrar.
5. Sesin Şekillenmesi	9. Doğru ve etkili konuşma için seslerin çıkış yerlerini belirler ve sesleri doğru çıkarır. 10. Doğru nefes almayı ve sesini doğru çıkarmayı alışkanlık haline getirir.

3. ÜNİTE

KONUŞMA TEKNİĞİ

1. SÖYLEYİŞ, SES BİLİMİ VE TÜRKÇENİN SES ÖZELLİKLERİ
2. ÜNLÜ VE ÜNSÜZLERİ SINIFLANDIRMA
3. ÜNLÜ VE ÜNSÜZLERLE İLGİLİ KURALLAR
4. BOĞUMLAMA
5. ETKİN KONUŞMA

1

SÖYLEYİŞ, SES BİLİMİ VE TÜRKÇENİN SES ÖZELLİKLERİ

1 DERS SAATİ

KAZANIM

1. Söyleyiş ve sesbilimin doğru ve etkili konuşma için önemini kavrar.
2. Türkçenin sesbilim özelliklerini ve diğer dillerden ayırıcı niteliklerini kavrar.

AÇIKLAMA

[!] Uzun ünlülerin varlığı, Türkçede bulunmayan sesler, Türkçede kelime başında bulunan ve bulunmayan sesler, Türkçe hecelerin özellikleri üzerinde durulur (2. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrenicilerinize sorunuz.

1. Ses biliminin kurallarını uygulamak doğru ve etkili konuşma için neden önemlidir?
2. Türkçeyi diğer dillerden ayıran özelliklerle ilgili bildiklerinizi söyleyiniz.

UYGULAMA

- a) Öğrencilerinizden kelimelerin söylenişi ve ses bilimi özelliklerini bilmelerinin konuşmalarına ne gibi katkılar sağlayacağı hakkında görüş bildirmelerini isteyiniz.
- b) Öğrencilerinizin uygulamada verilen kelimelerin Türkçe olup olmadığını belirlemelerini, Türkçe olmayan kelimelerin Türkçenin hangi kurallarına uymadığını belirtmelerini isteyiniz.

BİLGİ NOTU

Fonetik (ses bilimi), bir dilin sesle ilgili kurallarını verir ve kelimelerin söyleniş yönüyle ilgilenir. Diksiyon ise güzel ve etkili söyleyişin tüm özelliklerini öğretmek bu konuda beceri kazandırır. Dolayısıyla fonetik ve diksiyon birbirini tamamlar.

Türkçeyi diksiyon kurallarına uygun olarak kullanmak için bilinmesi gereken ses özellikleri şunlardır:

- “Elma, anne, kardeş, Kocaeli, çekyat vb.” kelimeler dışında Türkçe kelimelerde ince ünlülerden sonra ince, kalın ünlülerden sonra kalın ünlüler gelir.
- Türkçede uzun ünlü yoktur. “-yor” eki dışında “o ve ö” sesleri Türkçe bir kelimedede ilk hece dışında bulunmaz.
- “Han, hangi, hani, hatun, ev, döv-, var-, ver-, vur-” gibi birkaç kelime dışında Türkçe kelimelerde “f, h, j, v” sesleri bulunmaz.
- “Cici, nene” gibi çocuk dilinde oluşmuş kelimeler ile “ne” soru kelimesi ve ondan türetilen diğer soru kelimeleri dışında Türkçe kelimeler “c, ğ, l, m, n, r, z” sesleri ile başlamaz.
- “Od” kelimesi dışında Türkçe kelimelerin sonunda “b, c, d, g” sesleri bulunmaz.
- Birleşik kelimeler dışında Türkçe bir kelimedede iki ünlü yan yana gelmez.
- Türkçe bir kelimenin kökünde aynı iki ünsüz yan yana bulunmaz.

UYGULAMAÖ
R
N
E
K

Televizyon Türkçe değildir. Büyük ünlü uyumuna aykırıdır. İlk heceden sonra “o” sesi kullanılmıştır.

TELEVİZYON

KİTAP

STADYUM

ANNE

NASIL

AF

HAVUZ

BAKKAL

MASAL

DEĞERLENDİRME

GÖREV

GENÇLİK

UMUT

2

ÜNLÜ VE ÜNSÜZLERİ SINIFLANDIRMA

1 DERS
SAATİ

KAZANIM

- Ünlüleri ve ünsüzleri konuşma organlarının durumuna göre sınıflandırır.
- Ünlüleri ve ünsüzleri doğru sesletir.

AÇIKLAMA

- [1] Harflerle sembolleştirilmiş sesler ile hangi seslere hangi harflerin karşılık geldiği gösterilir (4. kazanım).
- [1] Anlamlarından çok, ses tekrarlarına dayalı kelimelerle uygulama yapılır. Bu amaçla tekerleme ve yanıtmacalardan yararlanır (4. kazanım).
- [1] İnce, kalın, düz, geniş, dar, yuvarlak ünlü ve ünsüzlerle kurulmuş kelimeler ve cümleler sesletilir. Kelimeler sesletilirken seslerin çıkış yerleri ve ses organlarının alması gereken duruma vurgu yapılır. Ünsüzler sesletilirken öğrencilerin çıkakları ve tınıları kavramaları için abartılı bir tavır kullanılabilir (3, 4. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrencilerinize sorunuz.

Türkçede sesler neye göre sınıflandırılır?

1. UYGULAMA

- Öğrencilerinizden öğrenci uygulama sayfasındaki “a” bölümünde yer alan tabloyu defterlerine çizmelerini isteyiniz. Abecedeki ünlü harfleri sırasıyla seslendirmelerini, seslendirme esnasında sesleri tabloda belirtilen uygun yerlere yazmalarını söyleyiniz. Seslendirme esnasında seslerin oluşumunu kavratmak amacıyla öğrencileri abartılı bir tavır sergilemeleri gerektiğini vurgulayınız.
- Öğrencilerinizden öğrenci uygulama sayfasındaki “b” bölümünde yer alan tabloyu defterlerine çizmelerini isteyiniz. Abecedeki ünsüz harfleri sırasıyla seslendirmelerini, seslendirme esnasında sesleri tabloda belirtilen uygun yerlere yazmalarını söyleyiniz. Seslendirme esnasında seslerin oluşumunu kavratmak amacıyla öğrencilerinize abartılı bir tavır sergilemeleri gerektiğini vurgulayınız.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden cümleleri yüksek sesle okumalarını, cümlelerde kırmızı renkli ünlülerin sesletiminin farklı olup olmadığını belirlemelerini isteyiniz. Sesletimi farklı olan ünlülere ilişkin tespitlerini arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyiniz. Cümleler okunurken ünlü ve ünsüzlerin farklarını vurgulayınız. Düzeltme işareti kullanılan örnekler dışındaki tüm seslerin abecede tek bir sembol ile gösterildiğini, farklılığın yalnız konuşmada gerçekleştiğini belirterek öğrencilerinizden aşağıdaki tabloyu defterlerine çizmelerini isteyiniz.

SESLETİMİ	ABECEDKİ KARŞILIĞI
Kalın A, İnce A, Uzun A	A
Açık E, Kapalı E, Uzun E	E
İ, Uzun İ	İ
Kalın O, İnce O	O
Kalın U, İnce U, Uzun U	U

1. UYGULAMA

a)

	Dudakların Durumuna Göre	Düz		Yuvarlak	
	Ağız Boşluğunun Durumuna (Alt Çeneye) Göre	Geniş	Dar	Geniş	Dar
Oluşum Noktalarına (Dilin Durumuna) Göre	Art (Kalın)				
	Ön (İnce)				

b)

	Tonlarına Göre	Sert		Yumuşak	
	Sürekliliklerine Göre	Sürekli	Süreksiz	Sürekli	Süreksiz
Çıkış Yerlerine Göre	Dudak				
	Diş				
	Damak				
	Gırtlak				

2. UYGULAMA

Âdemoğlunun sonudur **a**dem (yok) olmak.

Mezuniyet için gece **e**lbisesi almam gerek.

Kaptan, **l**odos sert esince rotasını değiştirmek zorunda kaldı.

Görülen lüz**u**m üzerine **u**çağın kalkışı ertelendi.

3

ÜNLÜ VE ÜNSÜZLERLE İLGİLİ KURALLAR

1 DERS SAATİ

KAZANIM

5. Ünlü ve ünsüzlerle ilgili kuralları uygular.

AÇIKLAMA

[!] Türkçedeki ses olaylarına değinilir. Ses olaylarının çoklukla konuşma dilinde olduğu vurgulanır. Ünlü daralması, yuvarlaklaşma, ünlü birleşmesi, büzülme, kısalma ve uzama; ünsüz uyumu, ünsüz türemesi, kaynaşma, düşme, aşınma, benzeşme ve yer değiştirme üzerinde durulur (5. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrencilerinize sorunuz.

Ünlü ve ünsüzlerle ilgili kurallar nelerdir?

1. UYGULAMA

Öğrencilerinize dilin durağan değil dinamik bir yapıda olduğunu söyleyiniz. Dilin ses özellikleri, başka seslerin etkisi, vurgu, zayıf seslerin varlığı ve söyleyiş gücünü nedeniyle seslerin, hecelerin ve kelimelerin düştüğünü, yer değiştirdiğini, türediğini veya başka seslere benzeyerek değişebildiğini belirtiniz.

Öğrencilerinizden şiirde koyu renkle yazılmış bölümlerdeki ünlü ve ünsüzlerle ilgili kuralları belirlemelerini ve tespitlerini arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyiniz.

Şiirde uygulanan kurallar dışında, ünlü değişimi (ben+e > ban+a), yuvarlaklaşma (baba > buba -yöresel-), ünlü birleşmesi (aşınma) (kahve+altı > kahvaltı), büzülme (hasta+hane > hastane), kısalma (hesa:p > hesap-yabancı kelimelerde), uzama (güzel > güzeel- konuşma dilinde-), ünsüz türemesi (his+ et- > hisset- yabancı kelimelerde), ses düşmesi (minik+cık > minicik/ sabır+et- > sabret-), yer değiştirme (göçüşme) (ekşi > eşki, toprak > torpak-yöresel-) gibi kuralların da bulunduğunu ve tüm bunların konuşma dilinden kaynaklandığını belirtiniz.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden verilen kelimelerle cümleler oluşturmalarını isteyiniz. Öğrencilerinize cümleleri oluştururken verilen kelimelerde ünlü ve ünsüzlerle ilgili kuralları uygulamaları gerektiğini belirtiniz. Bunun için konuşma dilinden geçmiş özelliklerle oluşan kuralları da uygulayabileceklerini vurgulayınız (Örneğin ağabey > abi).

1. UYGULAMA

SAAT KULESİ

Nereden gelmiş bu denizsiz kente
Bu yaşlı martı
Konmuş saat **kulesinin üstüne**
Öyle bir **zamansızlıktan izliyor** beni
Çağırırsam hemen çıkıp gelecek, biliyorum
Çok eski bir oyundan kılıksız bir haberci gibi.

Her şey yitip **gidiyor**
Üstelik bu akşamüstü **saatlerinde**
Şu akarsu ne **kadar eski**, şu tepe ne **kadar eski**
Oysa yepyeni **görünüyor ikisi** de.

Şakalaşmakta zamanla saat **kulesi**.

Edip CANSEVER

2. UYGULAMA

KİTAP

OMUZ

HAYAL ETMEK

KALABALIK

SELAMLAMAK

AĞABEY

OKUMAK

3

4

BOĞUMLAMA

1 DERS
SAATİ

KAZANIM

- Boğumlama tembelliğinden kaynaklanan ve sözlerin anlaşılmasına engel olan gevşeklik ve atlamayı giderme yöntemlerini kavrar.
- Ses, hece ve kelimelerin doğru ve anlaşılır olması için boğumlama yapar.
- Ses ve heceleri yutmadan konuşur.

AÇIKLAMA

[!] Bireysel boğumlama hatalarının giderilmesi ile ilgili özel çalışmalar yapılır. Dudağ tembelliğinin ortadan kaldırılması için alıştırmalar yapılır (6. kazanım).

[!] Gecikme, ağır boğumlama, hızlı boğumlama, tutukluk, gevşeklik, kekemelik, pelteklik, gıllama, ıslıklama, zeleşirme, leleşirme, zeleşirme, atlatma, ekleme üzerinde durulur (6. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

- Boğumlama denildiğinde ne anlıyorsunuz?
- Boğumlama tembelliğinden kaynaklanan gevşeklik ve atlatmaları gidermek için neler yapılabilir?

1. UYGULAMA

Öğrencilerinizden tekerlemeleri okumalarını isteyiniz. Okuma esnasında sesleri doğru boğumlayıp boğumlamadıklarını belirleyiniz. Öğrencilerinize tespitlerinize ilişkin geri bildirim veriniz. Öğrencilerinize dışlarının arasında bir kalem sıkıştırarak tekerlemeleri yeniden okumalarını ve iki okuma arasındaki farklara ilişkin görüşlerini paylaşmalarını söyleyiniz. Öğrencilerinize dışlarının arasında kalem sıkıştırarak okuduklarında konuşma organlarının daha etkin çalıştığını, bunun da gevşeklikten kaynaklanan boğumlama hatalarını ortadan kaldırdığını vurgulayınız.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden konuşma dilinde yazılan metni okumalarını, boğumlama hatalarını belirlemelerini ve konuşmalarda yapılan benzer hatalara örnekler vermelerini isteyiniz.

3. UYGULAMA

Öğrencilerinizden kendi belirleyecekleri bir konuda beş dakikalık bir konuşma hazırlamalarını isteyiniz. Konuşmalarını hazırlamaları için onlara yeterli süre tanıyınız. Gönüllü öğrencilerinizden konuşmalarını yapmalarını isteyiniz. Öğrencilerinizden birbirlerinin konuşmalarını dinlemelerini, konuşmacıların ses ve heceleri yutup yutmadığını tespit etmelerini ve tespitlerini paylaşmalarını isteyiniz.

BİLGİ NOTU

Gecikme: Doğru boğumlama alışkanlıklarının geç gelişmesidir.

Ağır Boğumlama: Seslerin gereksiz yere uzatılarak ve yayarak söylenmesidir.

Hızlı Boğumlama: Konuşmanın gereğinden hızlı olması sonucu seslerin anlaşılmamasıdır.

Gevşeklik: Dil, dudak, diş gibi konuşma organlarının tembelliğinden kaynaklanan yanlışlardır.

Tutukluk: Konuşma esnasında ses, hece ya da sözcüklerin gereksiz yinelenmesi ve tutuk konuşmadır.

Kekemelik: Konuşurken bocalama, takılma ses ve heceleri tekrarlama ya da patlatarak, abartarak söylemedir.

Pelteklik: Fiziksel bozukluk ya da eğitim yetersizliği gibi sebeplerle yakın seslerin (j-z, ş-s vb.) birbirinin yerine kullanılmasıdır.

Gıllama: "R" sesinin hırıltılı bir "g" biçiminde gırtlaktan çıkarılmasıdır.

Islıklama: "S" ve "z" ünsüzlerinin söyleniş şiddetini abartmak ya da bunları birbirine yakın şekilde boğulamaktır.

Şeleştirme: "S" ünsüzünü "ş" ve "j" biçiminde söylemektir.

Leleşirme: "R" ve "n" ünsüzlerinin yerine "l" ünsüzünü kullanmaktır.

Zeleşirme: "J" ünsüzü yerine "z" ünsüzünü kullanmaktır.

Atlatma: Konuşmada bazı ses ya da hecelerin atlanmasıdır.

Ekleme: Konuşurken kelimenin aslında olmadığı hâlde kelimeye yeni seslerin eklenmesidir.

1. UYGULAMA

- Şu duvarı badanalamal mı badanalamamalı mı?
- Cüce Çinici Celali Hoca gizlice marpuççular içindeki züccacıyecilere gidip içi Çince yazılı cicili bicili cam çubukları cepceğizine indirmiş.
- Dört deryanın deresini dört dergâhın derbendine devrederlerse dört deryadan dört dert, dört dergâhtan dört dev çıkar.
- El âlem ala dana aldı ala danalandı da biz bir ala dana alıp ala danalanamadık.
- Üç tunç tas has hoş hoşaf.
- Şemsi Paşa Pasajı'nda sesi büzüşesiceler.
- Bir pirinci birinci buluşta bir inci gibi birbirine bağlayıp Perlepe berberi bastıbacak Bedri ile beraber Balıkesir pazarına parasız giden bu paytak budala, babası Topal Badi'den biberli bir papara yedi.
- Dal sarkar, kartal kalkar; kartal kalkar, dal sarkar.
- Sen ne zamandan beri tekere mekere şekere mekere bir porsuksan ben de o zamana kadar şekere mekere tekere mekere bir porsuğum.
- Kırk kanatlılardan Kırklarelili kırkayak, kıkırdarak kırık kırak yerken kırık kanadına kırıntılar döküldü.

Görsel 3.1

2. UYGULAMA

Arabayı kitledim, ka:şlaştığım (karşılaştığım) beyfendiye,

— Eeeeeee... Bi dakika, bi şe soğabiliğ miyim? Şarz aletiniz var mı?

O da bana,

— Bilader, bi meraba demek yok mu, dedi.

Bi yaraya melhem olur mu diye yaklaştığım beyfendi, kabalığım için bi ders verdi bana. Utandığımdan mıdır bilinmez,

— İııı... Bu... bu akşam acelem olduğundan böyle oldu. Be... be... ben özüg dileğim, dedim.

5

ETKİN KONUŞMA

1 DERS
SAATİ

KAZANIM

9. Metinleri diksiyon kurallarına göre seslendirir.
10. Konuşmaları diksiyon kurallarına uygunluk açısından değerlendirir.
11. Kendinde bulunan konuşma kusurlarını fark ederek bu kusurları düzeltir.

AÇIKLAMA

[!] Sınıftaki öğrencilerde görülen konuşma kusurları tespit edilir. Bu kusurların giderilmesi için gerekli alıştırma yapılır. Kekemelik ve pelteklik özel konuşma kusurlarıdır ve farklı nedenleri olabilir. Öğrenci grubu içinde bu durumda olan öğrenci varsa konuşma terapistine yönlendirilmelidir (11. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. Günlük hayatınızdaki konuşma kusurlarınızı gidermek için neler yapabilirsiniz?
2. Kusursuz konuşmak için nelere dikkat edilmelidir?

1. UYGULAMA

Gönüllü öğrencilerinize şiiri okutunuz. Okuma esnasında ses kaydı yapınız. Dinleyen öğrencilerinizden seslerin boğulanması ve diksiyon kurallarına uygunluğu ile ilgili tespitlerde bulunmalarını ve bunları arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyiniz.

Okuma yapan öğrencilerin, ses kayıtlarından kendilerini dinlemelerini sağlayınız. Dinledikten sonra öğrencilerinizden metni diksiyon kurallarına uygun okuyup okumadıklarını sorgulamalarını isteyiniz. Tespitleri üzerinden öğrencilerinizin kendi okumalarını değerlendirmelerini sağlayınız.

Öğrencilerinize konuşma kusurlarını giderebilmeleri için sık sık tekerleme ve konuşma alıştırma yapmalarını söyleyiniz. “Kekemelik” ve “pelteklik” sorunu yaşayan öğrencilerinizin bir konuşma terapistine başvurmaları gerektiğini belirtiniz.

Görsel 3.2

2. UYGULAMA

Gönüllü öğrencilerinizden başlarından geçen bir olayı kısaca anlatmalarını, dinleyen öğrencilerinizden ise yapılan konuşmalardaki yanlışlıkları belirlemelerini isteyiniz. Uygulama esnasında, öğrencilerinizin kendi konuşma kusurlarını fark etmesini sağlayınız.

Öğrencilerinize konuşma kusurlarını belirlemenin bu kusurları gidermede ilk adım olduğunu vurgulayarak öz güven aşılayınız. Onları bu konuda motive ediniz. Konuşmaların ve okumaların değerlendirilmesi esnasında kırıncı olmamanın ve yapıcı eleştirilerde bulunmanın önemini vurgulayınız.

1. UYGULAMA

Görsel 3.3

BEN SANA MECBURUM

ben sana mecburum bilemezsin
adını mih gibi aklımda tutuyorum
büyüdükçe büyüyor gözlerin
ben sana mecburum bilemezsin
içimi seninle ısıtıyorum.

ağaçlar sonbahara hazırlanıyor
bu şehir o eski İstanbul mudur
karanlıkta bulutlar parçalanıyor
sokak lambaları birden yanıyor
kaldırımlarda yağmur kokusu
ben sana mecburum, sen yoksun.

sevmek kimi zaman rezilce korkuludur
insan bir akşamüstü ansızın yorulur
tutsak ustura ağzında yaşamaktan
kimi zaman ellerini kırar tutkusunu
birkaç hayat çıkarır yaşamasından
hangi kapıyı çalsa kimi zaman
arkasında yalnızlığın hınzır uğultusu

Fatih'te yoksul bir gramofon çalıyor
eski zamanlardan bir cuma çalıyor
durup köşe başında deliksiz dinlesem
sana kullanılmamış bir gök getirsem
haftalar ellerimde ufalanıyor
ne yapsam, ne tutsam, nereye gitsem
ben sana mecburum, sen yoksun.

belki hazıranda mavi benekli çocuksun
ah seni bilmiyor, kimseler bilmiyor
bir şilep sızıyor ıssız gözlerinden
belki Yeşilköy'de uçağa biniyorsun
bütün ıslanmışsın, tüylerin ürperiyor
belki körsün, kırılmışsın, telaş içindesin
kötü rüzgâr saçlarını götürüyor

ne vakit bir yaşamak düşünsem
bu kurtlar sofrasında belki zor
ayıpsız fakat ellerimizi kirletmeden
ne vakit bir yaşamak düşünsem
sus deyip adınla başlıyorum
içim sıra kımıldıyor gizli denizlerin
hayır, başka türlü olmayacak
ben sana mecburum bilemezsin.

Attila İLHAN

ÜNİTE, KONU, KAZANIM ÇİZELGESİ

3. ÜNİTE: KONUŞMA TEKNİĞİ	
KONU	KAZANIM
1. Söyleyiş, Ses Bilimi ve Türkçenin Ses Özellikleri	1. Söyleyiş ve sesbilimin doğru ve etkili konuşma için önemini kavrar. 2. Türkçenin sesbilim özelliklerini ve diğer dillerden ayırıcı niteliklerini kavrar.
2. Ünlü ve Ünsüzleri Sınıflandırma	3. Ünlüleri ve ünsüzleri konuşma organlarının durumuna göre sınıflandırır. 4. Ünlüleri ve ünsüzleri doğru sesletir.
3. Ünlü ve Ünsüzlerle İlgili Kurallar	5. Ünlü ve ünsüzlerle ilgili kuralları uygular.
4. Boğumlama	6. Boğumlama tembelliğinden kaynaklanan ve sözlerin anlaşılmasına engel olan gevşeklik ve atlamayı giderme yöntemlerini kavrar. 7. Ses, hece ve kelimelerin doğru ve anlaşılır olması için boğumlama yapar. 8. Ses ve heceleri yutmadan konuşur.
5. Etkin Konuşma	9. Metinleri diksiyon kurallarına göre seslendirir. 10. Konuşmaları diksiyon kurallarına uygunluk açısından değerlendirir. 11. Kendinde bulunan konuşma kusurlarını fark ederek bu kusurları düzeltir.

4. ÜNİTE

İFADENİN KUVVETLENDİRİLMESİ

1. TONLAMA VE VURGU
2. DURAKLAMA VE ULAMA
3. AKICI VE PÜRÜZSÜZ KONUŞMA
4. TÜRKÇENİN SÖYLENİŞ ÖZELLİKLERİNE UYMA

KAZANIM

1. Tonlamanın çeşitlerini kavrayarak anlatımında duygu ve düşüncelere uygun tonlama yapar.
4. Vurgunun önemini kavrayarak gerekli yerlerde uygun vurgulama yapar.
5. Sesini vermek istediği duygu ve düşünceye göre ayarlar.
6. Konuşma hızını, sesinin tınısına ve vermek istediği duygu ve düşüncelere göre ayarlar.

AÇIKLAMA

[!] *Düz, yükselen, alçalan, yükselip alçalarak dalgalanan, alçalıp yükselerek dalgalanan ses ve konuşma biçimlerinin uygun yerde kullanılmasının önemine vurgu yapılır (1. kazanım).*

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrencilerinize sorunuz.

Telefonda konuşurken karşıdaki kişinin duygu durumunu nasıl anlarsınız?

1. UYGULAMA

Tonlamanın ses titreşimlerinin yükselip alçalması olduğunu hatırlatınız.

- a) Öğrencilerinize öğrenci uygulama sayfasındaki 1. uygulamanın “a” bölümünde yer alan a harfini; düz, yükselen, alçalan, yükselip alçalarak dalgalanan, alçalıp yükselerek dalgalanan tonlama çeşitlerine göre seslendirmelerini söyleyiniz. Öğrencilerinizden tonlama çeşitlerinin uygun yerlerde kullanılmasının önemi ile ilgili görüş alışverişinde bulunmalarını isteyiniz.
- b) Öğrencilerinize öğrenci uygulama sayfasındaki 1. uygulamanın “b” bölümünde yer alan cümleleri parantez içinde belirtilen anlamı verecek biçimde tonlamalarını söyleyiniz. Bu çalışmayı, istenilen tonlama yapıncaya kadar devam ettiriniz. Öğrencilerinizden tonlamanın “anlam”a etkisi ile ilgili görüş alışverişinde bulunmalarını isteyiniz.

Her kelimenin kendine özgü bir tonu olduğunu, aynı kelimenin farklı tonlamalarla farklı anlamlar kazanabileceğini ve doğru tonlama yapabilmek için hâkim olan duyguyu bilmek gerektiğini vurgulayınız.

2. UYGULAMA

- a) Öğrencilerinizden öğrenci uygulama sayfasındaki 2. uygulamanın “a” bölümünde yer alan kelimeleri her seferinde farklı bir hecesini vurgulayarak okumalarını söyleyiniz. Öğrencilerinizden kelime vurgusunun kelimenin anlamına etkisini ifade etmelerini isteyiniz.
- b) Öğrencilerinizden öğrenci uygulama sayfasındaki 2. uygulamanın “b” bölümünde yer alan cümleyi her seferinde farklı bir kelimesini vurgulayarak okumalarını isteyiniz. Öğrencilerinize cümle vurgusunun, cümlenin anlamına etkisi ile ilgili görüş bildirmelerini söyleyiniz.

Vurgunun kelime ve cümlede anlam belirleyici bir özelliğe sahip olduğunu vurgulayınız.

1. UYGULAMA

a)

Düz : aaaaaaaaaaaaaa
 Yükselen : aaaaaaaa
 Alçalan : aaaaaaaa
 Yükselip Alçalarak Dalgalanan : aaaaaaaa
 Alçalıp Yükselerek Dalgalanan : aaaaaaaa

b)

Evet, güzel olmuş. (Beğeni)
 Evet mi, hayır mı? (Soru)
 Evet desen ne olur sanki, lütfen evet de! (Yalvarma)
 Evet dedi, evet dedi! (Büyük sevinç)
 Aman, evetse evet kendi bilir. (İlgisizlik)
 Evet, anlat bakayım, anlat... (Merak)
 Evet, evet, evet... (Çoşku)

2. UYGULAMA

a)

çizme
 ordu

b)

Serpil, yarın İstanbul'a gidecek.

3. UYGULAMA

Öğrencilerinize, verilen kelimeleri her seferinde farklı bir hecesini abartılı bir şekilde söyleyerek vurgunun hangi hecede olduğunu belirlemelerini söyleyiniz. Öğrencilerinizden vurgulu heceyi neye göre belirlediklerine ilişkin görüş bildirmelerini isteyiniz.

Türkçe kelimelerde iç hecede vurgunun çok az olduğunu, iç hece-lerinde vurgu olan kelimelerin Türkçeye genellikle yabancı dillerden geçtiğini belirtiniz.

BİLGİ NOTU

- Türkçede tek heceli kelimelerde kelime vurgusu yoktur.
- Türkçe kelimelerde vurgu genellikle son hecededir ancak köklere gelen eklerin çoğu vurgunun yerini değiştirir.
- Kelime vurgusu son, ilk ve iç hecede olabilir.
- Olumsuzluk eki “-ma”; soru edatı “mı”; küçültme anlamının dışında kullanılan “-ca” eki; bitişik yazılan “ile, idi, imiş, ise, iken” kelimeleri; ek eylemin geniş zaman ekleri “-im, -sin, -iz, siniz, -ler, -dir; ki ve de” bağlacı vurguyu üzerine çekmez.
- Vurgu; kelime vurgusunda hecenin, cümle vurgusunda ise kelimenin üzerindedir.
- Cümle vurgusu sırasında kelime vurgusu değişmez.
- Emir cümlelerinde ve devrik cümlelerde vurgu cümlenin başındadır.

4. UYGULAMA

Gönüllü bir öğrencinize “Anlatamıyorum” ve “Davet” adlı şiirleri okutunuz. Diğer öğrencilerinizden iki okuma arasındaki farklılığa ilişkin görüş bildirmelerini isteyiniz.

5. UYGULAMA

Öğrencilerinizden istedikleri bir konuda beş dakikalık bir konuşma hazırlamalarını isteyiniz. Hazırlık yapmaları için yeterli süre veriniz. Öğrencilerinize seslerini ve konuşma hızlarını, vermek istedikleri duygu ve düşüncelere göre ayarlayarak konuşmalarını söyleyiniz. Gönüllü öğrencilerinize konuşmalarını yaptırınız. Diğer öğrencilerinizden yapılan konuşmaları dinlemelerini ve konuşmalardaki yanlışlıkları not ederek arkadaşlarıyla paylaşımlarını isteyiniz.

3. UYGULAMA

arkadaş	Ahmet	uçmak	güzel	beyaz	pamuk	gözlükçü	çiçek
kaplıca	masmavi	maşallah	haydi	İzmir	koca	aferin	kundura
papatya	omurga	lokanta	fakülte	sırılsıklam	yorgunuz	gitmişti	Kütahya

4. UYGULAMA

ANLATAMIYORUM

Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralarımda;
Dokunabilir misiniz,
Gözyaşlarıma, ellerinizle?
Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.
Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum.

Orhan Veli KANIK

DAVET

Dörtnala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
bu memleket bizim.

Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar
çıplak ve ipek bir halıya benzeyen toprak,
bu cehennem, bu cennet bizim.

Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
yok edin insanın insana kulluğunu,
bu davet bizim.

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşçesine,
bu hasret bizim.

Nâzım Hikmet RAN

2

DURAKLAMA VE ULAMA

1 DERS
SAATI

KAZANIM

2. Uygun yerde duraklama ve ulama yapar.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrencilerinize sorunuz.

Konuşmada duraklama ve ulama neden önemlidir?

1. UYGULAMA

Konuşma sırasında anlam birimlerini birbirinden ayırmak için yapılan kısa duraklamalara **durak**; bir kelimenin sonundaki ünsüz harfin, arada herhangi bir noktalama işareti veya aruz ölçüsüne uyma ihtiyacı yoksa bir sonraki kelimenin başında bulunan ünlü harfe bağlanarak söylenmesine ise **ulama** dendiğini hatırlatınız.

Öğrencilerinize verilen cümleyi önce duraklama yapmadan daha sonra duraklama yaparak okumalarını söyleyiniz. Öğrencilerinizden iki okuma arasındaki anlam farklılığı ile ilgili görüş bildirmelerini isteyiniz.

Yanlış duraklama ve ulamanın anlam karışıklığına yol açabileceğini vurgulayınız.

2. UYGULAMA

- Öğrencilerinizden “Ruh Adam” adlı metni okumalarını ve metindeki durakları belirlemelerini isteyiniz. Kısa duraklamaları “/”, uzun duraklamaları ise “//” işaretleriyle göstermelerini söyleyiniz. Yazıdaki noktalama işaretlerinin duraklamalar için yol gösterici olduğunu vurgulayınız.
- Öğrencilerinizden “Dülger Balığının Ölümü” adlı metindeki ulamaları “~” işaretiyle göstermelerini isteyiniz. Öğrencilerinizin duraklama ve ulamanın anlatıma kazandırdıkları ile ilgili görüş alışverişinde bulunmalarını sağlayınız.

3. UYGULAMA

Öğrencilerinize “eğitimin önemi” konusunda üç dakikalık bir konuşma hazırlamalarını söyleyiniz. Hazırlık için yeterli süre veriniz. Gönüllü öğrencilerinize hazırladıkları konuşmaları yaptırınız. Diğer öğrencilerinizden yapılan konuşmalardaki ulama ve duraklama yanlışlıklarını tespit etmelerini ve bu tespitlerini arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyiniz.

1. UYGULAMA

Salon açıldı.

2. UYGULAMA

RUH ADAM

...

Yüzün aya benziyor. Kaşın yaya benziyor. Gözlerin yeşil alası. Saçların aslan yelesi. Yürüyüşün turna gibi. Salınışın suna gibi. Hangi yerden, kaynaktansın? Hangi boydan, oymaktansın?

Bakışların ışık mı? Saçların sarmaşık mı? Yıldız mısın, güneş mi? Alev misin, ateş mi? Neden sessiz bakıyorsun? Beni niçin yakıyorsun? Çiçek gibi her yanın. Söyle, nedir adın, sanın?

Beni niçin üzüyorsun? Gözlerini süzüyorsun. Kirpiklerin parlıyor. Bakışların yaralıyor. Rengini sanki çiçekten. Bilmem hangi çiçekten? İster darıl, ister kız! Tek adını söyle kız!

...

Nihal ATSIZ

DÜLGER BALIĞININ ÖLÜMÜ

Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlıyken pulları kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmaya değer. Nedir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar bunlar?..

Mümkünü olsaydı da balolara canlı balık sırtlarının yanardöner renkleriyle gibiselerdi bayanlar; balıkçılar milyon, balıklar şanüşeref kazanırdı. Ne yazık ki soluverir ölür ölmez, öyle ki üzölmüş bebelere döner balık sırtının pırıltıları. Benim size ölümünü hikâye edeceğim balığın öyle pırıltılı, yanardöner pulları yoktur. Pulu da yoktur ya zavallının. Hafifçe, belirsiz bir yeşil renkle esmerdir. Balıkların en çirkinidir. Kocaman, dişsiz, ak ve şeffaf naylondan bir ağzı vardır. Sudan çıkar çıkmaz bir karış açılır. Açılır da bir daha kapanmaz.

...

Sait Faik ABASIYANIK

3

AKICI VE PÜRÜZSÜZ KONUŞMA

2 DERS
SAATI

KAZANIM

3. Cümleleri seslerin ve kelimelerin özelliklerine göre akıcı ve pürüzsüz seslendirir.

AÇIKLAMA

[!] Alıştırmalarda örnek cümle veya heceler tekrar tekrar sesletilmelidir. Alıştırmaları yaparken ses çıkışlarını netleştirmeleri konusunda öğrenciler uyarılmalıdır. Başlangıçta ses organları abartılı kullanılmalıdır. Dil, dudak ve çene zor durumlarda bile esnek kullanılmak üzere çalıştırılmalıdır. Çıkarılması zor sesler, kelimeler ve cümlelerle alıştırmalar yapılmalıdır. Ünlüler ve ünsüzlerle ilgili alıştırmalar kelime ve cümleleri hazırlanmalı, bu alıştırmaların her gün okulda ve okul dışında yapılması konusunda öğrenciler güdülenmelidir (3. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

Çıkarmakta zorluk çektiğiniz ses ve söylemekte zorlandığınız kelimeler var mı? Bu ses ve kelimeleri çıkartamamanızın nedenleri nelerdir?

1. UYGULAMA

- Öğrencilerinizden dillerini, sakız gibi çiğnemelerini ve ağızlarının içinde sağdan sola ve soldan sağa dairesel hareketler yaparak çevirmelerini isteyiniz.
- Öğrencilerinizden dudaklarını açıp kapatmalarını, büzmelerini, ağızlarının içine almalarını, ısırır gibi yapmalarını ve mümkün olduğunca gerek beş altı kez önce “x” sonra uzatarak “u” (xuxuxuxu) sesini çıkarmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerinize uygulamadan önce yanaklarının çenelerinin eklem yerlerine masaj yapmalarını söyleyiniz. Egzersizleri yaparken çenelerini zedelememeleri konusunda öğrencilerinizi uyarınız. Öğrencilerinizden ağızlarını bir elmayı ısırıyormuş gibi açabildikleri kadar kocaman açmalarını, çenelerini açıp kapamalarını, dirseklerini sıraya koyarak ellerini alt çenelerine dayamalarını ve bu şekilde çenelerini açmaya zorlamalarını, çenelerini öne çıkarıp bırakmalarını ve sağa sola hareket ettirmelerini isteyiniz. Dil, dudak ve çene egzersizlerinin akıcı ve pürüzsüz seslendirmeye katkısı ile ilgili öğrencilerinizden görüş bildirmelerini isteyiniz.
Sesleri net bir şekilde çıkarabilmenin dil, dudak ve çenenin esnek bir şekilde kullanımına bağlı olduğunu vurgulayınız.
Öğrencilerinize dil, dudak ve çene egzersizlerini üç hafta süresince her gün üçer kez yapmalarını söyleyiniz.

2. UYGULAMA

- Öğrencilerinizden 1. Tablodaki ses birliklerini seslendirmelerini isteyiniz.
- Öğrencilerinizden 2. Tabloda yer alan kelimeleri seslendirmelerini isteyiniz.
Yapmış oldukları seslendirmeler ile ilgili öğrencilerinize geri bildirim veriniz.

2. UYGULAMA

1. Tablo

FAVAMAVA	SEŞEZEŞE	CIÇUCIÇI	şiziçizi	KOHOYOKO
BÖDÖGÖDÖ	MUNUGUNU	PÜTÜKÜTÜ	DALANALA	ADETENETE
BIPIMIPI	GİKİYİKİ	SOZONOZO	RÖŞÖÇÖŞÖ	JUŞUÇUSU

2. Tablo

ambiyans	ilgin	uçuk	çerçeve	kakinç	sası
muallâk	ikinci	lûnapark	dedektif	lala	şişe
mua:yene	daki:ka	mecbu:r	farfara	memleket	tente
ben	oratoryo	üstünlük	gaga	nesne	vayvaycı
bén	lôkanta	bedbaht	hayhay	papatya	yaya
te:si:s	özgür	cicim	gorjet	retorik	zevzek

3. UYGULAMA

Öğrencilerinize tekerlemeleri seslendirmelerini söyleyiniz. Öğrencilerinizden tekerleme söylemenin akıcı ve pürüzsüz seslendirmeye katkısı ile ilgili görüş bildirmelerini isteyiniz.

4. UYGULAMA

Öğrencilerinizden cümleleri seslerin ve kelimelerin özelliklerine göre akıcı ve pürüzsüz seslendirmelerini isteyiniz. Öğrencilerinize “**Cümleleri seslerin ve kelimelerin özelliklerine göre akıcı ve pürüzsüz seslendirmek söyleyişe neler kazandırdı?**” sorusunu yöneltiniz. Aldığımız cevaplar doğrultusunda sınıfta konuşma ortamı oluşturunuz.

5. UYGULAMA

Öğrencilerinizden Aristo'nun “Bir kimsenin ne söyleyeceğini bilmesi yeterli değildir, nasıl söyleyeceğini de bilmesi gerekir.” sözünü açıklayan üç dört dakikalık bir konuşma hazırlamalarını isteyiniz. Hazırlık için yeterli süre veriniz. Konuşmalarında akıcı ve pürüzsüz seslendirmeye dikkat etmelerini söyleyiniz. Gönüllü öğrencilerinize hazırladıkları konuşmaları yaptırınız. Öğrencilerinizin konuşmalarındaki yanlışlıkları tespit ederek öğrencilerinize geri bildirim veriniz.

93, 94, 95, 96, 97 ve 98. sayfalardaki alıştırmaları çoğaltarak öğrencilerinize dağıtınız. Öğrencilerinizden bu alıştırmaları üç hafta süresince her gün birer kez seslendirmelerini isteyiniz.

3. UYGULAMA

- Abalı acar açık adliyede affına agresifçe ağladı.
- Dıştaki dırdırcı dımdızlak dışlandı.
- Fındıkçı fıkırdak fırıncı, fırıl fırıl fırıldak fırçalarını fırlattı.
- Lütfen, lüzumlu lüzumsuz lügat lütfetmeyin.
- Mızıkacı, mızıkasıyla mısırlıkta mızmız mırnavı mışıl mışıl mışıldattı.
- Ruhsuz rujsuz ruganlı Ruhiye, ruhunu rutinleştirdi.
- Sergi seven Seher, sebepsizce sebzeciden serin serin semiz seçti.
- Vodvilde Vokalist Volkan, volanlı voleybolcuyla votaladı.

4. UYGULAMA

- Geçimi yolunda, maddeten ve manen metin bir ailedir. (R. H. Karay)
- Bu, seri hâlinde yazılmış bir yazı değildir. (S. F. Abasıyanık)
- Ali Bey'in evlat ve vâris edineceğini düşündüğü anlar olmuştur. (H. E. Adivar)
- Demirci anladı, ses çıkarmadı, duvardan üç beş halka aldı, sanatına vâkıf bir adam sükûnetiyle değneğe taktı. (M. Ş. Esendal)

4

TÜRKÇENİN SÖYLENİŞ ÖZELLİKLERİNE UYMA

1 DERS SAATI

KAZANIM

7. Doğru, güzel ve etkili konuşmak için Türkçenin söyleniş özelliklerine uymayı alışkanlık hâline getirir.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. Türkçenin söyleniş özellikleri ile ilgili bildiklerinizi söyleyiniz.
2. Konuşmalarınızda Türkçenin söyleniş özelliklerine uyduğunuzu düşünüyor musunuz? Niçin?

Söylenişin bir kelimenin ses, hece, ton ve vurgu bakımından söylenme biçimi olduğunu belirtiniz.

1. UYGULAMA

Öğrencilerinize metni bir kişiye okutacağınızı ve okuturken ses kaydı alacağınızı söyleyiniz. Metni, gönüllü bir öğrencinize ses kaydı yaparak okutunuz. Bunun için sınıfta sessiz bir ortam oluşturunuz. Okuma bittikten sonra ses kaydını öğrencilerinize birkaç kez dinletiniz. Öğrencilerinizden kayıttaki söyleyiş yanlışlıklarını belirleyerek defterlerine not etmelerini ve arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyiniz.

Doğru, güzel ve etkili konuşmak için Türkçenin söyleyiş özellikleri ile ilgili kuralları bilmenin yeterli olmadığını, bunların alışkanlığa dönüşmesi gerektiğini vurgulayınız.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden Türkçenin söyleniş özelliklerine uymayı alışkanlık hâline getirmek için neler yapılabileceğine ilişkin önerilerde bulunmalarını isteyiniz. Öğrencilerinizin, görüşlerini sınıf arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlayınız.

Görsel 4.1

1. UYGULAMA

OKUMA METNİ

Hakkâri’de ikamet eden Hacettepe Üniversitesi mezunu Kâmil Bey, akranı Halit’le hikâyelerinin yer aldığı kâğıtları azami süratle dükkân dükkân dolaşır “Hayır! Lokumlarımı, lokmalarımı, lorlarımı hatta hikâyelerle dolu kâğıtlarımı yağışlı havaya rağmen en geç yarına kadar azami süratle satmam lazım. Yoksa bu işin bana yararı değil, zararı olacağı belli.” dedi. Genç Kâmil Bey’e yararı ya da zararı olmayan bu işi altmış yaşındaki Mühendis Cengiz anlamsız bularak kendi kendine ona engel olmaya çalışacak ve durumunu kabul etmeye davet edecek.

Resmî törende, resmigeçidi pencereden izleyen hükûmetin önemli adamı Hakem Tufan Bey, resmi erkânı dakika dakika takip etti. ... Musiki sever inkılap tarihi mezunu olan Hatice Hanımefendi; lokma, lokum ve börek satın almayı çok sever. Benzeri Suzan Hanımefendi ile inkılap tarihi hocası annem ve perhiz sever büyükelçi yengem, İstanbul’a en kısa uçakla gidileceğine inanırlar. Bu mevsimde kara yolu ile seyahati belki uygun görmeyeceklerdir. Belki de önemli bulmayacaklardır.

Seri losyon imalatı yapan, ürettiği losyonlarını hem satmayı hem hibe etmeyi hem de seri olmayı seven, herkesin sevgisini kazanan Suzan Hanımefendi’nin bozuk alfabe, bozuk lisan ve bozuk aksanı ile yarın Irak’a seyahate çıkacağı ve “Lütfen (!)” kabul ettiği resmigeçit programına katılacağı sanılıyor. Aydın’da, aydın iş adamı ve aynı zamanda benzinin şirketleri sahibi, elli beş yaşındaki zengin iş adamı Cem Bey’in sahibi olduğu TV kanalına da konuk misafir olarak katılacağı ve böylelikle kendi şirketini de temsil edeceği tahmin ediliyor. Henüz katılıp katılmayacağı belli olmayan bu durum, herkese sürpriz olacak.

Genç, zengin, bencil memur Cem; elbisesinde mendil hem benzin almaya hem de esmer erkek mermer ustasına eklemek vermeye gitmeyeceği ve çerçevesi beyaz pencereden ona tencere vererek besbelli memnun olacağı sanılır idi. En sonunda şemsi paşa pasajında sesi büzüşesicelere beş tunç has tas götürcek.

Hamza UĞURLU

ÜNİTE, KONU, KAZANIM ÇİZELGESİ

4. ÜNİTE: İFADENİN KUVVETLENDİRİLMESİ	
KONU	KAZANIM
1. Tonlama ve Vurgu	1. Tonlamanın çeşitlerini kavrayarak anlatımında duygu ve düşüncelere uygun tonlama yapar. 4. Vurgunun önemini kavrayarak gerekli yerlerde uygun vurgulama yapar. 5. Sesini vermek istediği duygu ve düşünceye göre ayarlar. 6. Konuşma hızını, sesinin tınısına ve vermek istediği duygu ve düşüncelere göre ayarlar.
2. Duraklama ve Ulama	2. Uygun yerde duraklama ve ulama yapar.
3. Akıcı ve Pürüzsüz Konuşma	3. Cümleleri seslerin ve kelimelerin özelliklerine göre akıcı ve pürüzsüz seslendirir.
4. Türkçenin Söyleniş Özelliklerine Uyuma	7. Doğru, güzel ve etkili konuşmak için Türkçenin söyleniş özelliklerine uymayı alışkanlık hâline getirir.

5. ÜNİTE

HİTABETE GİRİŞ

1. HİTABETİN ÖZELLİKLERİ
2. HİTABET ÇEŞİTLERİ
3. ETKİLİ İFADE BİÇİMLERİ
4. KONUŞMA KUSURLARI
5. HATİPLİK VE LİDERLİK
6. HİTABET SÜRECİ

1

HİTABETİN ÖZELLİKLERİ

1 DERS
SAATI

BİLGİ NOTU

KAZANIM

1. Hitabet sanatının özelliklerini tanıır.

AÇIKLAMA

Sosyal bilimler dersi (tarih) ile ilişkilendirilir (1. kazanım).

[1] İyi konuşma, sözle inandırma yeteneği olan belagat ile hitabet arasındaki ilişkiye vurgu yapılır.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrenicilerinize sorunuz.

Hitabet sanatı denilince ne anlıyorsunuz?

Hitabet sanatının, törenlerde ya da cenazelerde yapılan konuşmalarla başladığı düşünülmektedir. Topuluklar geliştikçe halk önünde güzel ve etkili konuşan hatipler, kanun yapıcılığı ve liderlik mevkilerine yükselmiştir. Hitabet, Batı'da bugün güzel sanatların bir dalı olarak ele alınmaktadır.

Hitabet, etkili söz söyleme sanatıdır. İyi konuşma, sözle inandırma yeteneğine ise **belagat** denir. Güzel ve etkili konuşma açısından hitabet ile belagat birbiriyile ilişkilidir. Güzel ve etkili konuşmanın özellikleri şunlardır:

- Yıkıcı değil yapıcıdır.
- İlginç ve değerli konuları kapsar.
- Konuşmacının kişiliği ile bütünleşir.
- Belli bir amaca yöneliktir.
- Konuşmayı etkileyen etkenleri çözümleyerek oluşur.
- Sağlam bir konuşma yöntemi üzerine kurulur.
- Dinleyicilerin ilgisini çeker ve dikkatini toplar.
- Sağlam bilgilere dayanır.
- Etkili bir ses tonu, el ve yüz hareketleri, canlı bir dil ve hareketli bir üslup gerektirir.

Tarih derslerinden de hatırlanacağı gibi liderlerin özellikleri arasında iyi bir hatip olmaları da vardır. Dünya tarihinde Çiçero, Abraham Lincoln, Churchill, John Kennedy; Türk tarihinde ise Bilge Kağan, Sultan Alparslan, Fatih Sultan Mehmet, M. Kemal Atatürk, Hamdullah Suphi Tanrıöver hatiplik konusunda adlarından sıkça bahsedilen önemli kişilerdir.

1. UYGULAMA

Öğrencilerinize metni okutacağınızı ve okurken hitabet sanatının özelliklerine uymalarını söyleyiniz. Gönüllü öğrencilerinize metni okutunuz. Öğrencilerinizin yanlışlıklarını tespit ederek öğrencilerinize geri bildirim veriniz.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinize istedikleri bir konuda beş dakikalık bir hitabet metni hazırlamalarını isteyiniz. Hazırlık için yeterli süre veriniz. Öğrencilerinizin, konuşmalarını hitabet sanatının özelliklerine uygun olarak yapmalarını isteyiniz. Gönüllü öğrencilerinize konuşmalarını yaptırınız. Diğer öğrencilerinizden yapılan konuşmaları hitabet sanatının özelliklerine uygunluk yönünden değerlendirmelerini isteyiniz.

1. UYGULAMA

TELEVİZYON TUTSAKLIĞI

Arkadaşlar,

Konuşmanın konusu, televizyon tutsaklığı.

Evet, son yıllarda ülkemizin insanlarını tutsaklaştırdı televizyon. Abarttığımı sanmayın. Bunu kendi gözlemlerinizden, kendi evlerinizden de bilirsiniz.

Yayın başlar başlamaz, evlerdeki bütün etkinlikler durur. Baba, anne, büyükbaba, büyükanne, çocuklar çepeçevre kuşatırlar televizyonun etrafını. Herkes, bütün dikkatini televizyona vermiştir. Hele vurdulu kırdılı, gerilimli bir dizi varsa çıt çıkmaz. Bütün konuşmalar durur. Sanki herkes donmuş, büyülenmiş gibidir.

İnsanlarımızda televizyona aşırı bir düşkünlük var. İyi program, kötü program ayrımı yapmadan ne verilirse ne konulursa büyük bir merakla izliyorlar. Neredeyse kendilerine, yakınlarına, çevrelerine yabancılaşıyorlar.

Evet arkadaşlar, televizyon yurdumuzun insanlarına yarardan çok zarar getirdi. Eskiden dostlar, arkadaşlar, komşular, akrabalar akşamları bir araya gelir, görüşür, konuşurlardı. Öldü bütün bu görüşmeler, dertleşmeler. Onların yerini, bilmem hangi dizideki kahramanın serüvenleri aldı. İnsanlarımız kendilerinden çok onların dertlerine üzülüyor, onlara acıyor.

Televizyon büyük bir buluş. Buna kimsenin bir diyeceği yok ama ülkemizdeki kullanımına bakınca insanın, keşke bu icat yapılmıyaydı, diyesi geliyor. Yoksa konuyu çok mu abartıyorum? Ne dersiniz?

Emin ÖZDEMİR
(Düzenlenmiştir.)

Görsel 5.1

2

HİTABET ÇEŞİTLERİ

1 DERS
SAATI

KAZANIM

2. Hitabet çeşitlerinin özelliklerini kavrar.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrencilerinize sorunuz.

Hitabet çeşitleri ile ilgili bildiklerinizi söyleyiniz.

1. UYGULAMA

Öğrencilerinizden öğrenci uygulama sayfasındaki parçaları okumalarını isteyiniz. Öğrencilerinize bu parçaların konularını belirlemelerini ve konularına göre hitabet çeşitleri ile ilgili bir sınıflandırma yapmalarını söyleyiniz.

2. UYGULAMA

Sınıfınızı beşer kişilik gruplara ayırınız. Gruplardan, hitabet çeşitlerinden birini seçerek kısa bir metin oluşturmalarını isteyiniz. Hazırlık yapmaları için beş dakika süre veriniz. Her gruptan gönüllü birer öğrenciye hazırladıkları metni okutunuz. Diğer öğrencilerinizden oluşturulan metnin konuya uygunluğunu değerlendirmelerini isteyiniz.

BİLGİ NOTU

1. Konularına Göre Hitabet Çeşitleri

- Akademik Hitabet:** Bilim insanlarının konferans, seminer vb. toplantılarda yaptığı konuşmalardır.
- Hukuki Hitabet:** Mahkemelerde hukuk konusunda söylenen (savcının iddianameleri ile avukatların ya da sanıkların savunmaları) nutuklardır.
- Askerî Hitabet:** Savaşlarda askerleri gayrete getirmek için söylenen kısa, veciz nutuklardır.
- Siyasi Hitabet:** Siyasilerin, millet meclislerinde ve seçim meydanlarında yaptığı konuşmalardır.
- Dinî Hitabet:** İbadethanelerde din adamlarının yaptığı konuşmalardır.

2. Sunuluş Biçimine Göre Hitabet Çeşitleri

- Hitabe (nutuk, söylev)
- Konferans
- Açık Oturum
- Panel
- Sempozyum
- Münazara (tartışma)
- Seminer
- Sohbet

BİR SONRAKİ DERSE HAZIRLIK

"Etkili İfade Biçimleri" konusunun ikinci uygulamasında (pazarlamacı rolünde) katılması için öğrenciler görevlendirilir. Öğrenciden, kendi seçtiği bir ürünü (telefon, kalem, el feneri, kitap, elbise vb.) pazarlamak için bir konuşma metni hazırlaması istenir.

1. UYGULAMA

Ey Müminler!

Size iki emanet bırakıyorum, onlara sarılıp uydukça yolunuzu hiç şaşırmasınız. O emanetler, Allah'ın kitabı Kuran-ı Kerim ve peygamberinin sünnetidir.

Müminler!

Sözümü iyi dinleyiniz ve iyi belleyniz. Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir ve böylece bütün Müslümanlar kardeştir. Bir Müslüman'ın kardeşinin kanı da malı da helal olmaz. Fakat malını gönül hoşluğu ile vermişse o başkadır.

Hz. Muhammed

Ey Benim Paşalarım, Beylerim, Ağalarım; şu Şehr-i Konstantiniyye Cengi'ndeki Silah Arkadaşlarım!

Sizi buraya, kararlaştırdığım umumi hücumda, şimdiye kadar gösterdiğinizden daha büyük fedakârlık ve cesaret istemek için topladım. Adı büyük, cihanda ün salmış İstanbul gibi bir şehri zapt edeceksiniz.

Fatih Sultan Mehmet

Yurttaşlarım, Romalı Kardeşlerim,

Namusum hakkı için söylüyorum, bana inanın. Namusuma değer verin ki bana inanasınız. Beni, düşünerek tenkit edin. Düşünme gücünüzü işletin ki rahatlar verebilesiniz. Bu toplulukta biri varsa, Sezar'ı seven biri varsa ben de ona diyorum ki Brütüs'ün Sezar'a karşı duyduğu sevgi onunkinden hiç de aşağı değildi. Eğer Sezar'ın bir dostu "Öyleyse neden Brütüs, Sezar'a karşı ayak diredi?" diye sorarsa cevabım şudur: "Sezar'ı sevmemedimden değil, Roma'yı çok sevdiğimden... Sezar'ın ölümüyle hepinizin özgür olması, Sezar hayattayken hepinizin tutsak olarak ölmesinden daha mı kötü? Sezar beni severdi, onun için ağlıyorum. Sezar'ın bahtı açıldı, benim de gönlüm ferah..."

Brütüs

Büyük Türk Milleti!

On beş yıldan beri, giriştiğimiz işlerde muvaffakiyet vaat eden çok sözlerimi işittin. Bahtiyarım ki bu sözlerimin hiçbirinde milletimin hakkımdaki itimadını sarsacak bir isabetsizliğe uğramadım. Bugün, aynı iman ve katiyetle söylüyorum ki millî ülküye, tam bir bütünlükle yürümekte olan Türk milletinin büyük millet olduğunu, bütün medeni âlem az zamanda bir kere daha tanıyacaktır.

Mustafa Kemal ATATÜRK

ADANA'NIN ŞALGAMI NASIL 'SHALGAM' OLDU?

Bilindiği gibi Türkçedeki "ç, ş, ğ" gibi ünsüzler için Latin kaynaklı alfabemizde özel harfler bulunmaktadır. Yine "ı" sesi için de yazımızda özel bir karakter kullanılmaktadır. ... "Shalgam, Yemish, Kebapchi" mağazalarının sahiplerine de buradan bir çağrıda bulunmak istiyorum: Türkçeye, Atatürk'e ve 1353 sayılı Alfabe Yasası'na saygı göstererek iş yeri adlarınızı yeni Türk yazısındaki harflerle yazınız.

Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN

3

ETKİLİ İFADE BİÇİMLERİ

1 DERS
SAATI

KAZANIM

3. Etkili konuşma için gerekli ifade biçimlerini kullanır.

AÇIKLAMA

[!] Etkili iletişimde açıklayıcı, ikna edici anlatım biçimleri ile ben, sen, biz, siz dilini kullanmanın önemi vurgulanır.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrencilerinize sorunuz.

Etkili bir konuşma için hangi ifade biçimlerinden faydalanılabilir?

1. UYGULAMA

Öğrencilerinize metni okumalarını söyleyiniz. Öğrencilerinizden tabircibaşı ve tabircinin sözlerinin aynı anlama gelmesine rağmen tabircibaşının hapse atılmasının nedeni ile ilgili görüşlerini arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyiniz.

İfade etme biçiminin, sözlerin etkisini daha da artıracaklarını vurgulayınız.

BİLGİ NOTU

Hitabeti Daha Etkili Kılan İfade Biçimleri

- Fıkra, Hikâye ve Olaylardan Yararlanma:** Anlatılan fıkra, hikâye ya da olay fikirlerin daha iyi anlaşılması için yardımcı olur.
- Hatırlatmalar (Telmihler):** Tarihî ve edebî hatırlatmalarda bulunmak konuşmayı etkili kılar.
- Sanatlı İfade:** Terimler, karşılaştırmalar, sanatlı ifadeler aşırı derecede olmamak şartı ile konuşmanın bıraktığı etkiyi artırır.
- Soru Sormak:** Dikkati çekmek amacıyla soru şeklinde ifade kullanılabilir.
- Tekrar Etmek:** Bir kelime, bir ifade veya bir cümlenin tekrarı; konuşulanların daha kolay anlaşılmasına yarar.
- Mizah:** Konu ile ilgili eğlenceli hikâyelerin anlatılması ve mizahi ifadeler, konuşulanların zevkle dinlenilmesini, daha cazip hâle gelmesini sağlar.

2. UYGULAMA

Pazarlamacı uygulaması için hazırlık yapan öğrencilerinizden hayalî bir ürünü (telefon, kalem, el feneri, kitap, elbise vb.) arkadaşlarına satmaya çalışmalarını isteyiniz. Satış yapmaya çalışırken ikna edici ifade biçimleri kullanmalarını söyleyiniz. Satış yapma konusunda başarılı olan öğrencilerin bu başarıda uygun ifade biçimlerini kullanmalarının etkisini değerlendirmelerini isteyiniz.

Etkili bir iletişimde açıklayıcı ve ikna edici bir anlatımın üzerinde durarak ben, sen, biz, siz dilini kullanmanın önemini vurgulayınız.

- BİR SONRAKİ DERSE HAZIRLIK:** Öğrencilerinizden ikiyeşerli gruplar oluşturmalarını ve okullarını tanıtan beş dakikalık bir konuşma hazırlamalarını isteyiniz. Bu konuşmaları videoya kaydetmelerini ve kayıtlarını bir sonraki derse getirmelerini söyleyiniz.

1. UYGULAMA

RÜYA

Padişahın biri rüyasında, dişlerinin önden arkaya doğru döküldüğünü görür. Canı sıkılan padişah, derhâl saray tabircilerini huzuruna çağırır. Rüyasını anlattıktan sonra tabircibaşına:

—Hele bir söyle, bu rüya hayır mıdır, şer midir? Neye işaretler, diye sorar. Tabircibaşı hiç düşünmeden:

—Maalesef şerdir padişahım, der ve sözlerine şöyle devam eder:

—Uzun yaşayacaksınız ama ne yazık ki bütün yakınlarınızın gözlerinizin önünde birer birer ölüp sizi yapayalnız bıraktıklarını göreceksiniz.

Tabircibaşının bu yorumu, padişahın gönlünde âdeta soğuk rüzgârlar estirir. Bir anlık sessizliğin ardından padişah hiddetle kükrer:

—Tez atın şunu zindana, felaket tellalı olmak neymiş, öğrensin!

Muhafızlar, tabircibaşını yaka paça sürüyüp zindana atarlar.

Padişah, bu kez huzurundaki diğer bir tabirciye dönerek:

—Sen söyle bakalım, rüyamın tabiri nedir, hayır mıdır, şer midir?

Tabirci sükûnet içinde bir müddet düşünür, sonra birden yüzü aydınlanır ve tane tane konuşmaya başlar:

—Hayırdır padişahım, hayırdır, der. Bu rüya, bütün yakınlarınızdan uzun yaşayacağınızı ve ülkenizi daha nice seneler huzur ve saadette idare edeceğinizi gösterir.

Bu habere çok sevinen padişah, tabirciye iki kese altın ihsan eder.

Olup biteni başından beri izleyenler ise şaşkınlıkla tabirciye şu suali sorarlar:

—Aslında sen de tabircibaşı da aynı şeyi söylediniz. Padişah neden onu cezalandırdı da seni mükâfatlandırdı?

Tabirci tebessüm eder ve şöyle der:

—Elbette aynı şeyi söyledik fakat öyle zaman olur ki ne söylediğinden ziyade nasıl söylediğin ve kime söylediğin daha önemlidir.

4

KONUŞMA KUSURLARI

1 DERS
SAATI

KAZANIM

4. Konuşma sırasında asalak sesler ve sözleri kullanmaktan kaçınır.
5. Konuşmalardaki yanlış ve abartılı kullanımları belirler.

AÇIKLAMA

[!] (ııı, eee, aaa, hım, hı, şey, yani, işte, mesela, tamam mı, oldu, boş ver, evet, neyse ...) (4. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. Konuşma esnasında “ıııııı, şey, imm, eeee” gibi seslerin kullanılması konuşmayı nasıl etkiler?
2. Yanlış ve abartılı konuşmalar dinleyicide nasıl bir etki bırakır?

1. UYGULAMA

İki farklı öğrencinizden metinleri okumalarını isteyiniz. Dinleyen öğrencilerinizden iki okuma arasındaki farklılıkları tespit etmelerini ve bu tespitlerini arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyiniz.

Konuşurken kelimeler arasına giren “ııı..., eee..., aaa..., hım...” gibi anlamsız seslere **asalak sesler** dediğini, bu seslerin sık tekrarlanmasının konuşmanın akıcılığını zedelediğini ve dinleyiciyi sıkıttığını vurgulayınız.

Asalak seslerin; yeterince pratik yapılmaması, lafi uzatma çabası, konuşurken başka bir şey düşünülmesi, konuşmacının konusuna hâkim olmaması gibi nedenlerle oluşabileceğini belirtiniz.

2. UYGULAMA

Bir önceki dersin sonunda oluşturulan gruplardan, hazırlamış oldukları kayıtları sunmalarını isteyiniz. Öğrencilerinize kayıtlardaki yanlış ve abartılı konuşmalar ile asalak sesleri tespit etmelerini söyleyiniz. Daha sonra öğrencilerinizden tespitlerini kırıncı olmadan ifade etmelerini isteyiniz. Bu durumun nasıl düzeltilebileceği konusunda öğrencilerinizin görüşlerini alınız.

3. UYGULAMA

Öğrencilerinizden, konuşma yapabilecekleri farklı konularla başlıkları belirlemelerini isteyiniz. Öğrencilerinize bu konuları ufak kâğıtlara yazıp katlayarak bir kutuya atmalarını, her gün bu kutudan bir kâğıt çekerek kâğıtta yazılan konu hakkında bir topluluğa konuşuyormuş gibi önceleri iki, daha sonra zamanı uzatarak üç, dört, beş dakikalık bir konuşma yapmalarını söyleyiniz. Konuşmalarını kaydedip bu kayıtları dinleyerek asalak sesleri ne sıklıkta kullandıklarını belirlemelerini isteyiniz. Tespit ettikleri sayıyı not almalarını, asalak sesleri azalttıkça bir sonraki uygulamada konuşma süresini arttırmalarını öneriniz.

1. UYGULAMA

I. KONUŞMACI

BİRLİK

Hasta ıııııııııı... yatağında yatmakta olan eeeeeee... padişah, on iki ıııııı... oğlunu da yanına çağırarak:

—Her biriniz birer şey... bulup çubuk bulup bana getirin, der.

Oğulları ıııııııııı... birer çubuk bularak babalarının huzuruna gelirler. Padişah, bu çubukları eeeeeeeee... birbirine bağlayarak:

—Hadi kırın bunları, der. Oğlanlar epey uğraşmalarına rağmen birbirine bağlı olan şeyleri... çubukları kıramazlar.

ıııııııııı Padişah çubukları oğullarından alır ve çözürek oğullarına birer tane verir.

—Hadi şimdi kırın, der. Oğlanlar eeeeeeeee çubukları kolayca kırarlar. Bunun üzerine padişah oğullarına dönerek:

—Eğer birlik olursanız sizi kimse yenemez. Ama birbirinizden ayrılırsanız eee-eeeemmm kolayca yenilirsiniz, der.

On iki kardeş hayatları boyunca ıııı... birbirlerinden hiç ayrılmaz ve mutlu bir hayat sürerler.

(Düzenlenmiştir.)

II. KONUŞMACI

BİRLİK

Hasta yatağında yatmakta olan padişah, on iki oğlunu da yanına çağırarak:

—Her biriniz birer çubuk bulup bana getirin, der.

Oğulları birer çubuk bularak babalarının huzuruna gelirler. Padişah, bu çubukları birbirine bağlayarak:

—Hadi kırın bunları, der. Oğlanlar epey uğraşmalarına rağmen birbirine bağlı olan çubukları kıramazlar. Padişah çubukları oğullarından alır ve çözürek oğullarına birer tane verir.

—Hadi şimdi kırın, der. Oğlanlar çubukları kolayca kırarlar. Bunun üzerine padişah oğullarına dönerek:

—Eğer birlik olursanız sizi kimse yenemez. Ama birbirinizden ayrılırsanız kolayca yenilirsiniz, der.

On iki kardeş hayatları boyunca birbirlerinden hiç ayrılmaz ve mutlu bir hayat sürerler.

(Düzenlenmiştir.)

5

HATİPLİK VE LİDERLİK

1 DERS
SAATİ

KAZANIM

7. İyi bir hatipte bulunması gereken özellikleri kavrar.
8. Hatiplik ile liderlik arasında ilişki kurar.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrencilerinize sorunuz.

Hatiplik ile liderlik arasında nasıl bir ilişki vardır?

1. UYGULAMA

Öğrencilerinizden metni okumalarını isteyiniz. Öğrencilerinize “İyi bir hatipte bulunması gereken özellikler nelerdir?” sorusunu yönelterek sınıfta konuşma ortamı oluşturunuz.

İyi bir hatibin iyi bir gözlemci olduğunu, geniş bir bilgi birikimine sahip olduğunu, mantıklı ve amacına uygun düşünebildiğini, kendi yeterlik ve sınırlarını bildiğini, dinleyicisini tanıdığını ve beden dilini iyi kullandığını vurgulayınız.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinize “İyi bir hatip aynı zamanda iyi bir lider, iyi bir lider aynı zamanda iyi bir hatip midir?” sorusunu yöneltiniz. Öğrencilerinizden konuya ilişkin görüşlerini paylaşmalarını isteyiniz.

Görsel 5.2

BİR SONRAKİ DERSE HAZIRLIK

Öğrencilerinizden doğum günü, mezuniyet, cenaze, tebrik, takdim, tanıtım, karşılama, veda, teşekkür, nişan ve düğün törenleri, emeklilik vb. için kısa bir konuşma metni hazırlamalarını ve hazırladıkları metni bir sonraki derse getirmelerini isteyiniz.

1. UYGULAMA

ATATÜRK'ÜN HATİPLİK ÖZELLİKLERİ

O müstesna şahsiyetin özlü söyleyişini ve belagatini bilmem ki bu acizimle anlatmaya muktedir miyim? Onda kendisini dinleyenleri çeken bir kuvvet vardı. ... Söz onun elinde kuvvetli bir silahtı. Onunla gönülleri fethederdi. O konuşurken lakırdılar, ağzında billur sular gibi çağlardı. O kuzeyden güneye, doğudan batıya akan bir muazzam nehirdi. ... O, herkesin anlayış kabiliyetine göre hitap etmesini bilirdi. Onun sohbetinden ihtiyar-geç, kadın-erkek, şehirli-köylü derin bir zevk duyardı. O en yüksek tanınmış âlimlerle olduğu gibi, dört yaşında masum çocuklarla da konuşmasını bilirdi. İnsan, onu dinlerken bir ince sazın tatlı nağmelerini işitiyor gibi olurdu. Onun dilindeki Türk sazı, Beethoven (Betofın) musikisi gibi cihanı alakadar ederdi. Bir Türk kadar bir Amerikalı, bazen bir İngiliz, bazen bir Fransız onun belagati karşısında hayranlık duyduğunu itiraf ederdi. ...

O derin, etkileyici, keskin bir bakışa sahipti. Dünü bilir, bugünü görür, yarını düşünürdü.

(Sadeleştirilmiştir.)
Selim Sırrı TARCAN

Görsel 5.3

6

HİTABET SÜRECİ

1 DERS SAATİ

KAZANIM

6. Hitabe metni hazırlanırken dikkat edilecek hususları kavrar.
9. Topluluk karşısında, konuşmalardan önce, konuşma sırasında ve sonrasında yapılması gerekenleri uygular.

AÇIKLAMA

Türk dili ve edebiyatı dersi ile ilişkilendirilir.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. Konuşma metni hazırlanırken nelere dikkat edilmiştir?
2. Topluluk karşısında bir konuşma yapacağınız zaman konuşma öncesinde, konuşma sırasında ve konuşma sonrasında nelere dikkat edersiniz?

1. UYGULAMA

Öğrencilerinize bir ödül töreninde kendilerine bir ödül verileceğini ve bu tören için kısa bir konuşma hazırlamaları gerektiğini belirtiniz. Konuşma metnini hazırlarken tablodan yararlanmalarını söyleyiniz. Konuşmalarını hazırlarken nelere dikkat ettikleri hususunda sınıfta konuşma ortamı oluşturunuz.

Öğrencilerinize iyi bir konuşma yapmak için iyi bir hazırlık yapmanın önemli olduğunu vurgulayınız. Konuşmaya hazırlık için dinleyicilerinin niteliklerini, konuşma süresini bilmeleri ve konuşmayla iletilmek istenen mesajı belirlemeleri gerektiğini belirtiniz. İyi bir hitabın her şeyden önce genel kültürünü artırmak için mümkün olduğu kadar çok okuması, düşünmesi ve araştırması gerektiğini söyleyiniz.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden öğrenci uygulama sayfasındaki 2. uygulamada yer alan ifadeleri defterlerine yazmalarını ve bu ifadelerin hangilerinin konuşma öncesinde, hangilerinin konuşma sırasında ve hangilerinin konuşma sonrasında olduğunu belirlemelerini isteyiniz.

3. UYGULAMA

Öğrencilerden, doğum günü, mezuniyet, cenaze, nişan ve düğün törenleri, emeklilik vb. bir ortamda sunacakları kısa konuşmalar hazırlamalarını isteyiniz. Öğrencilerinizden bu metinlerin hazırlanmasında, sunum aşamasında ve konuşma sonrasında neler yaptıklarını açıklamalarını isteyiniz.

1. UYGULAMA

Giriş	<i>Bir hitap cümlesi yazınız. Dinleyicilerin dikkatini çekecek bir cümle yazınız. Konuşma ortamına uygun bir üslup seçiniz.</i>
Gelişme	<i>Çalışmalarınızdan bahsediniz. Dinleyicileri etkileyecek fikirlerle sorulu cevaplı cümlelerle sonuç bölümüne geçiş sağlayınız.</i>
Sonuç	<i>Konuşmanızın sonunda konunun önemi ve toplumdaki etkilerini kesin ve etkili bir dil ile anlatınız. Dinleyicilere teşekkür ederek konuşmanızı bitiriniz.</i>

2. UYGULAMA

- Dinleyicilerle göz teması kurunuz.
- Konunuzu seçiniz.
- Kullanacağınız araç gereçleri temin ediniz.
- Daha iyi yapabileceğiniz hususları not alınız.
- Konuşmanızı planlayınız.
- Konuşmanızın provasını yapınız.

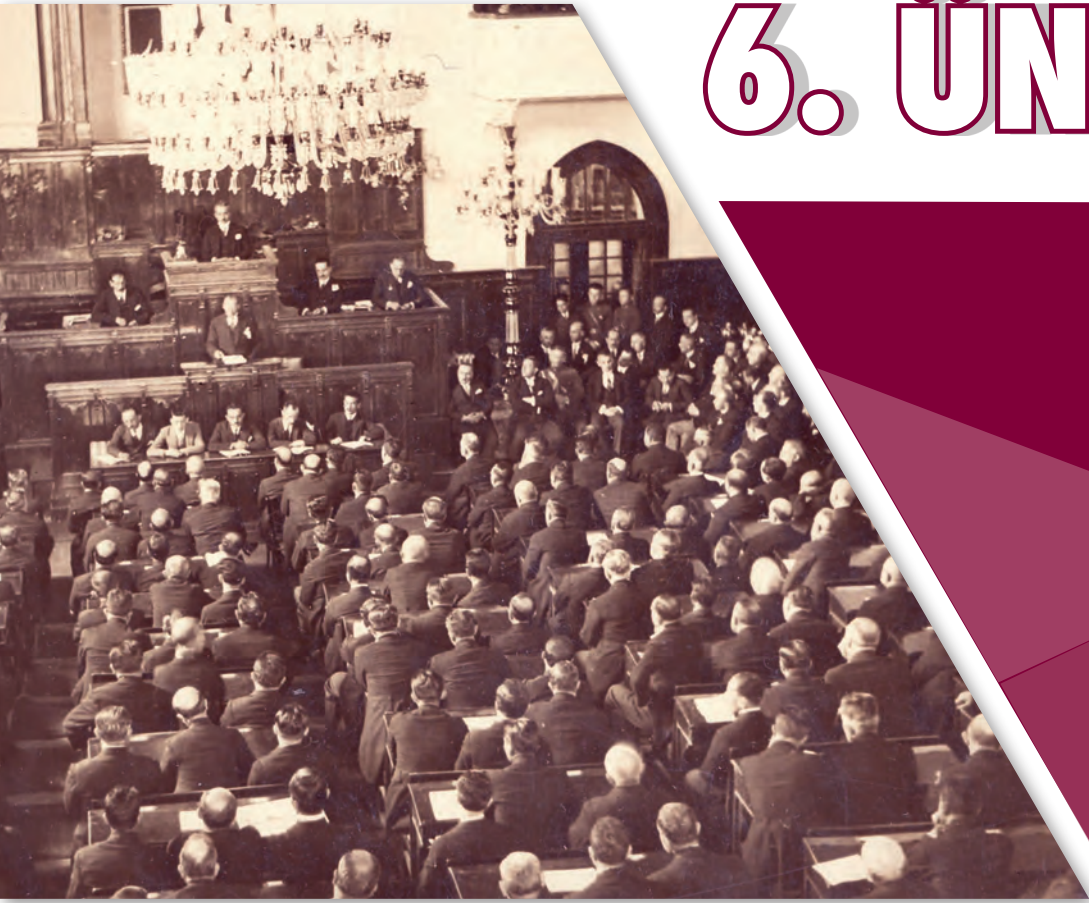

Görsel 5.4

ÜNİTE, KONU, KAZANIM ÇİZELGESİ

5. ÜNİTE: HİTABETE GİRİŞ	
KONU	KAZANIM
1. Hitabetin Özellikleri	1. Hitabet sanatının özelliklerini tanıır.
2. Hitabet Çeşitleri	2. Hitabet çeşitlerinin özelliklerini kavrar.
3. Etkili İfade Biçimleri	3. Etkili konuşma için gerekli ifade biçimlerini kullanır.
4. Konuşma Kusurları	4. Konuşma sırasında asalak sesler ve sözleri kullanmaktan kaçınır. 5. Konuşmalardaki yanlış ve abartılı kullanımları belirler.
5. Hatiplik ve Liderlik	7. İyi bir hatipte bulunması gereken özellikleri kavrar. 8. Hatiplik ile liderlik arasında ilişki kurar.
6. Hitabet Süreci	6. Hitabe metni hazırlanırken dikkat edilecek hususları kavrar. 9. Topluluk karşısında, konuşmalardan önce, konuşma sırasında ve sonrasında yapılması gerekenleri uygular.

6. ÜNİTE

HİTABET

- 1. HATİP-DİNLEYİCİ İLİŞKİSİ**
- 2. HİTABET VE MEKÂN**
- 3. BEDEN DİLİ**
- 4. ATATÜRK'ÜN HATİPLİK ÖZELLİKLERİ**
- 5. HİTABET HAZIRLAMA VE SUNMA**

1

HATİP-DİNLEYİCİ İLİŞKİSİ

1 DERS
SAATİ

KAZANIM

1. Hitabetin hitap edilen kitle ile ilişkisini kavrar.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrencilerinize sorunuz.

Aynı konuşmayı farklı yerlerde, farklı kişilerle aynı şekilde yapabilir misiniz? Neden?

1. UYGULAMA

Öğrencilerinizden öğrenci uygulama sayfasındaki “Seyis ve Profesör” adlı metni okumalarını ve seyis son cevabını hitabet ve dinleyici açısından yorumlamalarını isteyiniz.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden öğrenci uygulama sayfasında özellikleri verilen dinleyici kitlelerine yönelik “yağmur” konulu beş dakikalık bir konuşma hazırlamalarını isteyiniz. Öğrencilerinize konuşmalarını hazırlamaları için süre tanıyınız. Konuşma yapan öğrencinizin, konuşmasını kimlere hitaben yaptığını söylememesi gerektiğini belirtiniz. Öğrencinizden konuşmasını sunmasını isteyiniz. Konuşma sonunda diğer öğrencilerden hitap edilen dinleyici kitlesinin hangisi olduğunu bulmalarını isteyiniz.

Bir konuşmanın hedef kitleye ulaşabilmesi için konuşmanın dinleyicilerin düzeyine göre hazırlanması gerektiğini belirtiniz. Bir konuşma hazırlarken dinleyicilerin ilgi alanlarına, neler bildiklerine, konuşmanın onlara neler kazandıracığına, uğraştıkları alanla konu arasında bir bağlantı olup olmadığına, dinleyici olarak konuşmacıdan neler beklediklerine dikkat etmeleri gerektiğini vurgulayınız.

BİLGİ NOTU

Dinleyicilerin özelliklerini öğrenmek, ona göre hazırlanmak ve konuşmayı bu duruma uygun bir şekilde yapmak çok önemlidir. İyi bir hatip, bunu asla unutmaz ve konuşmasını dinleyicisinin bilgi düzeyine göre ayarlar. Dinleyicilerin sayısını, katılım amaçlarını, konuya ne kadar hâkim olduklarını, cinsiyetlerini, mesleklerini ve yaş ortalamalarını bilir.

Akademisyenlerden oluşan bir dinleyici grubu ile ortaöğretim öğrencilerinden oluşan bir topluluğa farklı şekilde hitap etmek gerekir. Aynı şekilde sanatçılardan oluşan bir topluluğun ilgi alanlarıyla bilim insanlarından oluşan bir topluluğun ilgileneceği konuşma konuları farklı olabilir.

Aşağıdaki soruların cevapları düşünülerek hatip ile dinleyiciler arasındaki ilişki özetlenebilir.

Kim söylüyor?

Kime söylüyor?

Ne söylüyor?

Nasıl söylüyor?

Dinleyicilerin tepkisi ne oluyor?

BİR SONRAKİ DERSE HAZIRLIK

“Atatürk’ün Balıkesir Hutbesi” adlı metni öğrencilere dağıtmak için çoğaltınız.

1. UYGULAMA

SEYİS VE PROFESÖR

Bir profesör, konferans vermek üzere salona girmiş. Ama bakmış ki salon, ön sırada oturan seyis dışında boşmuş. Konuşup konuşmama konusunda tereddüde düşen profesör sonunda seyise sormuş,

—Buradaki tek kişi sensin. Sana göre konuşmalı mıyım, yoksa konuşmamalı mıyım?

Seyis cevap vermiş,

—Hocam, ben basit bir insanım, bu konulardan anlamam. Fakat ahıra girdiğimde bütün atların kaçıp bir tanesinin kaldığını görseydim yine de onu beslerdim.

Bu sözlere hak veren profesör, konferansa başlamış. İki saatin üzerinde konuşmuş durmuş, konferanstan sonra da kendini mutlu hissetmiş, dinleyicisinin de konferansın çok iyi olduğunu onaylamasını bekleyerek sormuş,

—Konuşmamı nasıl buldun?

Seyis cevap vermiş,

—Hocam, sana daha önce basit bir adam olduğumu ve bu konulardan pek anlamadığımı söylemiştim. Gene de ahıra girdiğimde biri dışında tüm atların kaçtığını görseydim onu beslerdim ama elimdeki tüm yemi ona verip de hayvanı çatlatmazdım.

2. UYGULAMA

- Kırk kişiden oluşan yirmisi erkek, yirmisi kız dokuzuncu sınıf öğrencileri
- On gün önce aşırı yağmurdan malları ziyan olmuş on beş kişilik esnaf grubu
- Kuraklık sebebiyle zor günler yaşayan elli kişilik bir çiftçi grubu
- Mesleğinde yirmi yılını doldurmuş kırk kişilik bir öğretmen grubu
- İşe yeni alınan sekiz kişilik şirket çalışanı grubu

2

HİTABET VE MEKÂN

1 DERS
SAATI

KAZANIM

2. Hitabet mekân ilişkisini kavrar.
3. Konuşmaları için doğru mekân seçimi ve düzenlemesini yapar.

AÇIKLAMA

[!] Havalandırma, ışıklandırma, giyim-kuşam vb. konuları üzerinde de durulur (2, 3. kazanım).

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrencilerinize sorunuz.

Konuşma yapılacak mekânın seçiminde nelere dikkat edilmelidir?

1. UYGULAMA

Önceden çoğalttığımız “Atatürk’ün Balıkesir Hutbesi” adlı metni öğrencilerinize dağıtınız. İki gönüllü öğrenci seçiniz, akustiği uygun olan (sınıf, konferans salonu vb.) ve olmayan (spor salonu, bodrum vb.) ortamlarda sınıfa hitaben bu metinleri okumalarını isteyiniz. Öğrencilerinize hangi ortamda “Atatürk’ün Balıkesir Hutbesi” adlı metnin okunmasının kendilerini daha fazla etkilediğini sorunuz. Bunda ne tür unsurların etkili olduğunu söylemelerini isteyiniz.

BİLGİ NOTU

Konuşmayı etkileyen etmenlerden biri de konuşmanın nasıl bir mekânda yapılacağıdır. Kapalı bir yer ile açık havada yapılan konuşma farklı niteliklere sahiptir.

Hitabetin yapılacağı alanın fiziki durumu önemlidir. Herhangi bir sorunla karşılaşmamak için hitabet alanının önceden görülerek uygunluğunun kontrol edilmesi gerekir. Mikrofon, varsa projeksiyon, ışık vb. teknik donanım denenecek kontrol edilmelidir. Bu konuda teknik sorumlular ile konuşulup donanımın çalışabilirliği teyit edilmelidir.

Toplantı konusuna uygun bir kıyafet tercihi, olumlu bir izlenim oluşturur.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden okulda düzenlenecek mezuniyet gecesinde görevli olduklarını varsaymalarını isteyiniz. Öğrencilerinize “**Mekân seçimi ve düzenlemesinde nelere dikkat ederdiniz?**” sorusunu yöneltiniz. Verilen cevaplar üzerinden konuşma ortamı oluşturunuz.

1. UYGULAMA

ATATÜRK'ÜN BALIKESİR HUTBESİ

Ey millet!

Allah birdir, şanı büyüktür. Allah'ın selâmeti, sevgi ve iyiliği üzerinize olsun. Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri, Cenâb-ı Hak tarafından insanlara dinî hakikatleri tebliğe memur edilmiş ve resul olmuştur. Temel nizamı, hepimizin bildiği Kur'ân-ı Azimüşşan'daki açık ve kesin hükümlerdir.

İnsanlara manevî mutluluk vermiş olan dinimiz, son dindir, mükemmel dindir. Çünkü dinimiz; akla, mantığa ve gerçeklere tamamen uymakta ve uygun gelmektedir. Eğer akla, mantığa ve gerçeklere uymamış olsa idi bununla diğer ilâhî tabiat kanunları arasında birbirine zıtlık olması gerekirdi. Çünkü bütün tabiat kanunlarını yapan Cenab-ı Hak'tır.

Arkadaşlar!

Cenab-ı Peygamber çalışmalarında iki yere, iki eve sahipti. Biri kendi evi, diğeri Allah'ın evi idi. Millet işlerini Allah'ın evinde yapardı. Hazreti Peygamber'in mübarek yollarını takip ederek bu dakikada milletimize ve milletimizin şimdiki ve geleceğine ait konuları görüşmek maksadıyla bu kutsal yerde, Allah'ın huzurunda bulunuyoruz.

Beni bu şerefe kavuşturan Balıkesir'in dindar ve kahraman insanlarıdır. Bundan dolayı çok memnunum. Bu vesile ile büyük bir sevaba nail olacağımı ümit ediyorum.

Efendiler!

Camiler birbirimizin yüzüne bakmaksızın yatıp kalkmak için yapılmamıştır. Camiler, söylenenleri dinleme ve ibadet ile beraber din ve dünya için neler yapılması lazım geldiğini düşünmek, yani birbirimizin görüş ve düşüncelerini almak için yapılmıştır.

Millet işlerinde her ferdin zihninin başlı başına faaliyette bulunması lazımdır. İşte biz de burada din ve dünya için, geleceğimiz için her şeyden önce hâkimiyetimiz için neler düşündüğümüzü meydana koyalım.

Ben yalnız kendi düşüncemi söylemek istemiyorum. Hepinizin düşüncelerini anlamak istiyorum.

Millî emeller, millî irade yalnız bir şahsın düşünmesinden değil, millet fertlerinin tamamının arzularının, emellerinin birleşmesinden ibarettir. Bundan dolayı benden ne öğrenmek, ne sormak istiyorsanız serbestçe sormanızı rica ederim.

...

(Sadeleştirilmiştir.)

18 Şubat 1924

Mustafa Kemal ATATÜRK

3

BEDEN DİLİ

1 DERS
SAATI

1. UYGULAMA

KAZANIM

4. Konuşurken beden dilini doğru ve etkili kullanır.
5. Hatip ve hitabeyi destekleyen unsurları (ses yapısı, tiyatral yetenek, notlar, günlük olaylar) doğru kullanır.

AÇIKLAMA

- [1] Beden dili kullanılırken abartıya gidilmemesi gerektiği vurgulanmalıdır (4. kazanım).
- [2] Psikolojik sorunların (güven eksikliği, korku, heyecan, utangaçlık vb.) konuşmaya etkisi üzerinde de durulur.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. Konuşurken beden dilini doğru ve etkili kullanmak neden önemlidir?
2. Konuşmacının, dinleyiciler üzerindeki etkisini artırması için neler yapması gerekir?

Öğrencilerinize el, kol, baş ve bedenin diğer kısımlarıyla yapılan, sözlü mesajı destekleyici diğer mesajların tümüne **beden dili** dendiğini; güven eksikliği, korku, heyecan, kaygı, utangaçlık vb. durumların beden diline yansiyarak konuşmayı olumsuz etkilediğini belirtiniz.

Öğrencilerinize sağlıklı ve nitelikli bir iletişim gerçekleşmesi için konuşurken gözlerini kapamamaları ve aşırı göz temasında bulunmaktan kaçınmaları gerektiğini söyleyiniz. Konuşma sırasında sürekli aynı noktada durmamak, aşırı rahat hareketlerde bulunmamak, duvara veya masaya yaslanmamak, kollarını önde veya arkada bağlamamak, ellerini ovuşturmamak, saat veya yüzükle oynamamak gerektiğini belirtiniz.

Öğrencilerinize iletişimde ses, söz ve beden dilinin oranının dağılım yüzdelere kaç olabileceğini sorunuz. Cevapları aldıktan sonra bu konudaki araştırma sonuçlarının sözlerin (kelimelerin) %7-10 sesin (konuşmanın) %30-38, beden dilinin ise %55-60 oranında etkisi olduğunu belirtiniz. Ne söylendiğinin %10, nasıl söylendiğinin %90 önemli olduğunu vurgulayınız.

Öğrencilerinizden kendi seçecekleri bir konuda kısa bir konuşma hazırlamalarını isteyiniz. Öğrencilerinize hazırlanmaları için süre tayininiz. Konuşmalarını daha etkili kılmak için notlar ve günlük olaylardan faydalanabileceklerini vurgulayınız. Gönüllü öğrencilerinize konuşmalarını iki kez yapacaklarını belirtiniz. Öğrencilerinize ilk sunumda hiçbir beden hareketi yapmayacaklarını, ikinci sunumlarında ise beden dilini konuya uygun biçimde kullanacaklarını belirtiniz. Sunumlardan sonra dinleyen öğrencilerinizden iki konuşma arasındaki farkları tespit etmelerini ve bu tespitler hakkında konuşmalarını isteyiniz.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizden “Vatan yahut Silistre” adlı oyundan alınan metni sınıfta canlandırmalarını isteyiniz. Canlandırmada tiyatral yeteneklerini ve ses yapılarını role uygun kullanmalarını isteyiniz. Öğrencilerinizden canlandırma yaparken inandırıcılığı artırmak için ses yapımızda ve hareketlerimizde nasıl değişiklikler olduğu konusunda paylaşımında bulunmalarını isteyiniz.

2. UYGULAMA

VATAN YAHUT SİLİSTRE

SITKI BEY: Pekâlâ! Siz de bizim gibi, vatan yolunda ölmek istiyorsunuz. Gayretiniz Allah'ın yanında boşa gitmez. Hayatınız giderse adınız kalır. İnsan olana, öldükten sonra bir güzel ad bırakmak belki hiç ölmekten hayırlıdır. Gönlünüzü sağlam tutun, ölümden korkmayın ki korksanız da korkmasanız da elbette bir gün gelir, sizi bulur! Kurtulamayacağı şeyden kaçmak insana yakışmaz! (Zekiye'ye) Çocuk!

ZEKİYE: Efendim!

SITKI BEY: (Bir garip bakışla yüzüne bakarak) Sen kimsin?

ZEKİYE : (Telaşla) Âdem.

SITKI BEY: Adın nedir?

ZEKİYE: (Kendini toplayarak) Âdem, efendim.

SITKI BEY: (Kendi kendine) Ne münasebetsiz hülyalar! (Zekiye'ye) Kaleden çıkabilirsin!

ZEKİYE: Kalede kalmaya izin yok mu?

SITKI BEY: Çocuğum, ne işe yararsın ki seni alıkoyalım?

ZEKİYE: Vatan için öleceğim! Başka ne hizmet istersiniz?

SITKI BEY: Sen, daha silah kullanamazsın.

ZEKİYE: Ben, size canımı sunuyorum. Siz, bana yaşımın küçüklüğünü söylüyorsunuz. Buraya adam öldürmek için mi geldiniz, ölmek için mi? Öldürmek için ise beni de öldürün. Ölmek için ise emin olun ki sizden daha kolay, daha rahat ölürüm.

ABDULLAH ÇAVUŞ: (Albaya yaklaşarak) İçimizde şu zavallı çocuk kalınca kıyamet mi kopar?

SITKI BEY: Sen, galiba, bir vakit gelecek ki kale elden giderse yine: “Kıyamet mi kopar?” diyeceksin.

ABDULLAH ÇAVUŞ: Hayır, beyim! Ben ölmeden, kale elden gitmez. Öldükten sonra da lakırdı söyleyemem ya! Nasıl, “Kıyamet mi kopar?” derim.

ZEKİYE: Benden ne istiyorsunuz? Vatan, bir Allah tekkesi değil midir? Tekkeye gelen kurbanın semizliğine, zayıflığına bakılır mı? Lütfedin, çocuklarınıza da devlet yolunda ölmeye izin verin! Bu kadar gençler veremden, vebadan ölüyor, bir ikisi de kurşundan, güllenden ölürse ne olur?

ABDULLAH ÇAVUŞ: Şu... sanki ne olur? Kıyamet mi kopar?

SITKI BEY: (Şefkatle Zekiye'nin yüzüne bakarak) Çocuk... (Kendi kendine) Bıyıkısız ölmek ister, ak sakallısı ölmek ister. Ne diyeyim? Allah, cümlesini vatana başışlasın!

Namık KEMAL

4

ATATÜRK'ÜN HATIPLİK ÖZELLİKLERİ

1 DERS
SAATİ

KAZANIM

6. Atatürk'ün hitabelerinden hareketle hatiplik özelliklerine yönelik çıkarımlarda bulunur.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruyu öğrencilerinize sorunuz.

Atatürk gibi iyi bir hatip olabilmek için neler yapılmalıdır?

UYGULAMA

Gönüllü öğrencilerinizden metinleri okumalarını isteyiniz. Atatürk'ün konuşmasını, sınıfta <http://www.kultur.gov.tr/TR,25578/10-yil-nutku.html> Genel Ağ adresinden izletebilirsiniz. Öğrencilerinizin metinlerden hareketle Atatürk'ün hatiplik özelliklerine yönelik çıkarımlarda bulunmalarını sağlayınız.

Görsel 6.1

BİR SONRAKİ DERSE HAZIRLIK

İkinci uygulamaya hazırlık olarak öğrencilerinizden "hitabet sanatının kişiye kazandırdıkları" konulu beş dakikalık bir konuşma metni hazırlamalarını isteyiniz. Hazırladıkları konuşmayı hitabet kuralları çerçevesinde kürsüde sunacaklarını ve bunun için prova yapmalarını gerektiğini söyleyiniz.

UYGULAMA

ONUNCU YIL NUTKU

Türk Milleti!

Kurtuluş Savaşı'na başladığımızın on beşinci yılındayız. Bugün Cumhuriyet'imizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır. Kutlu olsun! Şu anda, büyük Türk milletinin bir ferdi olarak, bu kutlu güne kavuşmanın en derin sevinci ve heyecanı içindeyim.

Yurttaşlarım!

Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bundaki muvaffakiyeti, Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak, azimkârane yürümesine borçluyuz. Fakat yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz.

Yurdumuzu, dünyanın en mamur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi, en geniş, refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü, muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız. Bunun için, bizce zaman ölçüsü, geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket mefhumuna göre düşünülmelidir. Geçen zamana nispetle daha çok çalışacağız, daha az zamanda daha büyük işler başaracağız. Bunda da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur. Çünkü Türk milletinin karakteri yüksektir; Türk milleti çalışkandır, Türk milleti zekidir.

Mustafa Kemal ATATÜRK

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaid bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakruzaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal ATATÜRK

5

HİTABE HAZIRLAMA VE SUNMA

2 DERS
SAATİ

KAZANIM

7. Hitabet kurallarına uygun konuşmalar hazırlar ve sunar.
8. İyi bir hatip olmak için kendini geliştirmeye istekli olur.
9. Konuşma etkinliklerine katılmaktan zevk alır.

AÇIKLAMA

- [1] Kürsüde olmanın avantajlarına ve kürsüyü doğru kullanmanın önemine vurgu yapılır.
- [2] Gerekli durumlarda hitabelerde teknolojiden yararlanmanın önemine vurgu yapılır.

HAZIRLIK

Aşağıdaki soruları öğrencilerinize sorunuz.

1. İyi bir hatip olmak için neler yapılabilir?
2. Konuşma etkinliklerine katılmaktan hoşlanıyor musunuz? Neden?

1. UYGULAMA

Öğrencilerinizden bir hatip olduklarını düşünerek daha önce hitabet kurallarına dair edindikleri bilgiler ışığında ve tabloda verilenler doğrultusunda istedikleri bir konuda beş dakikalık konuşma metni hazırlamalarını isteyiniz. Gönüllü öğrencilerinizin bu konuşmaları sınıfta sunmalarını isteyiniz. Dinleyici öğrencilerinizden yapılan konuşmaları değerlendirmelerini isteyiniz.

2. UYGULAMA

Öğrencilerinizin hitabet sanatının kişiye kazandırdıkları konusunda hazırlamış oldukları konuşmaları sınıftaki kürsüde sunmalarını isteyiniz (Kürsüsü olmayan sınıflarda öğretmen masası kürsü olarak kullanılabilir.). Kürsüde olmanın avantajlarını ve kürsüyü doğru kullanmanın önemini vurgulayınız. Konuşma yapan öğrencinin hatiplikle ilgili olarak kendisiyle ilgili eleştiri yapmasını ve ileride daha iyi bir hatip olmak için neler yapması gerektiği konusunda düşüncelerini paylaşmalarını isteyiniz.

Görsel 6.2

1. UYGULAMA

KONUŞMA BAŞLIĞI	<i>Konuşmanın amacını açık ve düzgün bir cümleyle yazınız.</i>		
GİRİŞ (Konuşmanın %15'i)	<i>İlgi uyandırma</i>	<i>Ön ifadeler</i>	
TARTIŞMA (Konuşmanın %75'i)	<i>Esas konular</i>	<i>Mantıksal düzenleme</i>	<i>Verilerle destekleme</i>
BİTİRİŞ (Konuşmanın %10'u)	<i>Eleştiriler ve yeniden gözden geçirme (toparlama)</i>		<i>Hatırda kalacak ifadeler</i>

ÜNİTE, KONU, KAZANIM ÇİZELGESİ

6.ÜNİTE: HİTABET	
KONU	KAZANIM
1. Hatip-Dinleyici İlişkisi	1. Hitabetin hitap edilen kitle ile ilişkisini kavrar.
2. Hitabet ve Mekân	2. Hitabet mekân ilişkisini kavrar. 3. Konuşmaları için doğru mekân seçimi ve düzenlemesini yapar.
3. Beden Dili	4. Konuşurken beden dilini doğru ve etkili kullanır. 5. Hatip ve hitabeyi destekleyen unsurları (ses yapısı, tiyatral yetenek, notlar, günlük olaylar) doğru kullanır.
4. Atatürk'ün Hatiplik Özellikleri	6. Atatürk'ün hitabelerinden hareketle hatiplik özelliklerine yönelik çıkarımlarda bulunur.
5. Hitabe Hazırlama ve Sunma	7. Hitabet kurallarına uygun konuşmalar hazırlar ve sunar. 8. İyi bir hatip olmak için kendini geliştirmeye istekli olur. 9. Konuşma etkinliklerine katılmaktan zevk alır.

ALİŖTIRMA TABLolari

ALİŖTIRMA 1

AlıŖtırmadaki heceleri, üç hafta süresince her gün birer kez seslendiriniz.

B	BAB	BEB	BIB	BİB	BOB	BÖB	BUB	BÜB
C	CAC	CEC	CIC	ÇİC	COC	CÖC	CUC	CÜC
Ç	ÇAÇ	ÇEÇ	ÇİÇ	ÇİÇ	ÇOÇ	ÇÖÇ	ÇUÇ	ÇÜÇ
D	DAD	DED	DID	DİD	DOD	DÖD	DUD	DÜD
F	FAF	FEF	FIF	FİF	FOF	FÖF	FUF	FÜF
G	GAG	GEG	GIG	GİG	GOG	GÖG	GUG	GÜG
H	HAH	HEH	HIH	HİH	HOH	HÖH	HUH	HÜH
J	JAJ	JEJ	JIJ	JİJ	JOJ	JÖJ	JUJ	JÜJ
K	KAK	KEK	KIK	KİK	KOK	KÖK	KUK	KÜK
L	LAL	LEL	LIL	LİL	LOL	LÖL	LUL	LÜL

M	MAM	MEM	MIM	MİM	MOM	MÖM	MUM	MÜM
N	NAN	NEN	NIN	NİN	NON	NÖN	NUN	NÜN
P	PAP	PEP	PIP	PİP	POP	PÖP	PUP	PÜP
R	RAR	RER	RIR	RİR	ROR	RÖR	RUR	RÜR
S	SAS	SES	SIS	SİS	SOS	SÖS	SUS	SÜS
Ş	ŞAŞ	ŞEŞ	ŞİŞ	ŞİŞ	ŞOŞ	ŞÖŞ	ŞUŞ	ŞÜŞ
T	TAT	TET	TIT	TİT	TOT	TÖT	TUT	TÜT
V	VAV	VEV	VIV	VİV	VOV	VÖV	VUV	VÜV
Y	YAY	YEY	YIY	YİY	YOY	YÖY	YUY	YÜY
Z	ZAZ	ZEZ	ZIZ	ZİZ	ZOZ	ZÖZ	ZUZ	ZÜZ

ALİŞTIRMA 2

Alıştırmadaki kelimeleri, üç hafta süresince her gün birer kez seslendiriniz.

KALIN A	ablak	açıklama	alabora	aranjman	azarlamak
İNCE Â	glâdyatör	klâsik	lâklâk	plâster	lâvabo
UZUN A:	a:henk	a:mir	a:til	beda:va	ha:dise
AÇIK E	sene	telve	konser	yöntem	çerçeve
KAPALI É	bénzin	génç	céngiz	kéndi	mühéndis
UZUN E:	me:murluk	me:zu:n	te:min	te:sir	te:si:sat
I	ısı	ıslık	ılıcalı	ılımlı	ımızganmak
İ	ikilik	ilginç	ilinti	ilik	irmik
UZUN İ:	ciddi:	vesi:le	i:lâ:n	li:me	i:ca:t
KALIN O	bando	şato	tempo	orman	mayo
İNCE Ô	flôra	flôrür	glôbal	plônjon	blôke
Ö	öbek	ödünç	öksürük	örs	ödev
KALIN U	ucuzluk	uçurum	ufuk	uhde	ukde
İNCE Û	blûz	flû	ma:lûm	ma:lû:len	lûmbago
UZUN U:	ebru:li	meçhu:l	memnu:n	mesu:liyet	meşhu:r
Ü	ülkü	ünlem	ürkek	üzüm	ütü
B	boş	baba	bıçak	biber	belâ:gat
C	caba	cadı	cambaz	cömert	cümle

Ç	çadır	çavdar	çuval	çürük	çaçaron
D	dam	dede	demir	dayak	durak
F	film	futbol	füze	falaka	fötr
G	gazete	göçmen	gölge	güzellik	gidon
H	habbe	hadde	hakir	hüner	hücre
J	jandarma	jelatin	jest	jübile	jüri
K	körebe	kaçak	karikatür	kâgir	kamufraj
L	lâbirent	lâçka	lâf	lüks	liyakat
M	manzu:me	menenjît	müthiş	müteva:zı	müteva:zi:
N	nakil	nankör	nilüfer	nalbant	nekes
P	paçavra	panorama	paragraf	paratoner	projeksiyon
R	radyatör	reçete	rejisör	reverans	repertuvar
S	sabotaj	satranç	senaryo	seri	seri:
Ş	şantaj	şarapnel	şimendifer	şoför	şövalye
T	tekzip	ta:bi:	tirbuşon	tribün	türbin
V	varyasyon	vera:set	vestiyer	vesvese	voyvoda
Y	yakamoz	yalnızca	yanlışlıkla	yekpa:re	yonga
Z	zahi:re	zapturapt	zatürre	züra:fa	zürefa

ALİŞTİRMA 3

KALIN A	El âlem ala dana aldı ala danalandı da biz bir ala dana alıp aladananamadık.
İNCE Â	Lâla Lâtif, lâleli lâmbasını lâcivert lâke lâvabodan şefkâtle aldı.
AÇIK E	Ekmeği ekmekçiye ver, bir ekmek de üste ver.
KAPALI É	Gécé péncérédéki benekli tékir kédi téncérésindéki éti yédi.
I	İşıl, rıhtımda yağışlı ılık bir havada kısık sesle zırlı zırlı ağlarken kıpkırmızı kıyıda yığıldı kaldı.
İ	İşlek işlemeci İbiş, işlemeli işleri işlikte işleyerek lisanslı işletmeci İnci'ye iş yerinde izletti.
KALIN O	Oğlum oldu okçu oldu, kızım oldu okullu oldu.
İNCE Ô	Lôbutları lôş lôcasında lôrt lôsyoncusunun lôkantasında karıştırdı.
Ö	Özbeöz Ödemişli Önder, çölde möble ve çömlek törpüleyerek özgün öngörü sahibi oldu.
KALIN U	Unkapanı, uğradığı uğursuzluktan upuzun uzandı.
İNCE Û	Gûya Hûlya rûyasında Lûtfi'ye nûmaralı lûgati lûtfetmiş.
Ü	Kükürtlü püsküllü üfürük tüylü sülük, üçüncü gün beş yüzlük üstüpünün üstünde üredi.
B	Babasının benekli bıldırcını, bitişik bostanda böceklerden bunalarak büzüldü.
C	Cambaz Cevat, cılız cimri Coşkun'la cömertliğe cumbada cüret ettiler.
Ç	Çardaklı çeşmedeki çırak, çobanın çöreğini ve çuvalları çürüttü.
D	Davulcu dede, dışarlıklı dikişçiyi dolandırırken dönemecin duvarından düştü.

F	Fabrikadaki fırlıdak fare, fok balığının fokurdayan kafasına fındık fırlattı.
G	Galip Geyve'de, gır gır giden gocuklu göçmen gururluya güldü.
H	Habeş hemşire, hırkalı hizmetçi hoppa hödüğe hurmaları hürmetle sundu.
J	Ajan Jale, abajurları kapatarak ambalajındaki ejderha jetonlu Japon jeneratörleri bujiledi.
K	Kara kâküllü ketenli kız, kibar komşusuna köprülü kuyuda küstü.
L	Lelebici, limonlu lôkumu lûgatçiyile lüpletti.
M	Muhallebici melânkolik Mısırlı Mirza, modern mösyöyle Muradiye'de müzik dinledi.
N	Nakkaş Nekre Nişadırcı Niyazi, noktadaki nöbetçiyile nutukta nükte yaptı.
P	Palavracı peltek pısırik pişkin poturlu pörsük pulcu püskürdü.
R	Radyolu Ressam Rıfki, rint romancıyla röportajcıdan rokfor aldı.
S	Sandıklı'da sepetleri sıralı simitçi, sofrada sökülen sucukları süpürdü.
Ş	Şamlı, şemsiyeli, şıracı, şişko; şölende, şurupçuları şüphelendirdi.
T	Tatar tepsici tıknaz titiz Tosun, tulumbacıyla tozuttu.
V	Velveleli vesveseli Veysel ile velvesesiz vesvesesiz Veli, vadideki vagona vuruştı.
Y	Yalvaçlı yelpazeli Yıldız, yirmi yoksulla yumurtalarını yükledi.
Z	Zamkçı zevzek zırzop zararlı zorba zurnacıyla züğürtledi.

1. ÜNİTE**3. KONUSU: KONUŞMA DİLİ İLE YAZI DİLİ****1. UYGULAMA**

YAZIM	SÖYLENİŞ	YAZIM	SÖYLENİŞ
acil	a:cil	katil	ka:til
aferin	a:ferin	katil zanlısı	yazımıyla aynı
akraba	akraba:	kimyasal	kimya:sal
alaka	alâ:ka	lamba	lâmba
badem	ba:dem	laf	lâf
değil	di:l	laik	lâik
eşkiya	eşkiya:	lunapark	lûnapark
fantezi	yazımıyla aynı	macera	ma:cera
floş	flôş	mütevazı	müteva:zı
Hakkâri	Hakkâ:ri	resmigeçit	yazımıyla aynı
hane	ha:ne	sabit	sa:bit
hibe	yazımıyla aynı	SSK	SeSeKe
hükûmet	hükû:met	tarih	ta:rih
imalat	i:ma:lâ:t	TV	TeVe
ikamet	ika:met	yarın	yazımıyla aynı

4. UYGULAMA

KONUŞAN İNSAN

21. yüzyılın **eşiğinde**, insanı bu yeni yüzyıla **taşıyacak** ve o yüzyılda **mutluluğunu sağlayacak değerler** bilgi ve iletişimdir. Yine hepimizin **bildiği** gibi bu iletişimin **sağlanabilmesi** için dünyamız büyük bir iletişim **ağıyla** sarmalanmış durumda. Bu ağ giderek **büyüyecek, yoğunlaşacak**. Bu **yoğun** iletişim yollarıyla bilgilerin gelip gitmesi sonucu insan, **tarihinin** hiçbir döneminde **görmediği** bir bilgi **zenginliğine** sahip **olacak**.

Ancak, iletişim araçları ne kadar gelişmiş ve yaygınlaştırılmış, bilgi akımı ne derece **yoğun** olursa olsun, bu bilgi ve iletişimin özünde “Konuşan İnsan” vardır. Karar verme, inandırma, etkileme, duygulandırma ve bunlara benzer pek çok konuda insanla insan karşı karşıyadır... Konuşan insan.

Bilgimiz, birikimimiz, becerimiz, yeteneklerimiz ne kadar zengin olursa olsun, **eğer** bu donanımımızı **doğru** ve güzel bir konuşmayla seslendirip karşıımızdaki kişi ya da topluluklara aktaramıyorsak, ne yazık ki, sahip **olduğumuz** bu zenginliklerden yeteri kadar yararlanamıyoruz demektir. Dili **doğru** bir biçimde kullanıp, onu güzel, etkileyici bir konuşmayla aktarmak bir kimlik göstergesidir.

İnsan olmanın en önemli **ayrıcılığı**, düşünme **yeteneğine** sahip olmak ve bu düşünceleri yazı ve konuşma yoluyla, kişi, kişiler ya da büyük kitlelere ulaştırabilmektir. Yazı ve konuşmanın sınırları da dille çevrelenmiştir. Bu sınırların içinde bütün bir dünya ve yaşam yatmaktadır. Yaşamın her alanında dil, **insanoğlunun** ayrılmaz bir parçasıdır. Dilin gelişmesiyle **uygarlık** gelişmiş, uygarlığın gelişmesiyle de dil zenginleşmiştir.

Bakın, ünlü Çin düşünürü Konfüçyus binlerce yıl önce nasıl tanımlamış dili: Çinli filozofa sorarlar: “Bir ülkeyi yönetmeye **çağrılıydınız, yapacağınız** ilk iş ne olurdu?” Düşünür şöyle yanıtlar: “Hiç kuşkusuz dili gözden geçirmekle işe başladım... Dil kusurlu olursa, sözcükler düşünceleri iyi anlatamaz. Düşünceler iyi anlatılmazsa, yapılması gereken şeyler **doğru** yapılamaz... Ödevler **gereği** gibi yapılmazsa, töre ve kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa, **adalet** yanlış yola sapar... **Adalet** yoldan çıkarsa, şaşkınlık içine düşen halk ne **yapacağını**, işin nereye varacağını bilemez. İşte bunun içindir ki, hiçbir şey dil kadar önemli **değildir.**” ...

Can GÜRZAP

4. KONU: TÜRKÇEYİ DOĞRU KULLANMAK

2. UYGULAMA

Artık gelse **dâhi** beni bulamaz.

Dayım, çok **mütevazi** bir insandır.

Yine hasta **olmuşsun**.

Beni görmemezlikten geliyorsun.

Teyzemgiller bize geliyormuş.

İş başvurusu için dört **resim** istediler.

Yetenekli bir çocuk **ama** bir o kadar da akıllı.

Sağlığın ve **sıhhatin** iyi mi?

Bugün **ful** doluyum.

Adam **manyak** para kazanıyor ya!

5. KONU: TÜRKÇEYİ TÜRKÇE KONUŞMAK

2. UYGULAMA

YABANCI KELİME	TÜRKÇESİ	YABANCI KELİME	TÜRKÇESİ
absürt	saçma	komplo	tuzak
alfabe	abece	kriter	ölçüt
ambulans	cankurtaran	mesaj	ileti
anekdot	hikâyecik	modern	çağdaş
dekont	hesap belgesi	natürel	doğal
eksper	uzman	orijinal	özgün
elit	seçkin	promosyon	özendirme
gala	ön gösterim	rezervasyon	ayırtma
İnternet	Genel Ağ	travma	sarsıntı
jenerasyon	kuşak	şov	gösteri
kaos	karmaşa	vizyon	ülkü

2. ÜNİTE

2. KONU: KONUŞMADA NEFES ALMA

1. UYGULAMA

NOT: Kaçamak nefesler küçük **n**, denetimli nefesler ise büyük **N** harfi ile gösterilmiştir.

ANADOLU NOTLARI

Şehir uzaktan **n** bir dik dağın eteğinde uçsuz bucaksız bir bahçe gibi görünüyor **n** dam tepeleri **n** ağaçlar arasında güçlükle seçiliyordu **N** iki haftadan beri komşu vilayetleri kasıp kavuran dayanılmaz sıcaklar **n** burada sokak ortalarına kadar yürümüş otları **n** yol kenarındaki sıra sıra yıkık duvarları kaplayan yeşilliği daha kurutamamıştı **N** araba ile istasyondan şehre giderken **n** ötede beride çalılar görüyordum **N** şu çarpık çurpuk dikenli çalılar **n** altımdaki eski arabanın gürültüsü olmasa **n** bu yeşilliğin altında bu yıkık duvarların içinde **n** taşkın bir suyun çağılıtlarını işiteceğim sanıyordum **N** hayatta tek lüksüm **n** iyi ve temiz sudur **N**

...

Reşat Nuri GÜNTEKİN

3. ÜNİTE

2. KONU: ÜNLÜ VE ÜNSÜZLERİN SINIFLANDIRMA

2. UYGULAMA

âdem	kalın uzun a
adem	kalın kısa a
elbise	açık e
elbise	kapalı e
lodos	ince o
lodos	kalın o
lüzum	ince u
uçak	kalın u

3. KONU: ÜNLÜ VE ÜNSÜZLERLE İLGİLİ KURALLAR

1. UYGULAMA

Ünlü Daralması: **izliyor**

Ulama: **kulesinin üstüne, zamansızlıktan izliyor, Çok eski, bir oyundan, kadar eski, kadar eski, görünüyor ikisi**

Ünsüz Sertleşmesi (Ünsüz Benzeşmesi): **zamansızlıktan, Şakalaşmakta**

Ünsüz Yumuşaması (Ünsüz Değişimi): **gidiyor**

Kaynaştırma: **kule-s-i-n-in üstü-n-e, saatleri-n-de, iki-s-i, kule-s-i**

4. KONU: BOĞUMLAMA

2. UYGULAMA

Atlama: **Kitledim, kaşlaştığım, beyfendiye, bi dakika,**

bi şe, bi, meraba, beyfendi, böle

Asalak Sesler: **Eeeeeee..., lııı...**

Değiştirme: **Şarz, bilader, melhem**

Gılama: **Soğabiliğ, özüg, dileğim**

Tutukluk: **Bu...Be... be...**

4. ÜNİTE

1. KONU: TONLAMA VE VURGU

3. UYGULAMA

arkadaş	Ahmet	uçmak	güzel	beyaz	pamuk	gözlükçü	çiçek
kaplıca	masmavi	maşallah	haydi	İzmir	koca	aferin	kundura
papatya	omurga	lokanta	fakülte	sırılsıklam	yorgunuz	gitmişti	Kütahya

2. KONU: DURAKLAMA VE ULAMA

2. UYGULAMA

a)

RUH ADAM

Yüzün / aya benziyor. // Kaşın / yaya benziyor. // Gözlerin / yeşil alası. // Saçların / aslan yelesi. // Yürüyüşün / turna gibi. // Salınışın / suna gibi. // Hangi yerden, / kaynaktansın? // Hangi boydan, / oymaktansın? // Bakışların / ışık mı? // Saçların / sarmaşık mı? // Yıldız mısın, / güneş mi? // Alev misin, / ateş mi? // Neden sessiz bakıyorsun? // Beni niçin yakıyorsun? // Çiçek gibi her yanın. // Söyle, / nedir adın, / sanın? // Beni niçin üzüyorsun? // Gözlerini süzüyorsun. // Kirpiklerin parlıyor. // Bakışların yaralıyor. // Rengin sanki çiçekten. // Bilmem hangi çiçekten? // İster darıl, / ister kız! // Tek / adını söyle kız! //

...

Nihal ATSIZ

b)

DÜLGER BALIĞININ ÖLÜMÜ

Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlıyken pulları kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmaya değer. Nedir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar bunlar?..

Mümkünü olsaydı da balolara canlı balık sırtlarının yanardöner renkleriyle gidebilselerdi bayanlar; balıkçılar milyon, balıklar şanşeref kazanırdı. Ne yazık ki soluverir ölür ölmez, öyle ki üzülmüş bebelere döner balık sırtının parıltıları. Benim size ölümün hikâye edeceğim balığın; öyle pırıltılı, yanardöner pulları yoktur. Pulu da yoktur ya zavallının. Hafifçe, belirsiz bir yeşil renkle esmerdir. Balıkların en çirkinidir. Kocaman, dişsiz, ak ve şeffaf naylondan bir ağzı vardır. Sudan çıkar çıkmaz bir karış açılır. Açılır da bir daha kapanmaz.

Sait Faik ABASIYANIK

5. ÜNİTE

2. KONU: HİTABET ÇEŞİTLERİ

1. UYGULAMA

Birinci Metin: Dinî Hitabet

İkinci Metin: Askerî Hitabet

Üçüncü Metin: Hukukî Hitabet

Dördüncü Metin: Siyasî Hitabet

Beşinci Metin: Akademik Hitabet

6. KONU: HİTABET SÜRECİ

2. UYGULAMA

Konuşma Öncesinde

Konunuzu seçiniz.

Konuşmanızı planlayınız.

Kullanacağınız araç gereçleri temin ediniz.

Konuşmanızın provasını yapınız.

Konuşma Sırasında

Dinleyicilerle göz teması kurunuz.

Konuşma Sonrasında

Daha iyi yapabileceğiniz hususları not alınız.

DİKSİYON VE HİTABET DERSİ DEĞERLENDİRME FORMU**AÇIKLAMA**

Bu form, öğrencilerinizin öğretim programıyla kazandırılması hedeflenen becerileri ne oranda edindiklerini değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Değerlendirme ölçütleri, öğretim programı kazanımları ve ders işleniş esas alınarak oluşturulmuştur. Değerlendirme tablosunu, ölçütlerden yararlanarak birinci ve ikinci dönemde iki kere doldurmanız, öğrencilerinizin kazandırılması hedeflenen becerilerde bir ilerleme kaydedip kaydetmediklerini tespit etmenizde size yardımcı olacaktır. Öğrencilerin bireysel olarak değerlendirilmesi önemlidir.

105. sayfada yer alan ölçütlerde belirtilen becerileri öğrencilerinizin ne oranda edindiklerini aşağıda sunulan puan değerleri ile değerlendirebilirsiniz. İşaretleme için 106. sayfada yer alan değerlendirme tablosunu kullanabilirsiniz.

PUAN DEĞERLERİ

4 Çok iyi	Öğrencinin performansı beklenilenin üstünde ise 4 puan veriniz.
3 İyi	Öğrencinin performansı beklenilen seviyede ise 3 puan veriniz.
2 Orta	Öğrencinin performansı beklenilen seviyenin altında ise 2 puan veriniz.
1 Geliştirilmesi gerekli	Öğrencinin performansı beklenilen seviyenin oldukça altında ise 1 puan veriniz.

NOTA DÖNÜŞTÜRME

Öğrencinin 4 ya da 3 puan aldığı ölçütlerde sahip olduğu bilgi, beceri ya da tutumları daha üst düzeye taşımak için farklı yöntem ve teknikler kullanabilir ve farklı etkinlik ya da görevler tasarlayıp uygulayabilirsiniz. Öğrencinin 2 puan aldığı ölçütlerde eksik ya da yanlış öğrenmelerini tespit edip bunları giderici önlemler alıp farklı yöntem ve teknikler kullanarak bu bilgi ve becerilerin yeniden edinilmesi için yeni ve öğrenci tarafından anlaşılabilir etkinlikler uygulayabilirsiniz. Öğrencinin 1 puan aldığı ölçütlerde başarısızlığının nedenlerini araştırarak öğrencinin anlamasını kolaylaştıran farklı yöntem ve teknikler kullanabilir; farklı ve daha fazla sayıda etkinlik, alıştırmaya da görev yapması konusunda öğrenciyi teşvik edebilirsiniz. Bu gibi durumlarda velilerle ya da okulun psikolojik danışmanı ile de iletişime geçilebilir.

100'lük Puana Dönüştürme: Öğrencilerin 100 üzerinden alacakları notu şu şekilde hesaplayabilirsiniz. Toplam 20 değerlendirme ölçütü bulunmaktadır. Bu değerlendirmeden alınabilecek en yüksek puan, ölçüt sayısı (20) ve formdaki en yüksek puan değerinin (4) çarpılması ile hesaplanır. Bu da $20 \times 4 = 80$ 'dir. Öğrencilerin her bir ölçütten almış oldukları puan değerleri (4, 3, 2 ya da 1), değerlendirme tablosuna kaydedildikten sonra toplanır ve öğrencilerin 80 üzerinden kaç puan aldıkları hesaplanır. Örneğin öğrenci tüm ölçütlerden toplam 59 puan almış olsun. Öğrencinin 100 üzerinden aldığı puan (80 üzerinden 59 ise 100 üzerinden kaç puan alır?) orantı kurularak hesaplanır. Örneğin 80 üzerinden 59 puan alan öğrencinin 100 üzerinden almış olduğu not 73,75 olacaktır.

$$\begin{array}{ccc} 80 & \leftarrow & 59 \\ 100 & & X \end{array}$$

$$X = 100 \times 59/80 = 73,75 \text{tir.}$$

DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ

No.	ÖLÇÜTLER
1	Diksiyon ve hitabet ile ilgili kavramları doğru ve yerinde kullanır.
2	İşitilebilir bir ses tonuyla konuşur.
3	Sesleri doğru çıkarır.
4	Konuşmalarında uygun yerlerde nefes alır.
5	Ünlüleri doğru sesletir.
6	Ünsüzleri doğru sesletir.
7	Ünlülerle ilgili kuralları doğru uygular.
8	Ünsüzlerle ilgili kuralları doğru uygular.
9	Ses ve heceleri yutmadan konuşur.
10	Konuşma hızını ayarlar.
11	Heceleri doğru telaffuz eder.
12	Kelimeleri doğru telaffuz eder.
13	Duygu ve düşüncelere uygun tonlama yapar.
14	Konuşmalarında uygun yerlerde vurgulama yapar.
15	Konuşmalarında asalak sesleri ve sözleri kullanmamaya özen gösterir.
16	Beden dilini doğru ve etkili kullanır.
17	Etkinliklere aktif olarak katılır.
18	Etkinlikler sırasında arkadaşlarının konuşmalarını uygun şekilde değerlendirir.
19	Verilen görevleri zamanında yerine getirir.
20	Grup çalışmaları sırasında uyumlu davranışlar sergiler.

PROJE ÖRNEĞİ

Sevgili Öğrenciler,

Öğretim görevlisi olduğunuzu ve üniversitede düzenlenen konferans günlerinde sizden “nesli tükenen hayvanlara” ilişkin yapmış olduğunuz araştırma sonuçlarınızla ilgili diğer öğretim görevlilerine ve öğrencilere hitap etmek için bir konuşma yapmanız istendiğini düşününüz.

Bu çalışmada sizlerden nesli tükenen bir hayvana ilişkin farklı kaynaklardan bilgi toplamanız, bu bilgilerden yararlanarak bir konuşma metni hazırlamanız ve belirtilen tarihte konuşmanızı gerçekleştirmeniz beklenmektedir. Çalışmanız sırasında şu hususlara dikkat etmeniz size kolaylık sağlayacaktır:

1. Nesli tükenen hayvanlardan bir tanesini belirleyiniz. Seçtiğiniz nesli tükenen hayvan ve onun korunması için yapılan çalışmalar hakkında en az iki farklı türde kaynaktan (Genel Ağ, dergi, gazete vb.) bilgi toplayınız.
2. Edindiğiniz bilgilerden yararlanarak bir konuşma metni ve metinden kısa notlar alarak on dakikalık bir konuşma hazırlayınız.
3. Konuşmanızı öğretmeninizin belirleyeceği tarihte sınıfta gerçekleştiriniz. Hazırladığınız konuşma metnini aynı gün öğretmeninize teslim etmeyi unutmayınız.

Hazırladığınız konuşma metni ve konuşmanız öğretmeniniz tarafından puanlama anahtarında yer alan ölçütlere göre değerlendirilecektir. Bu ölçütleri incelemeniz, metninizi ve konuşmanızı hazırlarken sizlerden neler beklenildiğini kavramanızda yardımcı olacaktır.

PUANLAMA ANAHTARI

Ölçüt Kategorisi	Ölçütler	Puan Değeri
Konuşma Metni	<ol style="list-style-type: none">1. Metin en az iki farklı türde kaynaktan yararlanılarak hazırlanmıştır.2. Hitabe metni hazırlama kurallarına (hitap cümlesi, dikkat çekici cümleler, teşekkür cümlesi vb.) uyulmuştur.3. Metinde dil bilgisi ve yazım kuralları doğru kullanılmıştır.	30 /
Konuşma	<ol style="list-style-type: none">1. İşitilebilir bir ses tonuyla konuştu.2. Vurgu ve tonlamaya dikkat ederek konuştu.3. Asalak sesleri kullanmamaya özen gösterdi.4. Beden dilini doğru ve etkili şekilde kullandı.5. Hitap ettiği kitleye uygun ifadeler kullandı.6. Hitabeyi destekleyen unsurları (ses yapısı, notlar, tiyatral yetenek vb.) doğru şekilde kullandı.7. Süreyi etkili şekilde kullandı.	70 /
Toplam		100 /

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

A

- aşınma** : Birleşik kelimelerde ilk kelimenin son hecesi ile ikinci kelimenin ilk hecesindeki ses benzerliğinin kaynaşması sonucu oluşur.
ör. pazar-ertesi= pazartesi
- atlatma** : Konuşma sırasında bazı sesleri ve heceleri söylememekten kaynaklanan bir konuşma kusuru.

B

- benzeşme** : Bir kelimedeki bir sesin başka bir sesi kendisine benzetme etkisi.
ör. yurt-daş > yurttaş, çarşanba > çarşamba, o + bir > öbür
- boğumlanma** : Ciğerlerden gelen havanın, ağız ve burundaki çeşitli nokta ve bölgelerde engellemeye uğrayarak ses olarak çıkması.
- büzülme** : Türkçede eklenme sırasında çeşitli durumlarda büzülmeler oluşur. ör. Ünlü ile biten eylemlere gelecek zaman eki eklendiğinde başlayacak > başli:cak. Gelecek zaman ekinin kişi eki almış biçimlerinde farklı büzülmeler ortaya çıkabilir: yapacağım > yapıcı:m, yapıcıa:m

Ç

- çıkak** : Boğumlanma noktası.

D

- diksiyon** : Sesleri ve sözleri dilin kurallarına uygun olarak söyleme biçimi.
- diyafram** : Göğüs ve karın boşluklarını birbirinden ayıran ince ve geniş kas.
- duraklama** : Konuşmada, anlamın gerektirdiği biçimde kelimeler arasındaki ses kesintisi.
- düşme** : Kelimedeki bir veya birkaç sesin, dilin ses özelliklerinden kaynaklanan sebeplerle düşmesi olayıdır.
ör. ısı+cak > sıcak, akıl-ı = akı, ufak-cık = ufacık

E

- ekleme** : Konuşurken kelimenin aslında olmamasına karşın kelimeyi söylerken yeni seslerin eklenmesi. ör. ilimon, seninlen

F

- fonetik** : Bir dilin seslerini ve seslerle ilgili özelliklerini inceleyen dil bilgisi dalı.

G

- gecikme** : Konuşmada akıcı olamama durumu.
- gevşeklik** : Ses organlarının genel tembelliği.
- gılama** : “R” sesinin boğazda çıkarılması.

H

hitabet : Etkili söz söyleme sanatı.

I

ıslıklama : “S” sesinin şiddetinin abartılması.

K

kaynaşma : Ünlüyle biten sözcük ünlüyle başlayan bir ek aldığı arada “y, ş, s,n” ünsüzlerinden birinin kullanılması. ör. sevgi + in = sevginin

kekemelik : Damak sesleriyle başlayan kelimeleri ve heceleri tekrarlayarak birdenbire söyleme ve keserek konuşma, kekelik, kekeçlik.

kısalma-uzama : Alınma sözcüklerdeki uzun ünlüler çoğunlukla korunmakla birlikte bu ünlülerin bir bölümü Türkçeye uyum sağlayarak kısalmıştır. Sözcük yalın olduğunda kısa söylenen bu ünlüler, eklenmeyle bir açık seslem ünlüsüne dönüşünce eski uzunlukları yeniden ortaya çıkar.
ör. hukuk > huku:ku, vücut > vücu:du, hesap > hesa:bı, cevap > ceva:bı

L

leleştirme : “R” sesinin yerine “l” ve “n” sesini çıkarmak. ör. servi = selvi, fincan = filcan

P

pelteklik : Dili dişlerin arasına alır gibi konuşmak ve bu yüzden “s, z” gibi sesleri kusurlu söylemek.

S

ses aralığı : Bir insanın çıkartabileceği frekansların toplamı.

ses rengi : Sesin kişiye özgü olan tınısı.

seslendirme : Bir metni doğru duygu ve düşüncelerle en iyi yansıtabilecek şekilde ve konuşma kurallarına uyararak okuma.

sesletim : Havanın ses tellerinden geçip dil, çene, dişler, dil ve damakta biçimlenip ses, hece ve kelimeler hâlinde işlenmesi.

söyleyiş : Bir kelimenin ses, hece, ton ve vurgu bakımından söylenme biçimi, söyleniş, sesletim, telaffuz.

Ş

şeleştirme : “S” sesinin yerine “ş” veya “j” sesini çıkarmak.
ör. dispenser = dişpanser, şemsiye = şemşiye

T

- telafluz** : Söyleyiş, söyleniş, sesletim.
tını : Sesleri birbirinden ayırt etmeyi sağlayan ses özelliği.
tonlama : Duyguların veya düşüncelerin gereğine göre bir uyum içinde, seslerin yükseltip alçaltılması.
tutukluk : Bir hece üzerinde takılıp kalma, heceyi veya kelimeyi tekrarlama durumu.

U

- ulama** : Sessizle biten kelimedenden sonra sesliyle başlayan bir kelime geldiğinde iki kelimenin birbirine bağlanarak okunması. ör. Ak-şam-ol-du. = Ak-şa-mol-du.

V

- vurgu** : Konuşma, okuma sırasında bir hece veya kelime üzerine diğerlerinden daha farklı olarak yapılan baskı, aksan.

Y

- yer değiştirme** : Kelimedeki iki ünsüzün yer değiştirilmesi şeklinde ortaya çıkan ve ağızlarda çok görülen bir ses olayı. ör. kibrit - kirbit, kirpi - kipri, sarımsak-samırsak
yuvarlaklaşma : Düz ünlünün ünsüz etkisiyle yuvarlak oluşu.
ör. savırmak > savurmak, kavışmak > kavuşmak, yımışak > yumuşak

Z

- zeleştirme** : “J” sesinin yerine “z” senini çıkarmak. ör. şarj = şarz

A

- aba** : 1. Yünün dövülmesiyle yapılan kalın ve kaba kumaş. 2. Bu kumaştan yapılmış yakasız ve uzun üstlük. 3. Bu kumaştan yapılan. 4. Bu kumaştan yapılan ve dervişlerce giyilen hırka. 5. Kepenek.
- ablak** : Yayvan ve dolgun (yüz).
- akustik** : 1. Yankı bilimi. 2. Yankılanım.
- aranjman** : Düzenleme.
- atıfet** : 1. İyilik, bağış, kayra, lütuf, ihsan, inayet. 2. Karşılık beklemeden gösterilen sevgi.
- avlu** : Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan, hayat (II), hanay, sahn.
- azimkârane** : Kararlılıkla, kararlı olarak.

B

- baldıran** : Yazın tarlalarda yetişen, gövdesi toprak içinde olan ve yenilebilen bir bitki.
- belagat** : 1. İyi konuşma, sözle inandırma yeteneği. 2. Söz sanatlarını inceleyen bilgi dalı, retorik. 3. Konuyu bütün yönleriyle kavrayarak hiçbir yanlış ve eksik anlayışa yer bırakmayan, yorum gerektirmeyen, yapmacıktan uzak, düzgün anlatma sanatı. 4. Bir şeyde gizli olan derin anlam.

C

- cebren** : Zorla.

Ç

- çaçaron** : Geveze.

D

- dalalet** : Sapınç, sapkınlık, doğru yoldan ayrılma.
- derbent** : 1. Geçit. 2. Sınırdaki bulunan küçük kale.
- doğaçlama** : 1. Doğaçlamak işi, emprovizasyon. 2. Birdenbire, düşünmeden, içine doğduğu gibi, doğaçtan, doğmaca, irticalen, emprovize. 3. Yazılı metni olmayan, kararlaştırılmış taslağı, yerine, zamanına göre oyuncular tarafından, sahnede yakıştırılan sözlerle tamamlanan oyun, tuluat.
- dülger balığı** : Kemikli balıklar takımından, başı büyük, ağzı geniş, vücudu yassı ve söbe, üstü dikenli pullarla kaplı bir balık, peygamber balığı.

F

- fantezi** : 1. Sonsuz, sınırsız hayal, fantazyaya. 2. Değişik heves, değişik beğeni, değişik düşünüş. 3. Süslü ve türü değişik olan. 4. Serbest biçimli beste veya alaturkada serbest biçimli şarkı.
- fötr** : 1. Şapka, çanta, çiçek ve başka süs eşyası yapmak için kullanılan ince ve yumuşak keçe. 2. Bu keçeden yapılmış (şapka).

G

- gidon** : 1. Yönelteç. 2. Komodorlara özgü çıması çatal biçiminde kesilmiş sancak, fors.

H

- habbe** : 1. Tahıl tanesi, evin. 2. Su kabarcığı. 3. Orta oyunundaki tiplerin yemek yeme anlamında kullandığı söz.
- hadde** : Madenleri tel durumuna getirmek için kullanılan ve türlü çapta delikleri olan çelik araç.
- hane** : 1. Ev, konut. 2. Ev halkı. 3. Bir bütünü oluşturan bölümlerden her biri, bölük, göz. 4. Basamak. 5. Klasik Türk müziğinde, peşrev vb. saz parçalarının bölümlerinden her biri. 6. Birleşik kelimelerde "bina, yapı, yer, makam" anlamlarıyla ikinci kelime olarak yer alan bir söz.
- hatip** : 1. Konuşmacı. 2. Cuma namazından önce ve bayram namazından sonra camilerde hutbe okuyan kimse.
- hibe** : Bağış.
- hitabe** : Söylev.
- hitap** : Sözü birine veya birilerine yöneltme, seslenme.
- hutbe** : Cuma ve bayram namazlarında minberde okunan dua ve verilen öğüt.

K

- kâgir** : Taş veya tuğladan yapılan (yapı).

L

- laçka** : 1. Gemi halatının gevşetilip boşa bırakılması. 2. Gevşemiş, verimsiz duruma gelmiş, düzeni bozulmuş.
- liyakat** : 1. Bir kimsenin, kendisine iş verilmeye uygunluk, yaraşırılık durumu, değim. 2. Kifayet.
- lumbago** : Soğğun etkisiyle veya kasın ani kasılması sonucunda bel bölgesinde birdenbire beliren ağrı.
- lügat** : 1. Kelime, söz, sözcük. 2. Sözlük.

M

- mamur** : Bayındır.
marpuç : Nargileye takılan ve kolayca içmeyi sağlayan, hortum biçiminde uzun ve bükülgen boru.
mefhum : Kavram.
muvaffakiyet : Başarı.
mümessil : Temsilci.
müstesna : **1.** Bir bütünün veya kuralın dışında olan. **2.** Benzerlerinden üstün olan, benzerleri az bulunan. **3.** Kural dışı.
4. Dışında, ayrı, hariç tutularak.
müstevli : **1.** Bir yeri istila eden, yönetimi altına alan (kimse, devlet, ordu vb.). **2.** Salgın.
mütevazı : **1.** Alçak gönüllü. **2.** Gösterişsiz, iddiasız.
mütevazi : **1.** Birbirine paralel olan. **2.** Paralel.

N

- nekes** : Cimri.

O

- oktav** : Sekiz sestem oluşan ses dizisi, bir do sesiyle ondan sonraki do sesi arasındaki uzaklık.

P

- panorama** : **1.** Yüksek bir yerden bakıldığında göz önüne serilen geniş görünüş. **2.** Genel görünüm.
pes : Hafif, yavaş sesle söylenen, pest, ince karşıtı.
plaster : Genellikle ciltteki yara vb. hasarların dış etkenlerden korunması veya tıbbi gereçlerin cilde sabitlenmesi için kullanılan yapışkan özellikte malzeme.
plonjon : Dalış.
porsuk : Sansargillerden, su kıyılarında kazdıkları deliklerde yaşayan, ot ve etle beslenen, pis kokulu, memeli bir hayvan.

R

- reverans** : Selam veya teşekkür için eğilerek veya dizleri kırarak yapılan hareket.

S

- ses bilimi** : Sözlü dilde, anlam ayrımı oluşturan yakın ses birimlerini, dil yapısı bakımından inceleyen dil bilimi kolu, fonoloji.
seyis : At bakıcısı.

Ş

şarapnel

: Patladığında etrafa küçük parçalar saçan bir tür top mermisi.

şerait

: Şartlar, koşullar.

şimendifer

: 1. Demir yolu. 2. Tren.

şose

: Genellikle taş kırıkları üzerine kum döşenip silindir geçirilerek yapılan yol.

T

tiz

: İnce, keskin.

töre

: 1. Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet. 2. Bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri, adap.

U

uhde

: 1. Birinin yapmakla yükümlü olduğu iş, görev. 2. Sorumluluk.

ukde

: 1. Düğüm, yumru. 2. İçte dert olan şey.

Ü

üslup

: 1. Anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi, tarz. 2. Bir sanatçıya, bir çağa veya bir ülkeye özgü teknik, renk, biçimlendirme ve söyleyiş özelliği, biçem, stil. 3. Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil.

V

varyasyon

: 1. Değişik biçim, varyete. 2. Değişim. 3. Çeşitleme. 4. Bir dil içindeki çeşitler.

vodvil

: 1. Hareketli, eğlenceli bir konuya dayanan, şarkılara da yer verilen hafif güldürü. 2. Meyhanelerde söylenen neşeli, alaylı, taşlamalı şarkı.

volan

: 1. Bir hareketi bir mekanizmaya aktaran veya makinelerdeki hareketin hızını düzgün tutmaya yarayan tekerlek. 2. Kadın giysilerinin etek ucu, kol vb. yerlerine vev kesilmiş kumaştan yapılan süs.

voyvoda

: Osmanlıların Eflak ve Boğdan beylerine verdikleri unvan.

Y

yekpare

: 1. Bir parçadan oluşan, tek parça, bütün. 2. Tek parça olarak, bütün olarak.

yonga

: Kesilen, yontulan veya rendelenen bir şeyden çıkan parça, kamga.

Z

zapturapt

: Disiplin.

züccaciye

: Cam, porselen vb. maddelerden yapılmış eşya.

zürefa

: Kibarlar, nazikler.

- Abasıyanık S. F., **Alemdağ'da Var Bir Yılan**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.
- Akbayır S., **Dil ve Diksiyon**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.
- Arıkan Y., **Uygulamalı Tiyatro Eğitimi**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2011.
- Atatürk Kemal, **Nutuk**, (Bugünkü Dille Hazırlayan: Korkmaz Z.), Semih Ofset, Ankara, 2006.
- Ateş K., **Türk Dili**, Ankara, 1999.
- Atsız H. N., **Ruh Adam**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2010.
- **Başarı Öyküleri**, (Hazırlayan: Erşahin C.), Tutku Yayınevi, 35. Baskı, Ankara, 2010.
- Ceylan E., **Diksiyon Öğretimini Lise 2. Sınıflarda Uygulama Teknikleri Üzerine Bir Araştırma**, 2012.
- **Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi**, (Derleyen: Fuat M.), Adam Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- Er S., **Sözün Büyüsü**, Hayat Yayın Grubu, İstanbul, 2010.
- Er S., **Etkili ve Güzel Konuşma Sanatı**, Hayat Yayın Grubu, İstanbul, 2014.
- Eyüpoğlu C., Şahin, Z., **Düşünce Yazıları Antolojisi**, Simge Kültür Edebiyat Yayınları, İstanbul, 2004.
- Fidan M., **İletişim Kurmak İstiyorum**, Tablet Kitabevi, Konya, 2009.
- Fletcher L., **Konuşma Sanatı**, (Çeviren: Şirin Ş.), Omega Yayınları, İstanbul, 2014.
- Fuat, M., **Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi**, 2. Cilt, Adam Yayınları, 15. Basım, İstanbul, 2013.
- Gündüz M., Sarıca, S., **Güzel Konuşma Yazma (Kompozisyon)**, Fil Yayınları, İstanbul, 1999.
- Güntekin R. N., **Anadolu Notları I-II**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2012.
- **Hayatınızı Değiştirecek Öyküler**, (Hazırlayan: Büyükdere H.), Neden Kitap Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Hengirmen M., **Türkçe Dilbilgisi**, Engin Yayınevi, Ankara, 1997.
- İlhan A., **Ben Sana Mecburum**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.
- İzgören A. Ş., **Dikkat Vücudunuz Konuşuyor**, Elma Yayıncılık, 74. Baskı, Ankara, 2014.
- Kalkan Ü., **Uygulamalı Diksiyon & Güzel Konuşma**, Karatay Akademi Yayınları, Konya, 2014.
- Kanık O. V., **Bütün Şiirleri**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011.
- Kaplan M., **Diksiyon**, Çanakkale Kitaplığı Akademi Dizisi, Çanakkale, 2013.
- Karasoy Y., Yavuz O., Kayansandık A., Direkçi B., **Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri**, Aybil Yayınları, 12. Baskı, Konya, 2013.
- Kavgar C., Oğuzhan F., Aksoy Ö., **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Anı Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara, 2003.
- Maviş A., **Söz Söyleme ve İletişim Sihirbazlığı**, Kariyer Evi Limited Şirketi, İstanbul, 2008.
- Maviş A., **Etkili ve Başarılı Konuşma Sanatı**, Yediveren Yayınları, İstanbul, 2013.
- Monart H., Kase L., **Güzel Konuşarak İnsanları Etkileme**, (Çeviren: Yeniçeri S., Avcı D.), Yakamoz Kitap, 2. Baskı, İstanbul, 2014.
- Muallimoğlu N., **Bütün Yönleri ile Hitabet**, Zeki Ofset, 2. Baskı, İstanbul, 1991.
- Namık Kemal, **İntibah ve Vatan Yâhut Silistre**, (Hazırlayan: Karaörs M. E.), Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.
- Oğuzkan F., **S. Sırrı Tarcan Yaşamı ve Hizmetleri**, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara, 1997.
- Önen A., **Türkçeyi Türkçe Konuşmak**, İnkılâp Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul, 2009.
- Özakman T., **Toplu Oyunlar 1 (Ah Şu Gençler, Ocak, Töre)**, Mitoş Boyut Tiyatro Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2002.
- Özdem Y., **Konuşma Sanatı, Diksiyon**, Kariyer Yayıncılık İletişim Eğitim Hizmetleri Limited Şirketi, İstanbul, 2003.
- Özdemir A., **Beden Dili Etkili İletişim Etkili Konuşma**, Altınpost Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara, 2012.
- Özdemir E., **Sözlü-Yazılı Anlatım Sanatı (Kompozisyon)**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.
- Özdemir E., **Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı**, Remzi Kitabevi, 15. Basım, İstanbul, 2011.
- Özden M., Topçuoğlu F., **Diksiyon ve Konuşma Eğitimi**, Pegem Akademi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2014.
- **Sosyal Bilimler Lisesi Diksiyon ve Hitabet Dersi Taslak Öğretim Programı**, MEB, Ankara, 2007.
- Şenbay N., **Söz ve Diksiyon Sanatı**, Yapı Kredi Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1997.
- Şenbay N., **Alıştırımlı Diksiyon Sanatı**, MEB Yayınları, İstanbul, 2004.
- Tansel F. A., **İyi ve Doğru Yazma Usulleri III**, Kubbealtı Neşriyatı, 3. Baskı, İstanbul, 1987.
- Taşer S., **Konuşma Eğitimi**, Pegasus Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, Ankara, 2009.
- Uğurlu H., **Diksiyon Güzel ve Etkili Konuşma**, Hayat Yayınları, Ankara, 2015.
- **Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu**, TDK Yayınları, Ankara, 2008.
- Yalçın C., **Türk Dili ve Kompozisyon Planlı Konuşma ve Yazma Sanatı**, ART Yayınları, Ankara, 2001.
- **Yazım Kılavuzu**, TDK Yayınları, Ankara, 2012.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Shutterstock.com Sitesinden Satın Alınan Görseller

KİTAP KAPAK GÖRSELİ: ID 59711911

1. *Ünite Kapak Görseli*: ID 134992052

Görsel 1.1: ID 134228627

Görsel 1.2: ID 81988780

Görsel 1.3: ID 361818290

Görsel 1.4: ID 80858785

Görsel 1.5: ID 193904357

Görsel 1.6: ID 485063104

Görsel 1.7: ID 319730492

Görsel 1.9: ID 575210140

2. *Ünite Kapak Görseli*: ID 678750160

3. *Ünite Kapak Görseli*: ID 301330547

Görsel 3.2: ID 523462210

Görsel 3.3: ID 508913206

4. *Ünite Kapak Görseli*: ID 197791574

Görsel 4.1: 450574549

5. *Ünite Kapak Görseli*: ID 754730809

Görsel 5.2: ID 163436363

Görsel 5.4: ID 481869205

Kurum Görsel Tasarım Uzmanları Tarafından Hazırlanan Görseller

Görsel 1.8

Görsel 1.10

Görsel 1.11

Görsel 1.12

Görsel 1.13

Görsel 1.14

Görsel 2.1

Görsel 2.2

Görsel 2.3

Görsel 2.4

Görsel 2.5

Görsel 2.6

Görsel 2.7

Görsel 2.8

Görsel 2.9

Görsel 2.10

Görsel 2.11

Görsel 2.12

Görsel 2.14

Görsel 3.1

Görsel 5.1

Görsel 2.13: Hasan Sağlam

Görsel 2.15: Opera Sanatçısı Çetin Kıranbay Arşivi'nden

6. *Ünite Kapak Görseli*: www.atam.gov.tr (Erişim tarihi: 24.02.2018)

Görsel 5.3: www.atam.gov.tr (Erişim tarihi: 24.02.2018)

Görsel 6.1: www.atam.gov.tr (Erişim tarihi: 24.02.2018)

Görsel 6.2: www.atam.gov.tr (Erişim tarihi: 24.02.2018)